

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.)

การส่งคายนาตำรายาโบราณจากคัมภีร์ใบลานในจังหวัดบุรีรัมย์
(ฉบับสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
และวัดอิสานทะเมนชัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์)

รายงานผลการดำเนินงาน มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ประจำปีงบประมาณ 2564
(พฤศจิกายน 2563 - กรกฎาคม 2564)

การสังคายนาตำรายาโบราณจากคัมภีร์ใบลานในจังหวัดบุรีรัมย์
(ฉบับสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
และ วัดอิสานทะเมนชัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์)

อาจารย์ ดร. เลอสันต์ ฤทธิจันทร์	สาขาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา คณะครุศาสตร์
อาจารย์พัฒน์ ประเสริฐสังข์	สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศรัญญา มณีทอง	สาขาวิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

รายงานผลการดำเนินงาน มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ประจำปีงบประมาณ 2564
(พฤศจิกายน 2563 - กรกฎาคม 2564)

คำนำ

รายงานผลการดำเนินงานฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อรายงานผลการดำเนินงาน โครงการสังคายนา ตำรายาโบราณจากคัมภีร์ใบลานในจังหวัดบุรีรัมย์ (ฉบับสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และ วัดอิสานทะเมนชัย อำเภอลำปลายมาศจังหวัดบุรีรัมย์) ในรอบปีงบประมาณ 2564 โดยการดำเนินงานของโครงการ ถึงแม้จะไม่ได้ดำเนินงานในด้านการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชโดยตรง ทั้งนี้โครงการได้ดำเนินงานภายใต้การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ทำการสังคายนาตำรายาโบราณจากคัมภีร์ใบลานในจังหวัดบุรีรัมย์ ที่ได้จากการปริวรรตและจัดระบบเอกสารใบลานเรื่องตำรายาโบราณที่มีการบันทึกลงในใบลานในรูปแบบอักษรธรรม และภาษาที่ใช้ในการบันทึกเป็นภาษาอีสาน ซึ่งต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาในการปริวรรต (แปล) ให้เป็นอักษรไทยปัจจุบันเพื่อให้บุคคลทั่วไปสามารถอ่านทำความเข้าใจได้ และได้มีการจัดประชุมผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา หมอยาสมุนไพรพื้นบ้าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการปริวรรต รายชื่อสมุนไพร การรักษาและอาการของโรคต่าง ๆ สำหรับเอกสารใบลานที่เป็นเรื่องตำรายานี้มีการนำพืชสมุนไพรที่มีในท้องถิ่นมาใช้ในการรักษาโรคหรืออาการเจ็บป่วยต่าง ๆ ของคนในสมัยโบราณ ซึ่งพืชสมุนไพรที่ใช้ส่วนใหญ่จะหาได้ในท้องถิ่นและมีฤทธิ์ทางยาสามารถใช้ในการรักษาอาการเจ็บป่วยและนำมาบริโภคได้ เพื่อให้คนในท้องถิ่นได้ตระหนักถึงความสำคัญของพืชสมุนไพรเหล่านั้นและช่วยกันดูแลรักษาให้คงอยู่ และปลูกเพิ่มเติมจากของเดิมที่เคยมี โดยพืชสมุนไพรที่พบในเอกสารใบลานนั้นทางโครงการได้จัดทำเป็นต้นฉบับพิมพ์สีให้บุคคลที่สนใจได้ศึกษาหาความรู้ได้

คณะผู้จัดทำโครงการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ตุลาคม 2564

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการสังคายนาตำรายาโบราณจากคัมภีร์ใบลานในจังหวัดบุรีรัมย์ (ฉบับสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และ วัดอิสานทะเมนชัย อำเภอลำปลายมาศจังหวัดบุรีรัมย์) ได้ทำการสังคายนาตำรายาโบราณจากคัมภีร์ใบลานในจังหวัดบุรีรัมย์ ที่ได้จากการปริวรรตและจัดระบบเอกสารใบลานเรื่องตำรายาโบราณที่มีการบันทึกลงในใบลานในรูปแบบอักษรธรรม และภาษาที่ใช้ในการบันทึกเป็นภาษาอีสาน ซึ่งต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาในการปริวรรต (แปล) ให้เป็นอักษรไทยปัจจุบันเพื่อให้บุคคลทั่วไปสามารถอ่านทำความเข้าใจได้ และได้มีการจัดประชุมผู้เชี่ยวชาญด้านภาษามอญสาหมุนไพรพื้นบ้าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการปริวรรต รายชื่อสมุนไพร การรักษาและอาการของโรคต่าง ๆ ในเอกสารโบราณประเภทคัมภีร์ใบลานที่จารด้วยอักษรธรรมอีสานจำนวน 2 ฉบับ คือ ตำรายาฉบับที่ 1 ฉบับสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ตำรายาฉบับที่ 2 ฉบับวัดอิสานทะเมนชัย ตำบลทะเมนชัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 1 ผูก ซึ่งพบว่ามีพืชมากกว่า 200 ชนิด ที่สามารถนำมาปรุงเป็นยารักษาโรคหรืออาการต่าง ๆ ได้ 86 ตำรับ จากตำรายา 2 ฉบับ ซึ่งตำรายาเหล่านี้ล้วนเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ทรัพย์สินทางภูมิปัญญาของบรรพชน ที่ได้บันทึกองค์ความรู้ภูมิปัญญาชาติด้านการแพทย์พื้นบ้านไทยโบราณในภาคอีสาน คณะผู้ดำเนินงานได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาด้านนี้จึงได้จัดทำต้นฉบับพิมพ์สีขึ้น เพื่อให้ภูมิปัญญาดังกล่าวเกิดประโยชน์ต่อบุคคลทั่วไปในแวดวงวิชาการ ตลอดจนเป็นการสืบทอดมรดกทางภูมิปัญญาของบรรพชนในคงอยู่อีกทางหนึ่ง

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการแพทย์พื้นบ้านมีความสำคัญ และเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับประชาชนที่อยู่ในเขตชนบทหรือพื้นที่ห่างไกลตัวเมือง เมื่อมีอาการเจ็บป่วยก็จะพึ่งหมอยาพื้นบ้าน แต่เนื่องจากศาสตร์ทางด้านนี้ได้ถูกละทิ้งไปเป็นระยะเวลาอันยาวนาน การถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านี้แบบต่อเนื่องจึงปรากฏอยู่เฉพาะในบางพื้นที่ และส่วนใหญ่มีระบบการถ่ายทอดองค์ความรู้แบบไม่เป็นทางการ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญด้านกระบวนการรักษา การใช้สมุนไพร แต่ให้ความสนใจเกี่ยวกับตำรับหรือตำราที่ปรากฏอยู่ในชุมชนน้อยมากเนื่องจากภาษาและอักษรที่มีการบันทึกข้อมูลเป็นอักษรโบราณที่อ่านทำความเข้าใจหรือถ่ายทอดในยุคปัจจุบันได้ยาก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาเพื่อค้นหาตำราและตำรับยาที่ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบันโดยการปริวรรต (การแปล) ให้อยู่ในรูปแบบอักษรไทย เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลประกอบการพิจารณาในการพัฒนาแบบพื้นบ้านขั้นต่อไป (อุษา, 2552) นอกจากนี้การถอดองค์ความรู้ที่ได้จากการปริวรรตตำรายาจากอักษรธรรมและอักษรไทยน้อย ในขณะเดียวกันก็ต้องมีกระบวนการสังคายนาตำรับ ตำราจากอักษรโบราณมาเป็นอักษรไทยในปัจจุบัน เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาค้นคว้าในวงกว้าง

ตามที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริบางประการเกี่ยวกับ “การอนุรักษ์พันธุกรรมพืช” ถึงแม้ว่าโครงการสังคายนาตำรายาโบราณจากคัมภีร์ใบลานในจังหวัดบุรีรัมย์ (ฉบับสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และ วัดอีสานทะเลเมษชัย อำเภอลำปลายมาศจังหวัดบุรีรัมย์) จะไม่ได้ดำเนินการในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชโดยตรง ทั้งนี้โครงการได้ดำเนินงานภายใต้การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการนำพืชสมุนไพรที่มีในท้องถิ่นมาใช้ในการรักษาโรคหรืออาการเจ็บป่วยต่าง ๆ ของคนในสมัยโบราณ ซึ่งพืชสมุนไพรที่ใช้ส่วนใหญ่จะหาได้ในท้องถิ่นและมีฤทธิ์ทางยาสามารถใช้ในการรักษาอาการเจ็บป่วยและนำมาบริโภคเป็นผักได้ เพื่อให้ได้ข้อมูลของพืชสมุนไพรที่นำมาใช้เป็นส่วนประกอบในตำรับยาโบราณที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ โครงการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดประชุมผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาและอักษรโบราณ หมอยาสมุนไพร แพทย์พื้นบ้าน เพื่อสังคายนาตำรายาโบราณที่ผ่านการปริวรรตและจัดระบบมาแล้ว และจัดทำเป็นรูปเล่มต้นฉบับพิมพ์สีและเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้ให้กับแวดวงวิชาการ การแพทย์แผนไทยและการนำพืชสมุนไพรไปใช้ในการ

รักษาโรคหรืออาการต่างๆ มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งทางเลือกของการรักษาโรคในอนาคตได้

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อสนองพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
2. เพื่อให้หมอยาสังคายนางค์ความรู้จากตำรายาโบราณตำราการแพทย์พื้นบ้านให้เป็นระบบหมวดหมู่ มีความชัดเจน และน่าเชื่อถือในการใช้ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อรักษาโรคหรืออาการต่างๆ ของคนในชุมชน
3. เพื่อจัดทำดัชนีพืชวัตถุ สัตว์วัตถุ และธาตุวัตถุ ที่ปรากฏอยู่ในตำรายาโบราณ
4. เพื่อให้ทราบ โรค อาการของโรค และวิธีการปรุงยา ที่ปรากฏอยู่ในตำรายาโบราณ
5. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ ข้อมูล ให้แก่ประชาชนได้มีทางเลือกที่จะดูแลและแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพมากขึ้น

เป้าหมายของโครงการ

สังคายนาดำรายาโบราณจากคัมภีร์โบลานในจังหวัดบุรีรัมย์ (ฉบับสำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และ วัดอิสานทะเลเม่นชัย อำเภอลำปลายมาศจังหวัดบุรีรัมย์) และจัดทำเป็นต้นฉบับพิมพ์สี เพื่อเผยแพร่เอกสารตำรายาโบราณที่ผ่านการสังคายนาในแวดวงวิชาการ เพื่อการต่อยอดองค์ความรู้ทางวิชาการ เช่น การศึกษาฤทธิ์ทางยา การปรุงยาเพื่อรักษาโรคหรืออาการต่าง ๆ ในมนุษย์ต่อไป

ตัวชี้วัดของโครงการ

เชิงปริมาณ

สังคายนาดำรายาโบราณจากคัมภีร์โบลานในจังหวัดบุรีรัมย์ และจัดทำเป็นต้นฉบับพิมพ์สีอย่างน้อย 5 เล่ม

เชิงคุณภาพ

ได้ตำรายาโบราณที่ผ่านการสังคายนาเรียบร้อยแล้ว ซึ่งมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือในการนำไปใช้เป็นอีกหนึ่งทางเลือกของการรักษาโรคหรืออาการต่าง ๆ

ขั้นตอนการทำงาน

กิจกรรมของโครงการ

1. จัดประชุมผู้เชี่ยวชาญหรือนักภาษาศาสตร์ ตรวจสอบความถูกต้องของตำรายาโบราณที่ได้จากการปริวรรต (แปล) คัมภีร์ใบลานที่อยู่ในรูปแบบอักษรโบราณอีสาน ฉบับสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และ วัดอิสานทะเมนชัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องน่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการ
2. จัดประชุมหมอยาพื้นบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้เชี่ยวชาญด้านสมุนไพรท้องถิ่น เพื่อสังคายนาตรวจสอบความถูกต้องของสมุนไพร ชื่อเรียก อัตราส่วนในการปรุงยา และส่วนประกอบต่างๆ ที่อยู่ในตำรายาโบราณ เพื่อให้ทราบถึง ชื่อโรค อาการ วิธีการรักษา ตลอดจนพืชวัตถุ สัตว์วัตถุ และธาตุวัตถุที่ใช้ในการรักษาอาการต่างๆ ตามศาสตร์ของแพทย์แผนไทยในอดีต
3. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังคายนาตำรายาโบราณ และจัดทำเป็นรูปเล่มในรูปแบบต้นฉบับพิมพ์สี เผยแพร่เอกสารตำรายาโบราณที่ผ่านการสังคายนาในแวดวงวิชาการ เพื่อการต่อยอดองค์ความรู้ทางวิชาการ เช่น การศึกษาฤทธิ์ทางยา การปรุงยาเพื่อรักษาโรคหรืออาการต่าง ๆ ในมนุษย์ต่อไป

ขั้นตอนการดำเนินการโครงการ

1. จัดประชุมผู้เชี่ยวชาญหรือนักภาษาศาสตร์ ตรวจสอบความถูกต้องของตำรายาโบราณที่ได้จากการปริวรรต (แปล)
2. จัดประชุมหมอยาพื้นบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้เชี่ยวชาญด้านสมุนไพรท้องถิ่น เพื่อสังคายนาตรวจสอบความถูกต้องของสมุนไพร ชื่อเรียก อัตราส่วนในการปรุงยา และส่วนประกอบต่างๆ ที่อยู่ในตำรายาโบราณ
3. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังคายนาตำรายาโบราณ และจัดทำเป็นรูปเล่มในรูปแบบต้นฉบับพิมพ์สี เผยแพร่เอกสารตำรายาโบราณที่ผ่านการสังคายนาในแวดวงวิชาการ

ระยะเวลาการดำเนินงาน

เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 - เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2564

กิจกรรม	ปี พ.ศ. 2563-2564								
	ไตรมาสที่ 1			ไตรมาสที่ 2			ไตรมาสที่ 3		
	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.
วางแผนโครงการ (P)									
ประชุมทีมวิจัยเพื่อวางแผนการทำงาน	←→								
ขออนุมัติโครงการ	←→								
ดำเนินโครงการ (D)									
ดำเนินโครงการและกิจกรรมตามแผน			←→						→
1) จัดประชุมผู้เชี่ยวชาญหรือนักภาษาศาสตร์ ตรวจสอบความถูกต้องของตำรายาโบราณที่ได้จากการปริวรรต (แปล) คัมภีร์ใบลานที่อยู่ในรูปแบบอักษรโบราณอีสาน ฉบับสำนัก			←→						

ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และ วัดอิสานทะเลเม่นชัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องน่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการ									
2) จัดประชุมหมอยาพื้นบ้าน ประชาชนชาวบ้าน และผู้เชี่ยวชาญด้านสมุนไพรท้องถิ่น เพื่อส่งคายนาดูตรวจสอบความถูกต้องของสมุนไพร ชื่อเรียก อัตราส่วนในการปรุงยา และส่วนประกอบต่างๆ ที่อยู่ในตำรับยาโบราณ เพื่อให้ทราบถึง ชื่อโรค อาการ วิธีการรักษา ตลอดจนพืชวัตถุ สัตว์วัตถุ และธาตุวัตถุที่ใช้ในการรักษาอาการต่างๆ ตามศาสตร์ของแพทย์แผนไทยในอดีต									
3) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการส่งคายนาดำรายาโบราณ และจัดทำเป็นรูปเล่มในรูปแบบต้นฉบับพิมพ์สี เผยแพร่เอกสารตำรายาโบราณที่ผ่านการส่งคายนาในแวดวงวิชาการ เพื่อการต่อยอดองค์ความรู้ทางวิชาการ เช่น การศึกษาฤทธิ์ทางยา การปรุงยาเพื่อรักษาโรคหรืออาการต่าง ๆ ในมนุษย์ต่อไป									
ติดตามการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์(C)									
รายงานการประเมินผลโครงการ									
นำผลสรุปมาปรับปรุงเพื่อวางแผนครั้งต่อไป (A)									

สถานที่ดำเนินการ

วัดอิสานทะเลเม่นชัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ และ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

หน่วยงานรับผิดชอบ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

แผนการดำเนินงาน

กิจกรรม	จำนวนหน่วยนับ	วงเงิน (บาท)	ห้วงระยะเวลาดำเนินการ
1) จัดประชุมผู้เชี่ยวชาญหรือนักภาษาศาสตร์ ตรวจสอบความถูกต้องของตำรายาโบราณที่ได้จากการปริวรรต (แปล)		80,000	8 เดือน
2) จัดประชุมหมอยาพื้นบ้าน ประชาชนชาวบ้าน และผู้เชี่ยวชาญด้านสมุนไพรท้องถิ่น เพื่อส่งคายนาดูตรวจสอบความถูกต้องของสมุนไพร ชื่อเรียก อัตราส่วนในการปรุงยา และส่วนประกอบต่างๆ ที่อยู่ในตำรับยาโบราณ		80,000	8 เดือน
3) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการส่งคายนาดำรายาโบราณ และจัดทำเป็นรูปเล่มในรูปแบบต้นฉบับพิมพ์สี เผยแพร่เอกสารตำรายาโบราณที่ผ่านการส่งคายนาในแวดวงวิชาการ		40,000	8 เดือน
รวมทั้งสิ้น		200,000	

หมายเหตุ แผนการดำเนินกิจกรรมอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

การติดตามประเมินผล

จัดทำรายงานความก้าวหน้าเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินงาน โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฯ และสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ อย่างน้อย 2 ครั้ง และรายงานสรุปผลการดำเนินงานเมื่อสิ้นปีงบประมาณ หลังเสร็จสิ้นการดำเนินงาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้หนังสือหรือเอกสารที่มีการสังคายนาจากหมอยาพื้นบ้าน เพื่อแสดงตำรับ ตำรายาโบราณที่ได้ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ให้อยู่ในรูปของภาษาไทยปัจจุบัน ที่มีความน่าเชื่อถือและสามารถนำภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในอนาคต
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับการรักษาโรคของแพทย์พื้นบ้านที่ปรากฏในตำรายาคัมภีร์ใบลานจังหวัดบุรีรัมย์
3. องค์ความรู้ในการรักษาโรคหรืออาการเจ็บป่วยต่างๆ ของคนในสมัยก่อน ได้รับการเผยแพร่ให้กับสาธารณชนทั่วไป

ผลการดำเนินงาน

ประวัติสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

งานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อปี พ.ศ. 2519 เมื่อกองวัฒนธรรม กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายที่จะส่งเสริมงานวัฒนธรรมในทุกภูมิภาคของประเทศ จึงเกิดหน่วยงานทางวัฒนธรรมสังกัดวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ขึ้น เรียกว่า “หน่วยประเคราะห์ศูนย์ชุมนุมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย”

พ.ศ. 2523 กองวัฒนธรรมได้รับการยกฐานะเป็นสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) หน่วยประเคราะห์ศูนย์ชุมนุมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ จึงได้เปลี่ยนเป็น “ศูนย์วัฒนธรรม วิทยาลัยครูบุรีรัมย์”

พ.ศ. 2528 กรมการฝึกหัดครูใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2528 จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “ศูนย์วัฒนธรรม วิทยาลัยครูบุรีรัมย์” ตามพระราชบัญญัติฉบับนั้นและมีลักษณะเป็นการดำเนินงานทางวัฒนธรรม 2 หน่วยงานพร้อมกัน คือ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ ใช้งบประมาณดำเนินการของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) และศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ใช้ งบประมาณของกรมการฝึกหัดครูและเงินบำรุงการศึกษาของวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ โดยใช้คณะกรรมการส่งเสริมร่วมกันทั้งสองหน่วยงาน

พ.ศ. 2535 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ได้โอนความรับผิดชอบงานด้านวัฒนธรรมไปที่สำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ จึงเหลือ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ รับผิดชอบเพียงหน่วยงานเดียว แต่ยังคงรับผิดชอบโครงการบางโครงการ ทั้งจากสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) พ.ศ. 2538 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สำนักศิลปะและวัฒนธรรม” ตามประกาศสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ เรื่องหลักเกณฑ์การแบ่งส่วนราชการในสถาบันราชภัฏ

พ.ศ. 2542 สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ มีนโยบายให้เปลี่ยนชื่อ “สำนักศิลปะและวัฒนธรรม” เป็น “สำนักศิลปวัฒนธรรม” ซึ่งมีระบบโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน เพื่อส่งเสริม งานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และพัฒนาคุณลักษณะของนักศึกษาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย

พ.ศ. 2548 ตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2548 เรื่องการจัดตั้งส่วนราชการในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์และตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 ให้จัดตั้งส่วนราชการในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “สำนักศิลปะและวัฒนธรรม” ตั้งแต่เริ่ม หน่วยประเคราะห์ ศูนย์ชุมนุมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย จนกระทั่งมาเป็น สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ในปัจจุบัน มีรายนามผู้บริหารตามลำดับดังนี้

พ.ศ. 2520–2521	อาจารย์เทียนชัย	ให้ศรีกุล
พ.ศ. 2522–2526	ผศ.ดร.สรเชต	วรคามวิชัย
พ.ศ. 2527–2529	ผศ.ภูมิจิต	เรืองเดช
พ.ศ. 2529–2530	ดร.อดุลย์ศักดิ์	สุนทรโรจน์
พ.ศ. 2531–2534	อาจารย์ผกา	เบญจกาญจน์

พ.ศ. 2535–2538	ผศ.ดร.สรเชต	วรคามวิชัย
พ.ศ. 2539–2540	ผศ.โสวัฒน์	โสภาพล
พ.ศ. 2541–2542	ผศ.สมมาตร	ผลเกิด
พ.ศ. 2548–2549	อาจารย์ไสว	แก้วกล้า
พ.ศ. 2549–2552	ผศ.วิจิตรา	สังข์ศีกดา
พ.ศ.2552–2560	อาจารย์ ดร.เชาว์	การวิชา
พ.ศ.2560–ปัจจุบัน	อาจารย์ ดร.ธนพล	ธีรชาติ

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม ยังมีห้องสมุดศูนย์ข้อมูลสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นศูนย์รวมผลงานทางวิชาการต่าง ๆ เป็นแหล่งความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีอีสาน ปัจจุบันมีหนังสือ และวารสาร และเปิดบริการการค้นคว้าแก่บุคคลทั่วไป

ประวัติความเป็นมาบ้านทะเมนชัยและวัดอิสานทะเมนชัย

จากการสันนิษฐานตามหลักฐานชั้นรองที่ปรากฏหลงเหลือในหมู่บ้าน คือ กำแพงดิน 3 ชั้น ที่ปรากฏอยู่ล้อมรอบหมู่บ้าน (บริเวณสระยาว ยาวไปรอบหมู่บ้าน ปัจจุบันยังมีปรากฏให้เห็น พ.ศ. 2556) สันนิษฐานได้ว่า บริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านนั้นน่าจะเคยเป็นชุมชนโบราณมาก่อน ซึ่งน่าจะอยู่ในช่วงยุคสมัยทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 เมื่อประมาณ พ.ศ. 2545 หมู่บ้านทะเมนชัยได้มีการก่อสร้างถนนในหมู่บ้าน และได้ขุดลอกท่อน้ำเพื่อวางระบบประปาภายในหมู่บ้าน ชาวบ้านและผู้รับเหมาได้ขุดค้นพบพระพุทธรูป โครงกระดูกมนุษย์โบราณ หม้อ ไห และของใช้โบราณหลาย ๆ อย่างที่เป็นศิลปะในสมัยยุคทวารวดีในบริเวณโดยรอบหมู่บ้าน ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับที่ขุดค้นพบที่บ้านฝ้าย อ.หนองหงส์

หมู่บ้านทะเมนชัยในยุคปัจจุบันนี้ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นหมู่บ้านที่คนจากแหล่งอื่นอพยพกันเข้ามาภายหลังจากชุมชนโบราณได้ล่มสลายไปแล้ว

ตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านบอกเล่าว่าคนในหมู่บ้านอพยพมาจากบ้านยางลาว ซึ่งเป็นชุมชนที่เล่ากันว่าอพยพมาจากฝั่งประเทศลาว ในสมัยก่อนประเพณีต่างๆ ในหมู่บ้านจึงมีลักษณะคล้ายการละเล่นหรือประเพณีของชนชาติลาว รวมทั้งภาษาที่มีลักษณะการพูดคล้ายชนชาติลาว แต่ลักษณะการพูดของคนในหมู่บ้านจะสั้น ห้วนและกระชับกว่าคนชนชาติลาว แต่ในปัจจุบันประเพณีต่างๆ ได้เลือนหายไปจากชุมชนที่ละอย่างยังคงหลงเหลือไว้เพียงแต่ภาษาพูดที่ใช้สื่อสารกันในชุมชนเท่านั้นที่ยังเป็นสิ่งที่ยังแสดงอัตลักษณ์ของเชื้อชาติที่ฝังรากลึกในตัวตนของคนในชุมชน

หมู่บ้านทะเมนชัยนั้นน่าจะมีอายุไม่ต่ำกว่า 200 ปี เดิมนั้น ตำบลทะเมนชัยมีหมู่บ้านเพียงไม่กี่หมู่บ้านเท่านั้น และชาวบ้านจะเรียกกันว่า บ้านไซ ต่อมาเมื่อในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้สร้างทางรถไฟตัดผ่านไปยังหัวดอบลราชธานี จึงได้เปลี่ยนชื่อจากบ้านไซเป็นทะเมนชัย และในตัวหมู่บ้านทะเมนชัยได้มีประชากรอพยพเข้ามาอยู่อาศัยกันมากขึ้น จึงมีการขยายพื้นที่อยู่อาศัยออกไปในบริเวณที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบลทะเมนชัยในปัจจุบันและแบ่งการปกครองออกเป็น 2 เขต คือ เทศบาลตำบลทะเมนชัยและองค์การบริหารส่วนตำบลทะเมนชัย

ตำบลทะเมนชัย เป็นตำบลเก่าเริ่มมาพร้อมกับสมัยอำเภอลำปลายมาศ ตั้งเป็นกิ่งอำเภอในปี พ.ศ.2479 ประชาชนส่วนใหญ่พูดภาษาอีสาน นับถือศาสนาพุทธ ประกอบไปด้วย 17 หมู่บ้าน แยกอยู่ในเขตเทศบาล 7 หมู่บ้าน เขต อบต. 10 หมู่บ้าน ประกอบด้วยหมู่บ้าน ดังนี้ หมู่ 1 บ้านตลาดทะเมนชัย

, หมู่ 2 บ้านหนองตาด, หมู่ 3 บ้านหนองม่วงใหญ่, หมู่ 4 บ้านหนองหญ้าปล้อง, หมู่ 4 บ้านตลาดโพธิ์, หมู่ 5 บ้านบริหารชนบท, หมู่ 6 บ้านบุแปบ, หมู่ 7 บ้านหนองไฮ, หมู่ 8 บ้านหนองบัว, หมู่ 9 บ้านหนองม่วงน้อย, หมู่ 10 บ้านหนองน้ำขุ่น, หมู่ 11 บ้านบุตาริต, หมู่ 12 บ้านบุลีนฟ้า, หมู่ 13 บ้านทะเลเมนชัย, หมู่ 14 บ้านหนองม่วงใต้, หมู่ 15 บ้านน้อยพัฒนา, หมู่ 16 บ้านใหม่อัมพวัน, หมู่ 17 บ้านตลาดโพธิ์

ชุมชนทะเลเมนชัย มีการจัดตั้งตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เป็น สุขาภิบาลทะเลเมนชัย โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2526 โดยมีพื้นที่บางส่วนของตำบลทะเลเมนชัยและตำบลหนองบัวโคก รวมพื้นที่ 8.25 ตารางกิโลเมตร เป็นเขตสุขาภิบาล

ต่อมา เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 สุขาภิบาลทะเลเมนชัยได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะขึ้นเป็น “เทศบาลตำบลทะเลเมนชัย” ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 โดยใช้ชื่อและเขตตามสุขาภิบาลเดิมที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะ โดยใช้ศาลาประชาคมอำเภอลำปลายมาศเป็นสำนักงานชั่วคราว จนกระทั่งเดือนมิถุนายน 2543 ได้ย้ายที่ทำการชั่วคราวมาปฏิบัติงาน ณ สำนักงานแห่งใหม่ ในพื้นที่สำนักงานเทศบาลตำบลทะเลเมนชัย ปัจจุบัน

คำรายนฉบับที่ 1 ฉบับสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

การปริวรรตคำรายน ถ้ายถอดอักษรโบราณ(อักษรธรรมอีสาน) มาเป็นอักษรไทยปัจจุบันซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 38 หน้าลาน ในการปริวรรตคำรายนตำรับนี้จำนวนใบลานได้ขาดหายจำนวน 3 หน้าลาน ได้แก่ หน้าลานที่ 1, 2, และ 14 ผลการปริวรรตมีดังต่อไปนี้

ลานที่ 3 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 ลุ่มพุกดำให้แหลกแล้วเอาเยี่ยวช้างเป็นน้ำทาทั้งกินแล ฯ ยาประดงเลือดให้เอารากหมากราก

บรรทัดที่ 2 พรวัว รากส้มกบ แดงแซง รากบ้าน รากผักตำนิ รากหมากแปบ แซ่เป่าแล คั้นว่ามัน

บรรทัดที่ 3 หากเป็นหวง ให้เอาเครื่องผักแวนทั้งรากทั้งใบ ทั้งรากบังถัน(บักทัน?) ให้เอามันบูตดสน้อย (สักหน่อย) แซ่

บรรทัดที่ 4 เป่า คั้นว่ายาบถักมันจักเปื่อยเป็นหวงให้เอาเปลือกกาเราแซ่เป่าแล ประดงเลือดก็ว่า กา

บรรทัดที่ 5 แจเวียนก็ว่า ไฟลามโกนก็ว่าแล ยาหุงน้ำมัน ยาให้เอาซี่ไม้จัก ซี่ไม้แคน(แก่น) สีเสียดเคี้ยวบดคอม

ลานที่ 3 หน้า 2

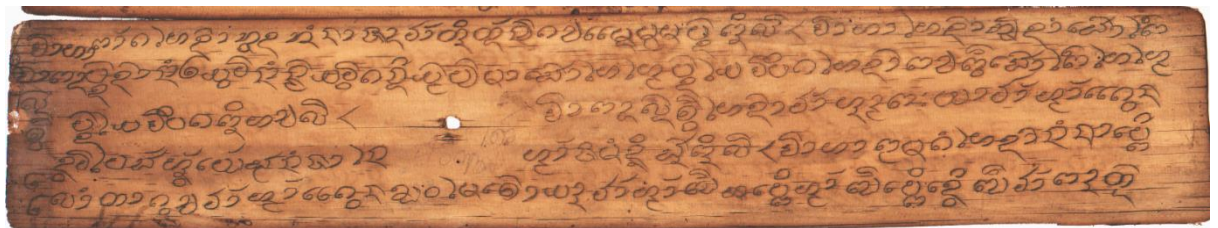
บรรทัดที่ 1 กันให้แหลกแล้วให้น้ำมันยางกับน้ำมันงาฝนทอกันใส่ในถ้วยหุงเอาเผิงใส่ลงหน่อยหนึ่ง แล้วหุง

บรรทัดที่ 2 ให้มันพดแล้วจึงทาที่เจ็บที่ปวดแล ฯ พืชบาดมันเป็นเหิง(นาน)ปดจักเทื่อ พืชพรับาต

บรรทัดที่ 3 มีดบาดขวานฟัน ใช้ได้พันช่วงแล ยากาง ให้เอาหิงหายฝนอมแล พาก 1 ให้เอา

บรรทัดที่ 4 ปอลมบม รากผายายหลวง เขากวาง ซีไม้สัก สีก่ำหลวง ฝนอมแล ฯ ยาห่ายากาง ให้เอา ราก

บรรทัดที่ 5 ผักหวานบ้าน รากก้านตง แพงคำฮ้อย หน่วยหมาตุก หินอวดออง งาช้าง เครือผักสาย(สาบ) มาฝนให้กินดีแล

ลานที่ 4 หน้า 1

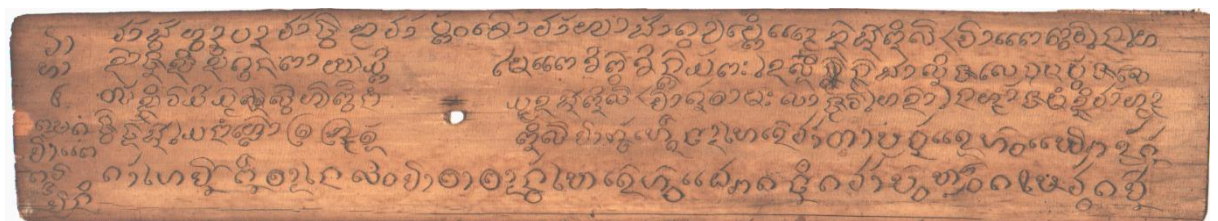
บรรทัดที่ 1 พาก 1 ให้เอา อวดออง งาช้าง รากดินตงน้อย คาบแมงมุม บดกินแล ฯ ยาห่า ให้เอาฮ้อย ดำเผาไฟ

บรรทัดที่ 2 บดเอาน้ำ 2 ส่วน น้ำนมส่วน 1 จึงเอาส้อมป่อยมาเผาให้ไหม้บดใส่หีบ 1 ให้เอาพายพวง (พายพวง) เผาไฟให้ไหม้

บรรทัดที่ 3 บดใส่หีบ 1 กินหายแล ฯ ยากางลงท้อง ให้เอารากหนามพระยา รากหมากแคว้ง

บรรทัดที่ 4 ด่อน ใบผักหนอก เบี้ยผู้ นองา หมากสมอดิน ฝนกินแล ฯ ยาห่ากุมคอง ให้เอา นองา เปลือก

บรรทัดที่ 5 หล้าตาควาย รากหมากแคว้งเขียว ไม้เท้าสาน รากหมากเกี้ยง เปลือกหมากเกี้ยง เปลือก เตื่อเกี้ยง รากก้านตง

ลานที่ 4 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 รากผักหวานบ้าน รากถั่วพู รากปวกเข้า รากหญ้าผากควาย เปลือกแก่นอ้ม ฝนกินแล ฯ ยาแก้พวนใน ให้

- บรรทัดที่ 2 เอาขึ้นดิบ ค่องกายสิก ไม้แพ ขี้กั่ว ขึ้นกสักไคลิง นมผา ลั่นชะเล(ทะเล) จุ่มปวกชะเล (ทะเล)
- บรรทัดที่ 3 ตับดิบประสีสมแล้ว หอยพวงน้ำสมุทร ฝนกินแล ฯ ยาคันทะมาลาซุน ให้เอาในหมากสมอ ดิน รากหนาม
- บรรทัดที่ 4 ชั่วถั่ง ฝนใส่น้ำเหล้าโท อมทั้งกินแล ฯ ยายอกเหือดซาง ให้เอารากตาปู จันทน์แดง หัวแพก ดอก
- บรรทัดที่ 5 คันคาก(คางคก) ให้ฝนกินทางในแล้วยาทางนอก ให้เอาหัวแพก 1 ถิ่น 1 รากบัวหลวง 1 ไม้รวก 1 ฝน

ลานที่ 5 หน้า 1

- บรรทัดที่ 1 ทาทาง(นอก)แล ฯ พาก 1 ให้เอารากเสี้ยวเงินเลียง 1 แก่นส้มลม 1 แก่นขี้หนู 1 แขน้ำ กินแล
- บรรทัดที่ 2 ยาผีในหู ให้เอางาช้าง 1 ในหมากฝ้าย 1 ใบหมากแปบ 1 ต้น
- บรรทัดที่ 3 สะมัด 1 ให้เอาหมากเขือบ้ามาเห็ดต่างหม้อแล้วเอาน้ำมันงาดิบเป็น
- บรรทัดที่ 4 น้ำหุงทาดีแล ฯ ยาขี้ฮากแล้ว ให้เอาขี้ปวดโนไม้ไผ่บ้านให้เอาได้หยิบ 1

ลานที่ 5 หน้า 2

- บรรทัดที่ 1 ขี้แม่ไผ่หยิบ 1 ดอกเกี้ยวซ่าย 3 อัน คาบแมงมุม 7 ตัว แมงสาบผีปี 7 ตัว
- บรรทัดที่ 2 ขี้มดง่ามหยิบ 1 ห่อแซ่แล้วจึงเอาปิ้งเหลื่อมตัดสน้อย เหล้าเค็ดตัดสน้อย
- บรรทัดที่ 3 หายแล ฯ ยายอกกลมพุกัก ให้เอาตาไม้ไผ่บ้าน 1 ตาไม้ซาง
- บรรทัดที่ 4 โฟ 1 ไม้ซางคำ 1 ตาอ้อยดำ 1 รากหมาก 1 รากพ้าว 1 รากหมากซาตี 1 ราก

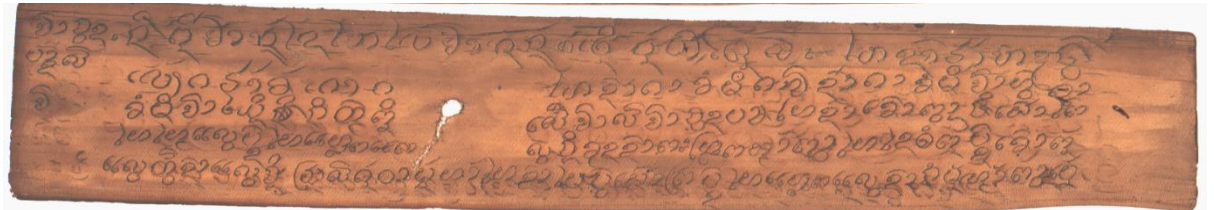

ลานที่ 6 หน้า 1

- บรรทัดที่ 1 ใส่ 1 รากข่อย 1 ฝนกินหายแล ฯ ยาพะยาดค้าง ให้เอาหวดทั้งโพน รากพิพวนทั้งโพน

รากเข็ม

- บรรทัดที่ 2 ขาวทั้งโพน ยาทั้ง 3 นี่ฝนแก้พะยาดมันค้ำมันกานแล ฯ ยาแก้
บรรทัดที่ 3 ให้เอาหมากแก่น 1 ขามีดสะนาก 1 ทองสุรนาท 3 อันนี้ฝนให้กินแล ฯ
บรรทัดที่ 4 ยาอันใดได้กินมันโศดยาให้เอายาซุมนี้ฝนกินแก้เสีย ดีแล ฯ

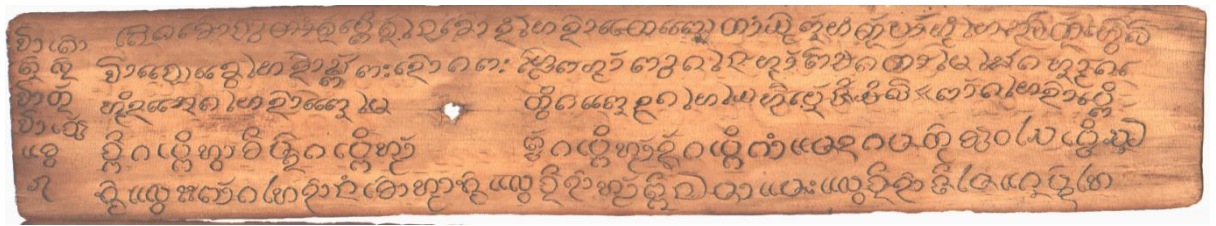
ลานที่ 6 หน้า 2

- บรรทัดที่ 1 นี่กินยาอันใดให้ไล่ยาอันนั้นเทอญ ฯ คั้นว่าโพนแล ให้เอารากหมากถั่ว
บรรทัดที่ 2 เลีย 1 รากคุดเค้า 1 ให้เอาข่า ข้อมือ 1 อ้อยดำข้อมือ 1 ยาหัว 1
บรรทัดที่ 3 ข้อมือ ยา 4 สิ่งนี้ต้มกินแล ฯ ยาจอดบาด ให้เอาเขากวางซี่เผาไฟ
บรรทัดที่ 4 ให้ไหม้แล้วบดให้แหลกแล้วจึงชุดเอากะโหลกหมากพร้าวให้ได้พอกัน บดเข้ากัน
บรรทัดที่ 5 แล้วตองแล้วจึงโยยแล คั้นว่ามันหากไหม้ ให้เอาใบบัวเผาะไฟบดให้แหลกแล้วเอาน้ำมัน
หมากพร้าวเป็น

ลานที่ 7 หน้า 1

- บรรทัดที่ 1 น้ำจิงทาแล ฯ แล้วจึงเอายาอันก่อนอันลุนโฮมกันแล้วทาแล ฯ ใช้สันใช้ข้างใช้ชำเอื้อ ให้
เอารากขี้แสด
บรรทัดที่ 2 กำ 1 ให้ตัดท้ายเงินหัวเงินเสีย เอาอ้อยดำใส่แต่ ยาหัวแต่ ต้มกินดี ฯ ยาไค้ เอาราก
บรรทัดที่ 3 นางแซ(แซง)ฝนกินทาดีแล ฯ ยาเพาพลง ให้เอากำหลวง 1 แก่น
บรรทัดที่ 4 ขี้เหิน 1 เครือเบนน้ำ 1 ให้ฝนกินแลทาแต่ ให้เอาตุกงูเพาพลง ฝน
บรรทัดที่ 5 ใส่หน้าเกล้าเด็ดทาแล ฯ ยาตั้ง ให้เอาใบไผ่บ้าน 1 ใบช้างไฟ 1 หัว ผักหวาน

ลานที่ 7 หน้า 2

- บรรทัดที่ 1 1 ข้าวจ้าวตำทั้งเปลือกทั้งใน ข้าวตอกให้เอาแต่กลบดำสมกันห่อตั้งปากหม้อให้อุ่น ตั้งหัว
แล
- บรรทัดที่ 2 ยาเจ็บแซ่ว ให้เอาผักกะเดา 1 กะโหลกหมากพร้าว 1 ในหมากฝ้าย 1 ตาไม้ไผ่ 1
หนาม 1
- บรรทัดที่ 3 เหมือดแอ 1 ให้เอาแก่นไม้ตัว 1 แก่นตู 1 ให้ใส่ หุงเป็นซีสีแล ฯ ปาก 1 ให้เอาเปลือก
- บรรทัดที่ 4 จิก 1 เปลือกหว่า 1 ซั้มด 1 เปลือกหมากพอก 1 เปลือกหมากตูก 1 เปลือกกำแมต 1 มา
ต้มเคี่ยวใส่เกลือสนอย
- บรรทัดที่ 5 อมแล ฯ ปาก 1 ให้เอาน้ำข้าวหม้ออมแล้วจึงเอาหมากพริกน้อยมาเมะแล้วจึงเอาซีไม้
แคนบดให้

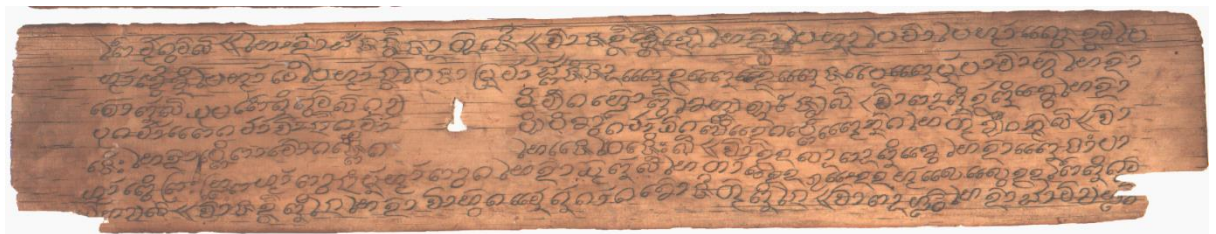
ลานที่ 8 หน้า 1

- บรรทัดที่ 1 แผลกแล้วจึงเอาไม้เหมือดแอมมาสมกันเจียแล ฯ ปาก 1 ให้เอาเครื่องเขาสอ 1 รากส้มพอ
1 เครื่องใส่ไก่ 1
- บรรทัดที่ 2 มาตำเข้ากันให้แหลก หมกไฟอมแล ฯ ยากางกินแซ่ว ให้เอาเปลือกตู 1 เปลือกแหน 1
เปลือกคอม 1 ราก
- บรรทัดที่ 3 คีไพนกขุ่ม 1 รากหนามแพ่งเบี้ย 1 รากตังเสียน 1 ให้เคี่ยวแล้วจึงอมดีแล ฯ ยาเจ็บแซ่ว
- บรรทัดที่ 4 ให้เอาหมากเฟือง 1 เปลือกพันชาตมาเคี้ยวให้ขุ่นอมแล ฯ ยาแซ่ว ให้เอาน้ำหมากพร้าว
- บรรทัดที่ 5 ไฟ 1 ดินกะสิวขาว 1 หมากพอกเผาไฟ ข้าวเหนียวเผา น้ำมันงาเป็นน้ำหุงเข้ากันเจีย
- บรรทัดที่ 6 ยากาง(โรคที่ขอบเกิดในปากหรือลิ้น) ให้เอาหมากซาชะโกมาเผาตังเอาที่แล้ว จึงเอาน้ำ
เครื่องเขาสอ ซีเจีย(ค่างคาว)

ลานที่ 8 หน้า 2

- บรรทัดที่ 1** น้ำตาลทรายมาสมด้วยกัน ทาอมแล ฯ ยากางให้เอาหมากเปียแซ่น้ำหมากนาวอมแล ฯ
 ปาก 1 ให้เอา
- บรรทัดที่ 2** น้ำหมากเฟื่อง น้ำหมากครั้งดิบ 1 น้ำหมากนาว 1 สมเข้ากันแล้วใส่โกนสบไถแล้วจึงเจีย
 ปาก 1 ให้เอาเปลือกไค้
- บรรทัดที่ 3** นุ่นกับอ้อยดำต้มอมแล ฯ ปาก 1 ให้เอาซาชะโก 1 ให้เอาเลือดแรด ห้างแรด เผาให้ไหม้
- บรรทัดที่ 4** แล้วบดให้แหลกแล้วจึงเอาน้ำมันงา 1 น้ำเปลือกแก 1 สมกันหนึ่งแรดละลายลงสมกัน
 แปะไว้
- บรรทัดที่ 5** แล้ว ฯ ยาชะดวง ให้เอาชีแรดอีหลี แก่นขามขุดเอา ใบเชือกบ้า ใบบัวแดงแต่ ผิว่าไต่ยาเฮา
 ก็เอาซอยตากสมกัน
- บรรทัดที่ 6** ดุด ปาก 1 ให้เอาเหมือดหลวงขุดเอาแก่น หมากพริกน้อย 1 ดีปลี 1 ใบตูม 1 ส้มกันดุด
 แล ปาก 1 ให้เอาแถมเผา

ลานที่ 9 หน้าที่ 1

- บรรทัดที่ 1** ไฟ สมควันแล ฯ ให้เอาฝักงวงช้างต้มชะอะ ฯ ยาชะดวงเดียว ให้เอาใบหนาม ใบยา ใบ
 หมากแคว้งต่อน ใบ
- บรรทัดที่ 2** หมากเขือขึ้น ใบหมากเว่อ ใบหมากนาว ใบชาโม่ง รากผักชีข้าง แก่นตู๋ แก่นแดง แก่น
 สะแบง แก่นมันปลา ยาหั่วให้เอา
- บรรทัดที่ 3** เท่กันแล สุปไฟกินก่อนแล คายมีฮ้อย 1 เหล้ากอง ไช้หน่วย เทียน 5 ซวย ฯ ยากางกิน
 ดูกินแซ่ว ให้เอา
- บรรทัดที่ 4** บุตรากแก่ 1 รากย่านาง 1 รากปืปืขาว 1 รากสาม 1 กีบแดง 1 เปลือกแก่นอ้ม 1 ให้
 ต้มเคี้ยวอมแล ฯ ยาชะอะ ให้เอาเปลือกกาเรา 1 เชือก 1 ให้แซ่วชะอะแล ฯ ยาจุดล้างากินแซ่ว ให้
 เอาแก่นจำปา
- บรรทัดที่ 5** หนาม เกลือ กะโหลกหมากพ้าว น้ำมันหมากพ้าว 1 ให้เอาสมกันแลให้ตากแดด 7 แดด
 อมแล แล้วดุดไฟกินก่อน
- บรรทัดที่ 6** แลหายแล ฯ ยาชะดวงกินใน ให้เอายาหั่ว 1 แสนคันคาก 1 เขาชี้ ต้มกินใน ฯ ยากาง
 หลวงให้เอา ผ่าฝ้ายหลวง

ลานที่ 9 หน้าที่ 2

- บรรทัดที่ 1** ยาหัวต้มอมแล ฯ ยากางเลือดแข้งออก ให้เอาผักเสี้ยนผี 1 หย้าพวงโละ 1 แก่นคูณ 1 แก่นตู 1 แก่นแดง 1 แก่น
- บรรทัดที่ 2** มันปลา 1 แก่นเหมือดคน 1 แก่นก้านเหลือง 1 ให้เอามาใส่หม้อหุงเอาเหวี่(เหย/ระเหย) อดแล ฯ ยากางกินกกแข้ง ให้เอาเปลือกเชือก
- บรรทัดที่ 3** 1 ผาฮายหลวง 1 หนั่งแรด 1 ปีบปีแดง 1 แก่นตู 1 แก่นผู้ 1 หมากมุยแดง 1 ใบหมาก
- บรรทัดที่ 4** เชื้อขึ้น 1 ใบหมากพริกน้อย 1 ใบหมากขาม 1 ต้มเคี่ยวให้ขุ่นแล้วให้เอาหมากมุยแดง
- บรรทัดที่ 5** เป็นกะเบิงแล้วจึงเอาปีควายตอนมาใส่ลงดอมกันแล้วให้ตั้งเฝ้าฮ้อน
- บรรทัดที่ 6** แล้วจึงเจียแล ฯ ยากางกินแข้งให้เอารากส้มป่อย 1 รากหมากเชื้อขึ้น 1 รากดอกพุท 1 ให้เอา

ลานที่ 10 หน้า 1

- บรรทัดที่ 1** ซี่ไม้พอก เพี้ยไม้ไผ่บ้าน 1 เปลือกพันชาด 1 เครือตาปลา 1 แข้วช้าง 1 เครือลั่นแฮด 1 เปลือกแคน 1 เปลือกถ่อน หัว
- บรรทัดที่ 2** หวายนั่ง ยาหัวมาโฮมกันแล้วให้น้ำมวกใส่ใส่เคี่ยวอมแล ฯ คายมี 4 ฮ้อยแล ฯ ยา
- บรรทัดที่ 3** กางกินแข้งให้
- บรรทัดที่ 4** เอาเกลือดิบแต่ หินส้มแต่ รากผักกะยา แต่ ยอดเหมือดแอดแต่ ใบตากไถ้แต่ ยอดอา
- บรรทัดที่ 5** ลางแต่ ยอดเหมือดคนแต่ เปลือกเชือกแต่ ต้มเคี่ยวให้ขุ่น แล้วจึงเอาจันทน์แดงจันทน์
- บรรทัดที่ 6** ขาวกับ
- บรรทัดที่ 7** เห็ดตางแหฝนใส่น้ำเหล้าเด็ดแล้วจึงยอ เห็ดตางเหลงดอมกัน แล้วใส่กะเบิ้งแล้วให้เอา
- บรรทัดที่ 8** จิง 7 กระเทียม 7 หมากพริกน้อย 7 เคี่ยวให้ขุ่นแล้วจึงอมหายแล คายมีฮ้อย 1 ซวย เหล้ากอง ไช้

ลานที่ 10 หน้า 2

- บรรทัดที่ 1** หน่วยแล ฯ ยากางดุกกินแข้ง ให้เอาเปลือกพันชาด ฮากก้าน้อย ควยตาน งาช้าง เปลือก
- บรรทัดที่ 2** แหน่ ใบส้มเส้า ใบ
- บรรทัดที่ 3** ก้างปลา ไม้ดุกใหญ่ ไม้ดุกใส ไม้ดุกอึ่ง ไม้เอ็นฮ้า เครือตาปลา ให้เอาหัน(หนัง)หน้าผาก
- บรรทัดที่ 4** ควยตอน ให้เอา
- บรรทัดที่ 5** ในหมากหนามแห้ง เครือเขาฮอ เปลือกตู เครือจี้จ้อ เครือนำแห่น รากหิงหาย รากปอหม
- บรรทัดที่ 6** ในหมาก
- บรรทัดที่ 7** สมอดิน รากปอลมบม รากคางฮุง รากเล็บแมว รากลำตาควาย ไม้ดุกหิน รากดอกฮ้อน
- บรรทัดที่ 8** น้อย รากหมาก

บรรทัดที่ 5 ควง เปลือกลอมคอม เปลือกคอม เปลือกแค่อ่าว รากสามคอบ ยาทั้งหลายผุ้งนี้ให้อา
เท่ากันต้มเคี่ยวให้ขุ่นแล้ว

บรรทัดที่ 6 ให้เอาหินส้มแต่ ปีปลาทั้งแต่ ปีปลาแข็ง 7 ปีเต่าเพ็กแต่ เกสรดอกบัวหลวงแต่ มันทู

ลานที่ 11 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 น้ำแต่ ให้ใส่ดอมกันแล้วจึงเคี่ยวซ้ำแล ค้นว่าหากขุ่นแล เมื่อจกเจียนั้นให้อาसानดอกแตก

บรรทัดที่ 2 เผาไฟแล้วใส่ดอมกัน เจียวหายแล คายมีฮ้อย 1 ฯ ยาผีทั้งหลายให้อาหนามจั่วเลีย

บรรทัดที่ 3 ฝน หัวปอเต่าให้ หัวชะมด ฝนแล้วให้อาปีเข้ากับน้ำเหล้าทาดีแล ฯ ยาออกเหลือง

บรรทัดที่ 4 เอาคองแก่นขาม แก่นก้านเหลือง แก่นชุมแสง 1 แก่นข้าวโคด กุดรอก ต้มกินดีแล ฯ ยา

บรรทัดที่ 5 เลือดขึ้นให้อาหัวสีโค รากปีบปีแดง หมากพริกน้อย 1 พริกใหญ่ 1 ข่า 1 เคี่ยวให้ขุ่น ปิ้ง

ลานที่ 11 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 แดง เกลือ ให้อาสมกันกินแล ฯ ยาใช้สาระบาด 7 ประการ ให้อารากหญ้าโคยหลวง
รากหญ้าโคยงู

บรรทัดที่ 2 น้อย รากจี้จ้อหลวง รากจี้จ้อยน้อย รากหญ้าขัด รากหญ้าลับลิ้น รากผักหมแดง หัวหญ้า
แห้วหมู ขมิ้นขึ้น

บรรทัดที่ 3 มาโสมกันตำใส่น้ำหมอนิ่ง โปะดีแล ฯ ยาเสียบหัวข้างฝ่ายเดียว ให้อาใบผีเสื้อ 1 ใบบุ

บรรทัดที่ 4 รา 1 ใบว่านไฟ 1 ใบส้มป่อย 1 ให้อาชิง 7 กระเทียม 7 ตำเอาน้ำโปะหัว ค้นคังหาย
(ปวด)หัว ฯ ยา

บรรทัดที่ 5 ปวดหัว ให้อาเปลือกกำมะ 1 เปลือกกุ่ม 1 เปลือกสัง 1 เปลือกลิงไม้ 1 ฝนใส่น้ำเหล้าเต็ด
ทาแล ฯ ยาประจุลม

ลานที่ 12 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 กลัดอก ให้เอาขม้นขึ้น 1 ว่านไฟ 1 น้ำปลาแตกปลาน้อยเป็นน้ำ แล้วตอง(กรอง)เอาให้
กินแล ฯ ยาสาระบาด

บรรทัดที่ 2 ให้เอาเปลือกทองบ้าน 1 ให้เอาหญ้าหอมแก้ว 1 หัวหญ้าแห้วหมู 1 หญ้าผากควาย

บรรทัดที่ 3 1 รากหญ้าหิงหาย 1 ใบฮางควา 1 ตำใส่น้ำอมไว้ให้หาย ฯ ยาสันนิบาต ให้เอาหญ้า
หอม

บรรทัดที่ 4 แก้ว 1 เอาเปลือกเตือเกี้ยง 1 เตือป่อง 1 หญ้าผากควาย 1 หญ้าแห้วหมู 1 ตำกรองเอา
น้ำ น้ำอ้อยเป็นน้ำ

บรรทัดที่ 5 ต้มให้กินแล ฯ ยาสันนิบาตแก่นั้น ให้เอาหญ้ารากหญ้า 1 รากหญ้าผากควาย 1 ราก
ส้มป่อย 1 รากกล้วยดิบ 1 ให้เอารากอ้อยดำ

บรรทัดที่ 6 เท่กันต้มเคี่ยวไว้ให้เย็นจึงกินดีแล ฯ น้ำมัน ยาให้เอาใบหมากเชือกบ่า 1 ใบหมากเข้า 1
ใบทองพันชั่ง 1

ลานที่ 12 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 ใบหมากแห้ง 1 ใบผักตำนิน 1 ใบหม่อนน้อย 1 ใบชี้เหล็ก 1 ใบหญ้าหลักมัน 1 ใบตดหมา
1 ใบบุฮา 1

บรรทัดที่ 2 ใบผีเสื้อ 1 ใบสีชมขึ้น 1 ใบหุน 1 ใบเครือตดหมา 1 หัวข่าป่า 1 ขมิ้น 1 ว่านไฟ 1 ตำ

บรรทัดที่ 3 ปั่นเอาน้ำ ผาผอง 1 น้ำมันงา 2 หุงแล้วไว้ให้ทาดีแล ฯ ยากะรุนเต่า ให้เอาราก

บรรทัดที่ 4 เอ็นอ้า 1 รากมุยแดง 1 รากตับเต่า 1 เปลือกม่วงกาสอ 1 เปลือกบก 1 รากอีทก 1 ราก
หมากแตก 1 รากน้ำ

บรรทัดที่ 5 เต้าน้อย 1 รากมูกน้อย 1 มูกใหญ่ 1 รากดอกต่างไก่ 1 รากแลงซ้อน 1 หัวโกเือก 1 ราก
ก้างของ 1 รากหมาก

ลานที่ 13 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 จัวเลีย 1 รากเครือเขาควาย 1 รากชาย(พาย)สง 1 รากเล็บแมว 1 รากมวก 1 รากตูมตัง
1 รากสมอดิน 1

บรรทัดที่ 2 รากเตือดิน 1 ขมิ้นนกงู 1 รากหมากดุก 1 เปลือกข่าลิง 1 รากส้มกบ 1 รากชะถั่วเหือ 1
รากแคชาย

บรรทัดที่ 3 1 อันนี้ยาตั้งแล ให้เอากุ่มน้ำ กุ่มบก เปลือกอีรัม ทองหลาง 1 ชิง 1 ข่า 1 ว่านไฟ

- บรรทัดที่ 4 1 อือทือบุรา 1 ผีเสื้อ 1 ให้ใส่ดอมกัน ยาตั้งแล ยาฮมให้เอาเครือตาปลา
- บรรทัดที่ 5 เปลือกจำปา รากหมากเขือขึ้น รากหมากแคว้ง 1 ใบขี้เหล็กใหญ่ ขี้เหล็กสาน ขี้เหล็กเทศ ใบชมชื่น
- บรรทัดที่ 6 กุ่มน้ำ กุ่มบก อีรัม ทองหลวง ไม้หมากนาว ใบหมากเฟื่อง ใบหมากนาว 1 ยาฮมแล ฯ ยาชะดวงให้เอา

ลานที่ 13 หน้า 2

- บรรทัดที่ 1 หมากตูมอ่อน หัวบอนเปี้ยว รากเอ็นอ้า ชิงตำลึง 1 เครือตาปลาตำลึง 1 ว่านไฟตำลึง 1 ผักเทียน 5
- บรรทัดที่ 2 บาท หมากขุด หมากนาว ข้าวกำถั่ว 1 เกลือถั่ว 1 หมากเขือขึ้น หมากแคว้ง 1 ให้เอามาต้มไว้ 7 วัน แล้วน้ำข้าว
- บรรทัดที่ 3 เป็นน้ำกินหายแล ยาสุบให้เอาซาซู เครือซามัด ใบบัวขี้แบ้ ใบหมากขุด ใบหมากนาว ใบหมาก
- บรรทัดที่ 4 สมอ ใบตูมตั้ง ให้เอามาโฮมกันสุบ ฯ ยานี้ว่ามีแม่ ให้เอากล้วยพุดมกิดิแล ฯ ยาผีบา
- บรรทัดที่ 5 คอ ให้เอาฮางเค็ดฝนทาตีแล ฯ ยาผีในท้อง ให้เอารากนางแซง กับอวดออ งาข้าง กับน้ำมันงาฝนทาทางนอก
- บรรทัดที่ 6 กินทางในแล ฯ ยาผีหัวเอียน ให้เอาหัวบงเส้น หัวแตงหนู หัวต่างไก่ หัวขมิ้นฝนใส่น้ำมันหมาก

ลานที่ 15 หน้า 1

- บรรทัดที่ 1 รากทั้งลำแล รากสั้มบทั้งเปลือกทั้งรากแล ฯ รากแดงแซงทั้งเปลือกทั้งแก่นแล รากสั้มพ้อ รากเนอแล ราก
- บรรทัดที่ 2 ง้วนสุ่ม รากเนอแล ปู 3 ตัวตำใส่หมอนึ่งอุ่นแล้วกรองเอาน้ำตัด ยาฝนนันกิดิแล ฯ ยาชะเออะ(สะอึก) พาก
- บรรทัดที่ 3 1 ให้เอารากสั้มพ้อกับใบสั้มพ้อแล้วข้าวเปลือก 7 เม็ดมาข้าวให้ใหม่ประสมกันแล้ว แพรห่อ
- บรรทัดที่ 4 ให้เอาแพรด้าใส่น้ำหมอนึ่งแช่กิดิแล ฯ ปิธเมวาพาทาเสเหตุหิมะนะพา
- บรรทัดที่ 5 เวอตะมั่งปาลิตังตาชะนัมมะเห อันนี้แม่นขัดเชิงแล เมื่อจักกระทำให้อารอยตื่นมัน 7

รอย

บรรทัดที่ 6 มาปั้นหุ่นแล้วใส่หุ่นเล็กใส่หุ่นแล้ว เอาไฟฝังไว้ใต้ขันโด(บันได)แล้วจึงตีบดินแล้วคองเบ็งแล ฯ ยาผีหัวขวำ (ควำ)

ลานที่ 15 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 ภายใน ให้เอารากสัง 1 รากหมี่ดง 1 รากเล็บแมว 1 รากสีชมชื่น 1 รากเสี้ยนน้อย 1 ซึ่งเท่ากันต้มกินดีแล

บรรทัดที่ 2 คายมีบาท 1 แพรวรา 1 เทียนแปด 1 ให้เอาใบตองกล้วยตีบห่อปากหม้อยาได้แก่ ฯ ยาแม่เอ็ง ให้เอา

บรรทัดที่ 3 ต้นรังแร้ง 1 ต้นเสื่อ 1 ต้นเรือนกวาง 1 ต้นตบเต่า 1 ให้เอาแลอันแลฮ้อย ต้มกินแล ยา

บรรทัดที่ 4 โสย ให้เอาเห็ดพิมานโสยแล ฯ ยาตาเข้าผ้า ให้เอามากกะโดน 1 ตำปั้นเอาน้ำมันนั้นให้เอา

บรรทัดที่ 5 หม้อใหม่มาต้มเคี่ยวให้ขุ่นแล้ว ให้เอาปีกบ 3 ตัว มาใส่ต้มกัน น้ำมันคนก็ใส่ต้มกัน แล้วจึงใส่

บรรทัดที่ 6 ดีแล ฯ ยาแม่เอ็งเลือด ให้เอาใบมุด่อน มุดแดง ไม้ฮ้างนาม ไม้ขำลิ้น(ขำลิง) ไม้ค้อแลน ไม้หนามคอง ตาไก่ ไม้ตา

ลานที่ 16 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 กวาง ไม้จิก ไม้พิมาน ไม้คิ้วกะต่าย ผักหลายพวย ผักส้มทอง รากกุ่ม รากหนาดเครือหมากบ้า เครือตาปลา ให้เอา

บรรทัดที่ 2 มาต้มอาบเสียก่อนแล ให้เซิง 4 หม้อ แล 5 น้ำ ฯ ยากินใน ให้เอาขำลิ้น(ขำลิง)ฮ้อย 1 ค้อแลนฮ้อย 1 เครือหมากยางฮ้อย

บรรทัดที่ 3 1 มุด่อน 2 ฮ้อย ยาหัวฮ้อย 1 ฮ้อยดำ 5 บาท ต้มกินในแล ฯ ยาชะเออะ(สะอึก) ให้เอาเปลือกกาเลา 1

บรรทัดที่ 4 เปลือกลองไซ 1 เปลือกจัวบ้าน 1 เครือตาปลาแซ้วเซอะแล ฯ ยาโสย ให้เอาเปลือกพันชาดมาฝนโสย

บรรทัดที่ 5 แล ยาฆ่าแม่พะยาด ให้เอาหัวกล้วยน้อย 1 เครือหุ่นแป 1 น้ำมันกวเป็นน้ำต้มสมแล ฯ ยาแม่เอ็งไฟ ให้เอาผาก(ผาก)

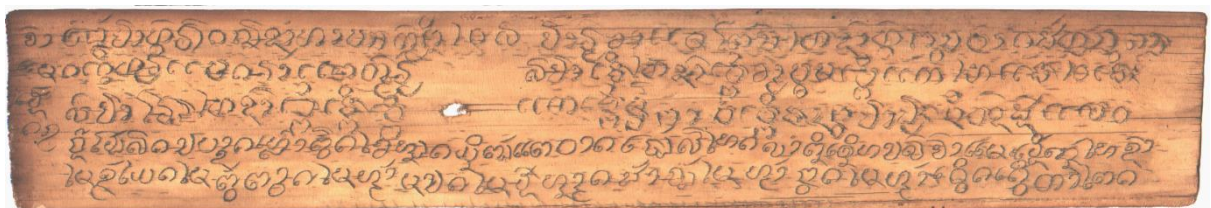
ลานที่ 16 หน้า 2

- บรรทัดที่ 1 จับไม้บัก 1 ฝากจับไม้ลุ่มพุก 1 ฝากจับไม้พันชาด 1 รากผักชีข้าง 1 แก่นมุยต่อน แก่น
ไม้ฮ้างหนาม
- บรรทัดที่ 2 1 แก่นไม้เรื่อนกวาง 1 แก่นก้างของ 1 ยาทั้งหลายผุ้งนี้ให้เอาแลอันแลฮ้อยตาซัง ยาหัว
ฮ้อย 1 ฮ้อยดำ 5 บาท
- บรรทัดที่ 3 ต้มกินทางในแล ยาสม ให้เอาหัวกล้วยน้อย 1 กับเล็บเงือก ยอดแดง 1 ต้มสมแล ยาเซอะ
ให้เอา
- บรรทัดที่ 4 เครือตาปลา 1 เปลือกทองบ้าน 1 แซ่วะเซอะ ฯ ยาโหยให้เอาเห็ดพิมาน 1 เปลือกกาเลา
1 ปน(ฝน)โหยแล
- บรรทัดที่ 5 ให้คะลำกินเทอญหายแล แม่เอ็งไฟ คายมีตำลึง 1 ให้อยู่กำกินแล 7 วัน เข้า 7 วัน ออก
แล
- บรรทัดที่ 6 ยาแม่เอ็งสาน ให้เอารากชีข้าง 2 ฮ้อย 3 ฮ้อยก็ดี ใส่ยาหัวท่อกันต้มกินในแล ยาสมทาง
นอกให้เอาหัวกล้วยปา

ลานที่ 17 หน้า 1

- บรรทัดที่ 1 1 ผักส้มทอง 1 ให้เอาน้ำมวกเป็นน้ำต้มสมฆ่าแม่พะยาดแล ยาเซอะ ให้เอาเครือตาปลา
1 เปลือกทองบ้าน
- บรรทัดที่ 2 1 แซ่วะเซอะ ยาโหยให้เอาเปลือกเรื่อนกวาง 1 เปลือกพันชาดบดโหยแล ยาให้กิน
น้ำทำให้กิน
- บรรทัดที่ 3 แต่น้ำยาแลให้หาหม้อปากบ่ปานบ่ปันจึงเป็นแล ให้คะลำกินเทอญหายแล ฯ ยาแม่
- บรรทัดที่ 4 เอ็งตูก ให้เอาแก่นไม้ข่าลึง 1 แก่นไม้คอแลน 1 เครือตาปลา 1 แก่นก้างของ 1 แก่น
- บรรทัดที่ 5 ตุมตัง 1 รากไผ่บ้าน รากไผ่ป่า ราก(ไผ่)หางไฟ รากไม้(ไผ่)รวก 1 กระจุกควายต่อน 1 ยา
ทั้งหลายให้เอา

ลานที่ 17 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 ท่อกัน ยาหัวฮ้อย 1 อ้อยดำ 5 บาท ต้มกินในแล ยาสมฆ่าแม่พะยาด ให้เอาหัวกล้วยป่า 1 ผักหลายพวย

บรรทัดที่ 2 1 เครือหุ่นแป 1 รากแพว ต้มสมแล ยาเซอะให้เอาเปลือกขามป้อม เปลือกแต้ ให้แช่ไว้ เซอะ

บรรทัดที่ 3 แล ยาโฮยให้เอาเปลือกเชือก เปลือกแต้ เปลือกม่วงกาสอ เปลือกขางนาว ยาฝุ่งนี้บดผง แล้ว

บรรทัดที่ 4 จิงโฮยแล คายบาด 1 เหล้ากอง 1 ไข่หน่วย 1 ซิ่นกับแพรวา 1 เชีย,ชวย แลให้กะลำกิน เทอญหายแล ฯ ยาแม่เฮ้งเอ็น ให้เอา

บรรทัดที่ 5 ไม้ดุกไส 1 ไม้พอกพาว 1 ไม้หมากมาย 1 ไม้สังหนาม 1 ฝากจับไม้หมากนาว 1 ไม้หมาก เว่อ 1 เครือตาไก่ 1

ลานที่ 18 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 ยาทั้งหลายให้เอาแลอันแลฮ้อย ยาหัวฮ้อย 1 อ้อยดำ 5 บาท ต้มกินในแล ยาโฮยให้เอาน้ำมันหมากฝ้าย

บรรทัดที่ 2 1 เห็ดพิมาน 1 ฝนทาแล้วจึงเซอะแล ยาเซอะให้เอาเปลือกม่วงป่า 1 เปลือกเตื่อเกี้ยงน้อย 1 แก่นหมากหมอ 1

บรรทัดที่ 3 แก่นชาชูตัน 1 แก่นชาชูเครือ 1 ให้เอาแลอันแลฮ้อยตาซัง ยาหัว 2 ฮ้อย อ้อยดำ 2 ฮ้อย ต้มกิน

บรรทัดที่ 4 ทางในแล ยาเซอะยาโฮย ให้เอาอันแต่ก่อนนั้นเทอญ ให้กะลำกินหายแล ฯ ยาเฮ้ง

บรรทัดที่ 5 ปีกไก่ดำ ให้เอาแก่นชาชูตัน 1 แก่นต้นดอกกรัก 1 ฝากจับไม้หมากนาว 1 รากรกคก 1 กระดุกหมูป่า 1 ให้เอา

บรรทัดที่ 6 แลอันแลฮ้อยชุนแล ยาหัวฮ้อย 1 อ้อยดำ 5 บาทแล ต้มกินทางในแล ยาเซอะ ยาสม ยาโฮย ก็ให้เอา

ลานที่ 18 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 อันก่อนนั้นเทอญ ให้กะลำ ฯ ยาแม่เฮ้งต้อง ให้เอาไม้ข่าลิง 2 ฮ้อย คอแลน 2 ฮ้อย มยุ ด่อน 2 ฮ้อย คิ้วหมากยาง 2 ฮ้อย ยา

- บรรทัดที่ 2 หัวฮ้อย 1 ฮ้อยดำ 5 บาท ต้มกินทางในแล ยาเซอะ ยาโฮย ยาสม ให้เอาอันก่อนนั้น
เทอญ ให้กะล่ำกินน้ำท่า
- บรรทัดที่ 3 อย่ากินเทอญหายแล ให้อยู่กำกิน 7 วัน เข้า 7 วัน ออกแล ฯ ยาฮานชี้หมู ให้เอา บัก
พริ้ว 2 ฮ้อย แก่นสัง
- บรรทัดที่ 4 2 ฮ้อย ฮ้อยดำ 2 ฮ้อยต้มกินหายแล ฯ ยาไม้ค้ำ ไม้ฮางควา 2 ฮ้อย กระจุกฟานไฟ 2
ฮ้อย ยาหัว 2 ฮ้อย ฮ้อยดำ
- บรรทัดที่ 5 5 บาท รากเตอดิน 1 แซ่วะเซอะ ยาสมฆ่าแม่ ให้เอาเปลือกหมากส้มมะลต 1 เครือหุน
แป 1 ส้มไม้ขาม 1 ต้มสม
- บรรทัดที่ 6 แล ฅิว่าจักหายให้เอามุยต่อน มุยแดง แก่นผู้ เครือมุงกระต่าย รากมกไม้ ท่อน

ลานที่ 19 หน้า 1

- บรรทัดที่ 1 ไม้ยมบ้าน 1 ไม้แก(แต่) เครือย่านาง รากซ้องแมว ต้มอาบถึง 7 หม้อแล หม้อแลทาน้ำ
แล ฯ ยาแม่
- บรรทัดที่ 2 เอ็งตันแม่เอ็งซ้อง ให้เอาแก่นไม้ตาไก่ 1 รากเสียน้อย 1 รากกำหลวง
- บรรทัดที่ 3 1 รากไม้รวก 1 แก่นไม้ตุมตัง 1 กระจุกม้า 1 ให้เอาแลอันแลฮ้อย.....
- บรรทัดที่ 4 ยาหัวฮ้อย 1 ฮ้อยดำ 5 บาท ต้มกินในแล ยาโฮยให้เอาเห็ดพิมานโฮยแล ยาเซอะ

ลานที่ 19 หน้า 2

- บรรทัดที่ 1 ให้เอากาเลา 1 เครือตาปลา 1 แซ่เซอะ ยาสมให้เอาเปลือกผู้ควา 1 รากผักชีข้าง 1 ต้ม
- บรรทัดที่ 2 สมแล คายมีบาท 1 เมื่อไปเอายานัน ให้ว่าดังนี้ เวทาสาอาควันถาสีโซเจวตมิ
- บรรทัดที่ 3 กลุสสุลียะวัดจะสาสะวาหะสวาหะ ว่า 7 ทีแล ฯ ยาแม่เอ็งหวานเป็นสำน
- บรรทัดที่ 4 เชียมมือ(ขามือ)ดงนั้น ให้เอาเครือตากวาง 1 แก่นกำของ 1 แก่นตุมตัง 1 รากเสียวกำตัม
- บรรทัดที่ 5 อาบแล ฯ ยาปวดหัวฝ่ายเดียว ให้เอาใบผีเสื้อ ใบบุรา ใบว่านไฟ ใบส้มป่อย ให้เอาชิง 7
เทียม 7 ตำ
- บรรทัดที่ 6 เข้ากันปั่นเอาน้ำโพะหัวคั่นคิงหายแล ปวดหัวให้เอาเปลือกกำม เปลือกกุ่ม เปลือกสัง
เปลือกลิ้นฟ้า ข่า

ลานที่ 20 หน้า 1

- บรรทัดที่ 1 ป่า ขำบ้าน หมากรแห่ง มาต่าปิ่นเอาน้ำแล้วน้ำเหล้าเด็ดท่อกันโพะติ ฯ ยาฮานเยี้ยว
- บรรทัดที่ 2 เป็นเลือด ให้เอารากหมากรชาติขาว รากจั่นหมูตัมกิน ยาหัวแต่ อ้อยดำแต่ กินหายแล ฯ
- ฯ พาก
- บรรทัดที่ 3 1 ให้เอาขมิ้นตัน 1 รากแกดำ 1 รากปีกไก่ดำ 1 ยาหัว อ้อยดำ 1
- บรรทัดที่ 4 ตัมกินหายแล ฯ ยาตาเข้าฟ้า ให้เอาหญ้าแห้วหมู 1 กับน้ำเยี้ยว คีอีน้อย 3 หน่วย
- บรรทัดที่ 5 ชิง 3 ฝาน เกลือใส่ดอมให้แหลกจึงปั่นลูกกอนไว้แฉ(แ่ง)ใส่ดีแล ฯ ยาคนทมาลา ให้เอา
- ราก

ลานที่ 20 หน้า 2

- บรรทัดที่ 1 คัดเค้าบาท 1 รากหมากรเอิกบาท 1 รากหมากรแ่งค่อนบาท 1 รากสัลมบาท 1 ราก
- พาย
- บรรทัดที่ 2 สงบาท 1 ฝนสมกันจึงกินดีแล คันทมาลาเต้อยไก่ ยาชะเออะ ให้เอาใบผู้
- บรรทัดที่ 3 3 ใบ มาฮางให้แห้งแล้วใส่พริกน้อย 7 ใบ บดเข้ากันใส่น้ำให้กินหาย
- บรรทัดที่ 4 แล ฯ ยาชะดวงกินล่ำกุด ให้เอารากอ้อยหนูอ้อย 3 ซ้อ 1 รากจั่นหมูอ้อย 1 ยาหัว 5
- ตำลึง อ้อย
- บรรทัดที่ 5 ตำทั้งใบ 5 บาท ตัมกินหายแล คายมีตำลึง 1 ฯ ยาพูนวกให้เอาผักหม

ลานที่ 21 หน้า 1

- บรรทัดที่ 1 ฟักำ 1 ใบสัมป่อยกำ 1 ใบกาจายกำ 1 ใบขาม 3 กำ มาเคี้ยว 3 บวย เอาบวย 1
- บรรทัดที่ 2 ขาเคี้ยวให้ขุ่น ใส่พริก ชิง เกลือ ใส่สน้อยตัดแล้วจึงใส่ดีแล ฯ ยาชะเออะ ให้เอาราก
- บรรทัดที่ 3 คา 1 หัวแห้ว 1 ท่อกัน เคี้ยวใส่พริก ชิง เกลือ สน้อย ตัดกินดีแล พาก 1 ให้เอา
- บรรทัดที่ 4 หางยุงเผาไฟแช่น้ำกินดี ฯ ยากาเอ็น ให้เอารากตากวาง 1 รากตาไก่ รากตุกใส ราก

บรรทัดที่ 5 คุก 1 รากกำหลวง 1 แก่นกำของ 1 ยาหัวฮ้อย 1 อ้อยดำ 5 บาท 7 สิ่งนี้ยาแวงแล ให้
เอาราก

ลานที่ 21 หน้า 2

- บรรทัดที่ 1 ตาไก่ ตากวาง เอาชั่งท่อนัน แลอันแล 5 บาทแล รากหมูนันให้เอาแลอันแลฮ้อยทั้ง
- บรรทัดที่ 2 มวลเทอย ให้ต้มกินเจีง 3 หม้อ แล้วจึงเซาแล อันนี้ยาแวงแล ให้มันชุกทางในเสีย
- บรรทัดที่ 3 ก่อนให้หมดแล้วจึงเอา ชุมนี้มาต้มให้กินแล ให้เอารากเอ็นอ้า 1 รากอ้อยดำ
- บรรทัดที่ 4 1 ให้เอาแลอันแลฮ้อยต้มกินเสียก่อน อัน 1 ให้เอาแก่นมันปลา 1 เครื่องวันส้ม 1 เครื่อง
- บรรทัดที่ 5 1 ยาหัว อ้อยดำ ให้เอาแลอันแลฮ้อยมาต้มให้กินแล ยาต้มหมดท่อนี้แล ที่นี้ยังแต่

ลานที่ 22 หน้า 1

- บรรทัดที่ 1 กราบทำหายแล ฯ ยาชะดวงให้เอาพุงเขียดตีไม 3 ตัว พุงกบ 3 ตัว ให้เอามาเผาไฟบด
ใส่น้ำมัน
- บรรทัดที่ 2 งาดิบทาเหยวมัน เอามันสมกันตากแดดให้แห้งแล้วจึงสุบตีแล ฯ ยาแม่
- บรรทัดที่ 3 เอีง เอารากหูลิงตำลึง 1 รากตาไก่ตำลึง 1 รากเดือป้องตำลึง 1 รากหวดแมว
- บรรทัดที่ 4 ตำลึง 1 รากชะมดตำลึง 1 รากหมากดุกตำลึง 1 กระดุกเสื่อ 1 ดูกม้า 1 ดูกควาย
- บรรทัดที่ 5 ด่อน 1 ควายดำ 1 ดูกช้าง 1 ยาหัว 5 ตำลึง ต้มกินดีแล ฯ ยานิว ให้เอารากหนาด 1
รากม่อนเฮือ 1 ราก
- บรรทัดที่ 6 อ้อยป่าต้มกินแล ฯ ยาชะดวงนิว ให้เอารากหมากมาย 1 รากผาฮายน้อย 1 รากเข็มขาว
รากหมากน้ำเต้าน้อย

ลานที่ 22 หน้า 2

- บรรทัดที่ 1 รากไค่นุ่น รากสีโค ให้เอาแลอันแลฮ้อย ยาหัว 5 บาทต้มกินแล มนต์ยาให้ว่า โอมสัพพา
เทา
- บรรทัดที่ 2 เภาคูหากเทาเถาภูจ๊กผาบฝูงหมุไซยน ภูจ๊กผาบฝูงผียัก ภูจ๊กผาบฝูงหมุผียาย โอมชะหะ
โอม
- บรรทัดที่ 3 ชะหะยะ โอมทิพะยายา 2 หัว พระยาต 2 ผูกไว้ท่อนที่ไธฮับใกล้ด่อนนี้เทียะพลันแล
บท...นั้นให้
- บรรทัดที่ 4 เสกยาหัว 7 ซ้อไว้ในคายแล ฯ ยาลดให้เอาตาไก่ ตากวาง ยาหัว อ้อยดำ ฝนเปาลด ฯ
ยา
- บรรทัดที่ 5 ชะเออะให้เอาถ่อนทั้งเปลือกทั้งแก่นแล รากหมากเขือขึ้น 1 ให้เอาทั้งรากทั้งลำ ราก
ทองหลางบ้าน ทั้ง

ตำรายาฉบับที่ 2 ฉบับวัดอิสานทะเมนชัย ตำบลทะเมนชัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

การปริวรรตตำรายา ถ่ายถอดอักษรโบราณ(อักษรธรรมอีสาน) มาเป็นอักษรไทยปัจจุบันซึ่งมีอยู่
ทั้งหมด 68 หน้าลาน ในการปริวรรตตำรายาดำรับนี้จำนวนใบลานได้ขาดหายจำนวน 1 หน้าลาน ได้แก่
หน้าลานที่ 8 ผลการปริวรรตมีดังต่อไปนี้

ลาน 1 หน้า 1

- บรรทัดที่ 1 ยาฮามฮาก ให้เอาเปลือกทำรอกกับปูนละคร ข้าวจ้าวแซ่กินดีแล ฯ ยากะเอ็น ให้เอาราก
ต่างไก่ ตา
- บรรทัดที่ 2 กวาง รากตุกใส รากตุกฝ้าย รากก้าหลวง แก่นก้างของ 1 ยาหัวฮ้อย 1 อ้อยดำ 5 บาท 7
สิ่งนี้ยาแรง
- บรรทัดที่ 3 แล ฯ ให้เอารากต่างไก่ตากวางเอามาซึ่งท่อนแลอันแล 5 บาท รากหมูนั่นให้เอาแลอัน
- บรรทัดที่ 4 แลฮ้อยเทอญ ให้ต้มกินใน 3 หม้อแล้วจึงเซาแล ฯ ให้มันชูทางในเสือก่อนให้หมดแล้วจึง
เอาชุนนี้

ลาน 1 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 มาตัมกินแล ฯ ให้เอารากเอ็นอ้า 1 รากอ้อยดำ 1 เอาแลอันแลฮ้อยตัมกินเสียแล ฯ ยา
กินใน ให้เอาแก่นมันปา 1

บรรทัดที่ 2 เครื่องวงซุ่ม เครือเข้าหมื่น 1 ยาหั่ว 1 อ้อยดำ 1 เอาแลอันแลฮ้อยมาตัมกินแล ฯ ให้หา
หม้อปากบานป

บรรทัดที่ 3 บินจึงเป็นแลผิว่า ค้างหม้อกินยาในให้เอาใบตองกล้วยตีบมาห่อปากหม้อ แล้วจึงเอา
ข้าวสาร

บรรทัดที่ 4 ใส่เหล็กใส่แต่ หมากคำ 1 ตาเหล่านางัว 4 อัน ให้แบ่งก้อนเส้าใส่พรหมจรรย์หอม ฟีนคำ
ศอก ผู้เป็น

ลาน 2 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 ให้เอาฟืนใส่ทางเดียวกันแล้วจึงปัดเป่าเสียให้ต่งโทง(กระทง)หน้างัว มื้อตาอด(วันแรก)นั้น
ให้ต่ง 3 ทง มื้อลุนให้ต่ง 4 โทงขึ้น

บรรทัดที่ 2 ไปตาบต่อเท่าฮอด 9 โทง 9 มื้อแล ให้เอาข้าวดำแดงข้าวเหลือง แกงส้มแกงหวานดั่ง
เดียว

บรรทัดที่ 3 กัน ดอกไม้ ขาว เขียว ดำ แดง ดั่งเดียวกันแล ฯ คายปัว ให้มีหมากเบ็ง 3 ถ้าน 5 (5
ชั้น) ขวยดอกไม้ขาวแท้จึง

บรรทัดที่ 4 เป็นแล เงินบาทก็เป็น เงินฮ้อยก็เป็นแล ฯ ให้สบคาถา อันนี้ใส่หม้อยา 7 คาบแล้วจึง
ค้างหม้อเทอญ สบเข้าว่า

ลาน 2 หน้า 2

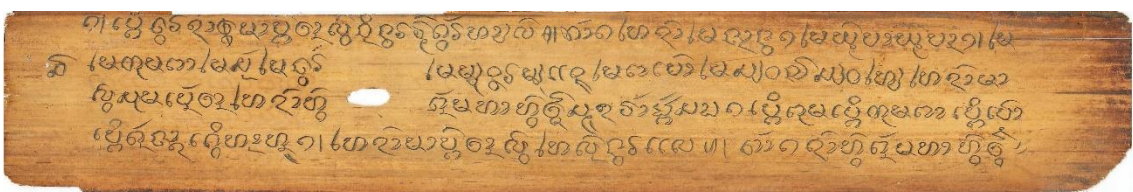
บรรทัดที่ 1 ใส่ขุโทง สบใส่โทงไปฟอกเสียเท่าหมด 9 โทง 9 มื้อ นั้นเทอญจึงเซาแล โอมตบสกวา สุก
สกวา สุ

- บรรทัดที่ 2 สกวา สุกวา สโอมสวาห 7 ทีแล ฯ ยาดั้งหัวเป็นสันนิบาต เอ็นขึ้นปอดหัวมัวตากี้ดี
เลือด
- บรรทัดที่ 3 แลเอ็นขึ้นถือตากี้ดี ให้เอาเปลือกพันชาต 1 หัวผง 1 เปลือกตูมโล้น 1 เปลือกตูมตั้ง 1
เปลือกตูม
- บรรทัดที่ 4 1 เปลือกกำม หัว(หย้า)หนดแมว 1 หัวดอกคำป่า 1 เปลือกตูมกา ใบไผ่ป่า 1 ใบไผ่
บ้าน ใบไผ่ซางไฟ 1 ใบซางคำ 1

ลาน 3 หน้า 1

- บรรทัดที่ 1 ใบหมากคำชะหลด 1 ใบหมากขับ 1 ใบผักอีฮุม 1 ใบตำนิ 1 ให้เอามาตำเข้ากันหมาก
นาว ก็ใส่หนึ่งตั้ง
- บรรทัดที่ 2 นอนก็เป็นแล พาก 1 เอาไม้พันชาต ไม้เก ไม้เป่า ไม้กำม ไม้ตูมกา ให้เอามาไว้สุมเป็น
- บรรทัดที่ 3 ถ่านแล้วเอาเหง้ากล้วยดิบ 1 เหง้ากล้วยยวน(นวล) 1 รากผักชีช้าง 1 เปลือกพันชาต 1
เปลือกกำม 1 เปลือกตูม
- บรรทัดที่ 4 กา 1 เปลือกยาง 1 หัวอือทือ 1 หัวว่านไฟ 1 เครือหางหนู 1 เครือตาปลา 1 เครือหมาก
บ้า 1 เครือมุงกระต่าย 1

ลาน 3 หน้า 2

- บรรทัดที่ 1 เปลือกถ่อน เอามาปอกทาน(ถ่าน)แล้วจึงนอนสมควันหายแล ฯ พาก 1 ให้เอาไม้
ช้างน้าว 1 ไม้ยมป้า ยมบ้าน 1
- บรรทัดที่ 2 ไม้ตูมกา ไม้สัง ไม้ถ่อน ไม้มุยต่อน มุยแดง ไม้กะเบา ไม้เสียน้อย เสี้ยวใหญ่ ให้เอามา
- บรรทัดที่ 3 แล้วสุมเป็นถ่าน ให้เอาหัวพันมหา หัวทองสมุทร รากผักสาบ 1 เปลือกกุ่ม เปลือกตูมกา
เปลือกเป่า
- บรรทัดที่ 4 เปลือกพันชาต เครือหางหนู 1 ให้เอามาปอกถ่าน แล้วให้ลงนอนแล ฯ พาก 1 ให้เอาหัว
พันมหา หัวทอง

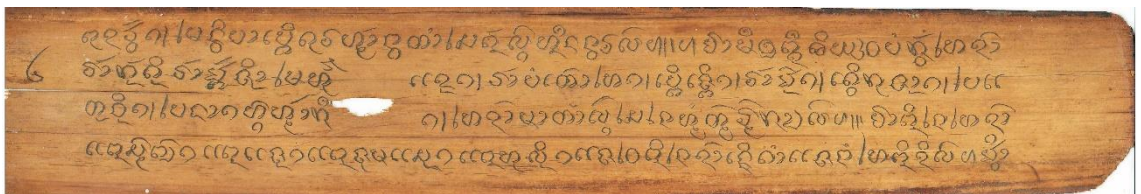
ลาน 4 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 สมุทร 1 รากหมาก รากพร้าว รากตาล หัวไก่โถก หัวดอกคำป่า 1 หัวหนดแมว หัวหว่านไฟ หัวขามาพร้อมกันแล้ว

บรรทัดที่ 2 ดำให้เหล็กแล้วเอาหมากเว่อ หมากนาว ใส่ดำนี้แล้วจึงเทใส่สานนอนหายแล ฯ ยา

บรรทัดที่ 3 ควัน เอาผง 1 เปลือกพันชาติ 1 เปลือกตุ้ม 1 เปลือกตุ้มตัง เปลือกกำม เปลือกกุ่ม เปลือกยาง เปลือกแดง เปลือกสะแบง

บรรทัดที่ 4 เปลือกฝางปรง เปลือกอีสุ่ม เปลือกบาก เปลือกขามป้อม หัวหนดแมว หัวหวายนัง 1 เปลือกตีนตัง หัวต่างไก่

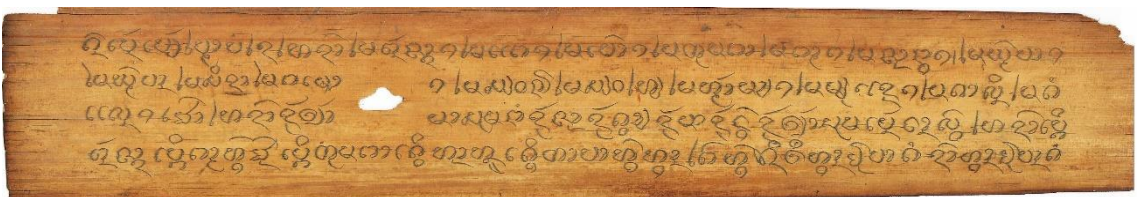
ลาน 4 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 หัวกุตรอก 1 ไม้จั่วป่า 1 เปลือกคูน หมากนาวดำใส่กันแล้วนึ่งนอนแล ฯ ยามูตรกิด ชีเยียวบ่ออก ให้เอา

บรรทัดที่ 2 รากกังคี่ รากผักชีช้าง ไม้หุ่งแดง 1 รากปอเต่าให้ 1 เปลือกเชือก 1 รากผง 1 เครือผู้ช้าง 1 ใบแดง

บรรทัดที่ 3 จิง 1 ใบงา 1 หัวหมากอี 1 ให้เอามาตำแล้วใส่ในหม้อต้มหอมอบแล ฯ ยากินในให้เอา

บรรทัดที่ 4 แก่นส้มกบ 1 แก่นแซง 1 แก่นซุมแสง 1 แก่นหูลิง 1 แซ่ไว้กินใน เอาเงินคำแช่น้ำให้กินดีแล ฯ ผีว่า

ลาน 5 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 คนเป็นเปลี้ยไปมาได้ ให้เอาไม้พันชาติ 1 ไม้แก 1 ไม้เป่า 1 ไม้ตุ้มกา ไม้กำม 1 ไม้

ข้างนาว 1 ไม้มป๋า 1

บรรทัดที่ 2 ไม้มบ้าน ไม้สิดา ไม้กะเบา 1 ไม้เสี้ยวน้อย ไม้เสี้ยวใหญ่ ไม้หมากมาย 1 ไม้มุแดง 1
ไม้คาลิน(ขาลิง) ไม้ค่อ

บรรทัดที่ 3 แลน 1 เพา ให้เอาตุ๊กทั้งหลายมาสูมนำตุ๊กข้าง ตุ๊กควาย ตุ๊กม้า ตุ๊กจัว ตุ๊กทั้งหลายสูม
เป็นถ่านแล้วให้เอาเปลือก

บรรทัดที่ 4 พันชาติ เปลือกกำม หัวผง เปลือกตุ้มกา เครือหางหนู เครือตาปลา หัวหวานไฟ หัว
อือทือ หัวนอยอยู่ปากเอา หัวนอยอยู่บ้านก็

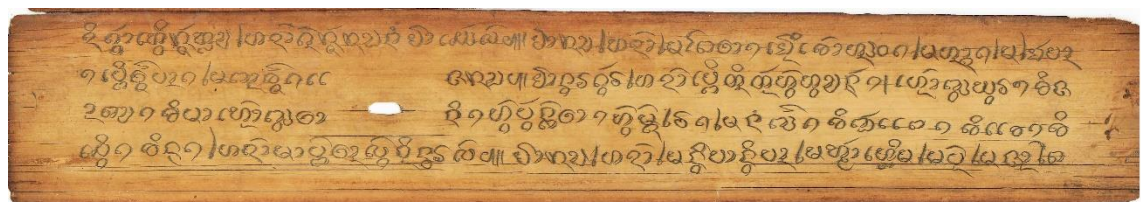
ลาน 5 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 เอา ปกถ่านแล้วลงนอนแล ฯฯ ยาสมควัน ให้เอาไม้พันชาติ 1 ไม้กำม 1 ไม้กุ่ม 1 ไม้เป่า
1 ไม้แก 1 ไม้ตุม 1 ไม้

บรรทัดที่ 2 ผู้คา(พูคา) 1 ไม้มุแดง 1 ไม้ซ้เหล็ก 1 ไม้กะเบา 1 ไม้เสี้ยวใหญ่ 1 ให้เอามาสูมเป็น
ถ่านแล้วให้เอา

บรรทัดที่ 3 เปลือกทั้งหลายมาปกถ่าน ให้เอาเปลือกพันชาติ 1 เปลือกเป่า 1 เปลือกตุ้มกา 1 เปลือก
กำม 1 เปลือกลินไม้(ลินฟ้า) เปลือกแดง 1

บรรทัดที่ 4 หัวหวานไฟ 1 หัวอือทือ 1 หัวซ่า 1 มาปกถ่านแล้วจึงเอาสะแนน(แคร่สำหรับย่างไฟ)
พาดปากชุมแล้วจึงลงนอนแล้วเอาผ้าห่มให้

ลาน 6 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 ดี คั้นว่าเหื่อออกหลายให้เอาคนออกอาบนํ้ายาเสียแล ฯฯ ยาอาบ ให้เอา ไม้โพทา 1
เยื้องเขาเหนียว 1 ไม้หนาด 1 ไม้ไผ่บ้าน

บรรทัดที่ 2 1 เปลือกทองบ้าน 1 ใบก้างของ 1 แห่อาบ ฯฯ ยานอนควัน ให้เอาเปลือกตืนตัง หัว
หวายนัง 1 เหง้ากล้วยยวน(นวล) 1 ซี้ข้าง

บรรทัดที่ 4 พลาย 1 ซี้ม้า เหง้ากล้วยตานี 1 หัวปวกนกทา 1 หัวมดไฮ 1 ไม้ น้ำเกียง 1 ซี้กับแก้ 1 ซี้
แซ่ 1 ซี้

บรรทัดที่ 5 เสือ 1 ช้าง 1 ให้เอามาปกถ่าน แล้วจึงนอนแล ฯ ยาอาบให้เอาไม้จ้าวป่า จ้าวบ้าน ไม้หมาก เหลื่อม ไม้บง(ไม้บง) ไม้ซางไฟ(ไม้ซางไฟ)

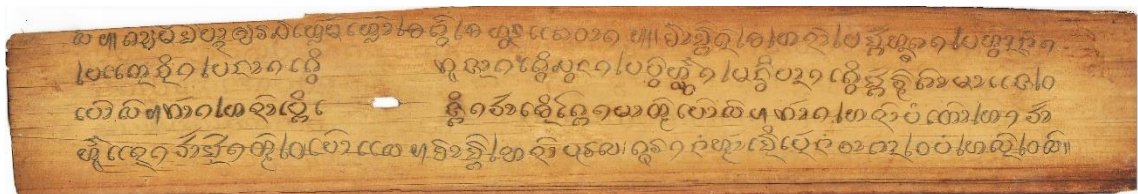
ลาน 6 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 ไม้ไผ่ป่า ไม้ไผ่บ้าน ไม้ชุมแสง ไม้หวา ขี้มด ไม้หูลิง ไม้โฮ 1 ให้เอามาไว้แช่อาบแล ฯ
คันวานอนยา เหื่อออก

บรรทัดที่ 2 ทลายให้เอาคนออกเสีย แล้วอาบยาอันแช่ไว้นั้นเทอญ วัน 1 ให้ลงนอน 3 ที่ 4 ที่ 5 ที่
จึงเซาแล ฯ

บรรทัดที่ 3 ยาฝั่มบาน ให้เอา หัวปลาเตต 7 หัว หัวปลาเซ่ง 7 หัว ควยตาล 1 หมากพริกน้อย 7
ใน ปลีกกล้วยดิบ 1 ปีบ

บรรทัดที่ 4 ปีแดง 1 คั่วให้ไหม้แล้วเอาน้ำมันงาดิบเป็นน้ำใส่ต้มจนแห้งแล้วทำให้กัดแล ให้เอาฝ้ายเอา
เทียนอ้อมแล้วจึงทา

ลาน 7 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 แล ฯ คายมี 6 บาท เทียน 3 เล่ม เหล้า ไช้กอง ไช้หน่วย แพรว 1 ฯ ยาฟกคนไข้ ให้
เอาใบผักหนอก 1 ใบวาน้ำ 1

บรรทัดที่ 2 ใบแดงจิง 1 ใบงา 1 เครือหูก้าง 1 เครือสวง 1 ใบบัวหลวง 1 ไม้จ้าวบ้าน 1 เครือผักสมฟ้า
มาแช่ไว้

บรรทัดที่ 3 เป่าแล ฯ พาก 1 ให้เอาเปลือกเชือก 1 รากเชือกโคก 1 มาต้มเป่าแล ฯ พาก 1 ให้เอา
ปอเต่าให้ 1 ราก

บรรทัดที่ 4 หุ่นแดง 1 รากผง 1 ต้มไว้เป่า ฯ ยาฟกให้เอาปูนละคร 1 น้ำหมากเฟื่องเป็นน้ำทา
ไว้บให้ลงไฉแล ฯ

ลาน 7 หน้า 2

- บรรทัดที่ 1 ให้เสกคาถาอันนี้เป่าเทอญ ให้ว่าดังนี้ ฯ ปัตติกมังติเน อพติกมันติ ปัตติกโมติสัตติเม
กสปลัสตโน
- บรรทัดที่ 2 ณง คามยาสัมมทกตาภาวิ โอมนโมตัมมสเยสันตาราชโตปนิทรา
- บรรทัดที่ 3 ทัสส เอวเมทัสสพัง อิปิปปากาขาโตตังตัสสอภัยสวีสลีสัปปิทยัตโตหัง โฟ
- บรรทัดที่ 4 ณังคา เอกัมเมกัมปิ เอกัทธราปหินายันทุนิทุกวาเชยยันโตสักกตวาสกา วังวุงังสวาหะ
สวาหูปวา

ลาน 8 (ขาดหาย)

ลาน 9 หน้า 1

- บรรทัดที่ 1 หายแลให้คะลำกินเทอญ ฯ ยาขี้เฌื่อน ให้เอาใบเป่า 1 หมากบวบลึง 1 หมากเชือบ้า 1
หัวเครือหมากขี้กา 1 ในหมากบ้า 1
- บรรทัดที่ 2 เห็ดดางแห 1 คั่วให้ไหม้เป็นเถ้าแล้วเอาน้ำมันปลาโพงเป็นน้ำแล้วจึงทาแล ฯ อย่าให้ไป
ย่ำน้ำ 3
- บรรทัดที่ 3 วันหายแล ฯ คายมี 2 ฮ้อยแล ฯ ยาขี้เฌื่อนให้เอาเห็ดขี้ม้า 1 ในหมากหุงบ้าน 1 ใน
หมากพันขาด 1 จอกหู
- บรรทัดที่ 4 ช้าง 1 เห็ดแสง 1 คั่วให้ไหม้แล้วเอาน้ำมันปลาโพงเป็นน้ำทาตีแล ฯ พาก 1 ให้เอาจอก
หูช้าง 1 ขี้ม้า 1

ลาน 9 หน้า 2

- บรรทัดที่ 1 มาตัมสมหายแล ฯ ยา(ใช้)หมากไม้บ่มตุ้ม ฯ ลักษณะคนไข้ฉิวใช้หนหวายนั่นชื่อว่า

ออกเหือดแล ฯ ฝัไข่

บรรทัดที่ 2 ฝาดินเย็นหนาวเป็นปวงเป็นบันนั้นชื่อว่าออกมุ่นมาน้ำแล ฯ ฝัไข่แลไอนั้นชื่อว่า
ออกเถาเลือดแล ฯ ฝัไข่

บรรทัดที่ 3 ไข่ออกฮ้อนจ่มอยู่ปากนั้นชื่อว่าออกปานคำแล ฯ ฝัไข่ทกทิน(ดิน)ดังนั้นชื่อว่าออกสลา
เลือด ฯ ฝัไข่เลือดออก

บรรทัดที่ 4 ชุบน้ำวนั้นชื่อว่าออกลาเลือดแล ฯ ฝัไข่ตุ้มออกชุบน้ำวนั้นชื่อว่าออกลาดแก้วแล ฯ
ฝัไข่ดินดำมีอดำนั้นชื่อว่าออก

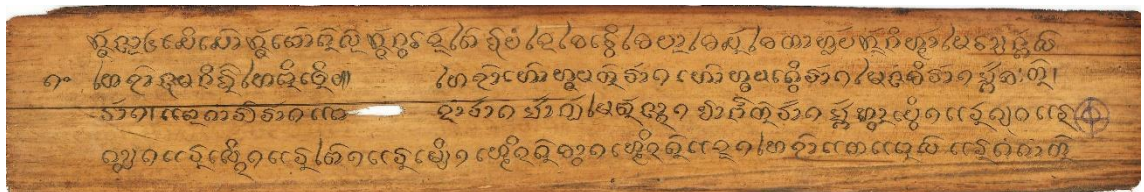
ลาน 10 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 มารพังแล ฯ ฝัไข่ตึงตัวคอแขนบได้นั้นชื่อว่าออกสา(ง)สีเส้าแลฮ้ายนักแล ฯ ฝัไข่
ไข่เจ็บหมดปาก

บรรทัดที่ 2 บดิงนั้นชื่อว่าออกแฮดนอนฆ่าแล ฮ้ายนักแล ฯ ฝัไข่เจ็บท้องแลไอนั้นชื่อว่าออกซาง
เหลืองออกแซงเท่า ฯ

บรรทัดที่ 3 ฮ้ายนักแล ฯ พยาธิฝูงนี้ให้เอายา 3 น้ำฝนให้กินจักหายแล ฯ ยาน้ำเค็มแต่ ยาน้ำฮ้อน
ยาน้ำเย็น

บรรทัดที่ 4 แต่หายแล ฯ ออกแฮดนอนฆ่า ออกมานพัง ออกมิกดำ ออกมิกแดง ออกปานคำ ออก
ปานแดง ออกซางเหลือง ออกแซงเท่า

ลาน 10 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 ออกซางสีเส้า ออกเพากันลง ออกนอนตังไฟอยู่ได้ ไข่เฮื่อ ไข่ป้าง ไข่สัน ไข่ตาหลับ อัน
นี้(ไข่)หมากไม้ฮ้ายนักแล

บรรทัดที่ 2 ให้เอาชุนนี้ฝนให้กินเทอญ ฯ ให้เอาเห่าหอมตันราก 1 เห่าหอมเครือราก 1 ไม้ซอชี่ฮาก
1 ผักชะต้น

บรรทัดที่ 3 ราก 1 แพงคำฮ้อยราก 1 แกดำราก 1 ฝากจับไม้พันซาด 1 ย่านางตันราก 1 ผักหวาน
เปือ 1 แสนคุย 1 แสน

บรรทัดที่ 4 ควาย 1 แสนเลือด 1 แสนไฟ 1 แสนเมื่อย 1 เหมือดคนขาว 1 เหมือดคนแดง 1 ให้เอา

แต่แก่นแล แสนคอคำตัน

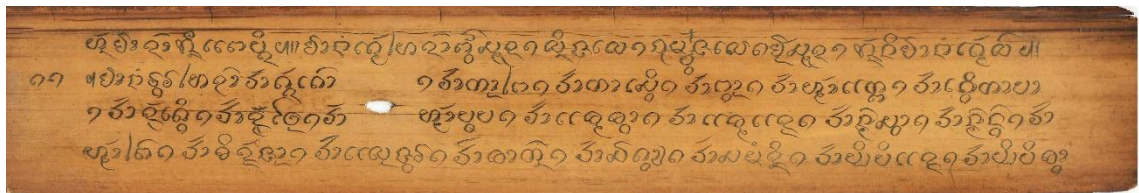
ลาน 11 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 1 แอ้งคอคำเครือ 1 ข่าตัน 1 แสนขาว 1 แสนตู 1 แสนกง 1 แสน 9 ขึ้น 1 เขามวกขาว 1 เขามวกแดง 1 ส้มพ้อหลวง

บรรทัดที่ 2 1 สี่ไคตัน 1 ให้เอาลำแล ฯ จันท์แดง 1 จันท์หอม 1 เขาเยื้อง 1 หาน(หาง)ข้างฮ้อง 1 หาน(หาง)แกงคาง 1 แสนลัก

บรรทัดที่ 3 คาย 1 ขี้แฮดตอน 1 ฝนแสนห่า 1 แสนหลวง 1 ป่าชาติ 1 มุยแดง 1 มุยตอน 1 หมากพอกตอน 1 ราก

บรรทัดที่ 4 เฟื่อง 1 ยานางขาว 1 ยานางแดง 1 เหล็กซีดิน 1 ร่ม 3 เมือง 1 แผ่นดินเย็น 1 อันนี้ยาน้ำเย็นแล ให้เอาหันแก้

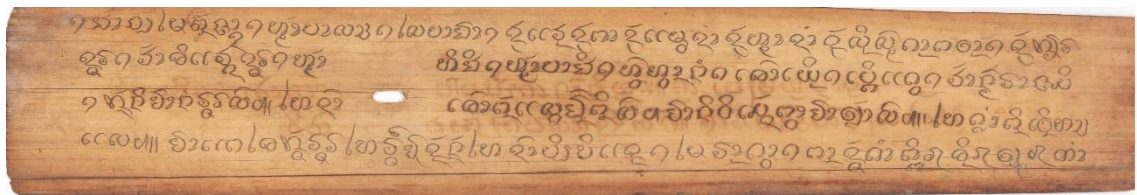
ลาน 11 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 หันยา เอาอื่นแก้บตี ฯ ยาน้ำเค็ม ให้เอาพอง(พอง)สมุทร 1 ลิ่นทะเล(ทะเล) 1 จุมปวกทะเล(ทะเล) 1 หยั่งสมุทร 1 อันนี้ยาน้ำเค็มแล ฯ

บรรทัดที่ 2 ยาน้ำฮ้อนให้เอารากคัตเค้า 1 รากต่างไ้ 1 รากตาเสือ 1 ราก(ตา)กวาง 1 รากหมากแตก 1 รากเครือตาปลา

บรรทัดที่ 3 1 รากตูกเครือ 1 รากตูโง(ท่ง) 1 รากหมากบวบ 1 รากเข็มขาว 1 รากเข็มแดง 1 รากนมสาว 1 รากนมจ้ว 1 ราก

บรรทัดที่ 4 หมากไฟ 1 รากขี้ดังช้าง 1 รากแลงซ้อน 1 รากข่าตัน 1 ราก 3 ควาย 1 รากสมอดิน 1 รากปิปปีแดง 1 รากปิปปีขาว

ลาน 12 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 1 ฝากจับไม้พันชาติ 1 หมากบ้ำลาย 1 โลปลลาฝา 1 ดูกแ้ง ดูกกา ดูกแมวดำ ดูกหมาดำ
ดูกลิงลม คางกะท่าง 1 ดูกเอียน

บรรทัดที่ 2 ด่อน 1 รากขี้แฮดด่อน 1 หมากหีผี 1 หมากบ้ำผี 1 หัววานน้ำ 1 เขาเยื่อง 1 เปลือกแคว
1 รากนมราชสี

บรรทัดที่ 3 1 อันนี้ยาน้ำฮ้อนแล ฯฯ ให้เอาเขากันแล้วฝนกินแล ฯฯ ยานี้วิเศษกว่ายาทั้งหลายแล ฯฯ
ให้คะลำกินเทอญ หาย

บรรทัดที่ 4 แล ฯฯ ยาแก้ไขออกฮ้อนให้ร้องอยู่ดั่งนั้น ให้เอาปิปี้แดง 1 ใบฮางควา 1 ก้านดอกคำ
พริก 7 ชิง 7 กระเทียม 7 ตำ

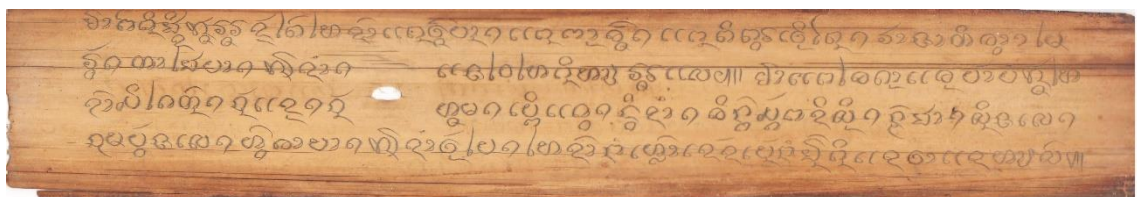
ลาน 12 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 เข้ากันใส่น้ำอุ่นกินหายแล ฯฯ พาก 1 เอาเครือหมากลำ(หล่ำ) 1 รากมูกน้อย 1 รากบุลา
1 เปลือกกำของ 1 มาต้มเคี่ยว

บรรทัดที่ 2 7 บวย(กระบวย) เอาบวย 1 แล้วเอาน้ำผึ้งใส่กินหายฮ้อนแล ฯฯ ยาแก้ฮ้อนคางนัก ให้
เอาอ้อยดำ ทั้งใบ 1

บรรทัดที่ 3 หัวคาโคก(ข้าโคก) 1 ให้เอามาเคี้ยวอมเป่าคางนักแล ฯฯ ยาแก้ใช้ลมคัดอก ให้เอา
ขมิ้นขึ้น 1

บรรทัดที่ 4 หัววานไฟ 1 น้ำปลาแดกปลาน้อยสน้อย 1 ตำเข้ากันปั้นเอาน้ำมากินหายลมคัดอกแล ฯฯ
ให้คะลำกินหายแล ฯฯ

ลาน 13 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 ยาแก้กินผิดออกฮ้อนดังไฟ ให้เอาแก่นทองบ้าน 1 แก่นกำนของ 1 แก่นพิพวนเทิงโพน 1
รากชาติขาว 1 ไม้

บรรทัดที่ 2 รวก 1 ตาไผ่บ้าน 1 อ้อยดำ 1 แซ่ไว้กินหายฮ้อนแล ฯ ยาแก้ใช้คางแข็งปากบ่ออก ให้
 บรรทัดที่ 3 เอาสีไคตัน 1 จันทน์แดง 1 จันทน์หอม 1 เปลือกแคว 1 จี๋ดำ 1 ขึ้นกสักดีลิง 1 นมผา 1
 ลิ่นชะเล (ทะเล) 1
 บรรทัดที่ 4 จุมปวกชะเล 1 หัวข่าบ้าน 1 อ้อยดำทั้งใบ 1 ให้เอาน้ำเหล้าเต็ดเป็นน้ำฝนกินแต่ทาแต่
 หายแล ฯ

ลาน 13 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 ปากออกแล ฯ ยาแก้สะอื้น(สะอึก) ให้เอาหมากน้ดมาเผาไฟบดเอาน้ำให้กินหายแล ฯ
 พาก 1 ให้เอา เป้า(เปิ้ล้า) คุณ ต้ม
 บรรทัดที่ 1 กินหาย ฯ พาก 1 ให้เอาเหล็กเผาไฟจอดน้ำแล้วบดพริก ขิง ใส่กินหายแล ฯ ยาชะ
 เออะ(สะอึก) ให้
 บรรทัดที่ 1 เอาหางยูงเผาไฟแล้วใส่น้ำผึ้งกินหายแล ฯ ยาแก้ชะเออะ ให้ล้างเอาซากกับครก ขอย
 ลิ่นชะเล
 บรรทัดที่ 1 จุมปวกชะเลฝนตัดกินหายแล ฯ ยาแก้ชะเออะ ให้เอาหัวข่าบ้าน 1 รากหมากเอ็ก 1
 รากหญ้าขัด 1 หมาก

ลาน 14 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 แก่น 1 ขามัดสะนาก 1 ทองบ้าน 1 มาบั้งให้สุก เข้าจ้าว อ้อยดำมาแซ่ทั้งใบมาแซ่ให้กิน
 หายแล ฯ ผีว่าใช้
 บรรทัดที่ 2 แล้วแลฮากดั่งนั้นยาแก้ ให้เอาหมากซึกเผาไฟให้ไหม้แช่น้ำให้กินหายฮากแล ฯ ยา
 บรรทัดที่ 3 แก้ออกเม็ดดำเม็ดแดง ให้เอาหัวถั่วพู 1 เปลือกยม 1 รากก้านตง 1 รากหูลิง 1 ราก
 ชุมแสง
 บรรทัดที่ 4 1 เงินคำ ดินไซคา(ขายคา)ตก 1 น้ำสำนน้อย 1 แซ่กินหายแล ฯ ยาแก้ใช้ออกแปวป่อง
 ยาออกเท่า

ลาน 14 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 ให้เอารากต้นค้อนหมา 1 รากก้านตง 1 รากงวงซุม 1 รากย่านาง 1 อ้อยดำทั้งใบ 1 เข้า
จ้าวแช่ให้กินหาย

บรรทัดที่ 2 แล ฯ ยาแก้ตุ่มบ่เสาะ ให้เอาขม้นขึ้น 1 ใบถั่วแฮ 1 ข้าวเปลือก 1 ตำทาเสาะแล ฯ

บรรทัดที่ 3 ยาแก้ปวดตีน ให้เอารากสอ่งฟ้า 1 เปลือกแหน 1 ฝนใส่เหล้าเด็ดทาหายปวดแล ฯ ยา

บรรทัดที่ 4 แก้ตุ่มขวา(ขวา) ให้เป็นตุ่มดี ให้เอาเครือเขาฮอ 1 เปลือกต้นค้อนหมา 1 ตำใส่น้ำพังคา
เป่าแล ฯ

ลาน 15 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 ยาฆ่า(ฆ่า)ตุ่มฮ้าย ให้เอาแสงเปือ 1 สานหนู 1 เห็ดขี้ม้า 1 เห็ดตางแห 1 รากป่าชาด 1
รากนมราชสี 1 ราก

บรรทัดที่ 2 ดินดั่งเปี้ย 1 รากพิพ่วนเทิงโพน 1 รากดูโทอง 1 รากพันชาด 1 เปลือกแสง 1 แขนคันคาก
1 แขนทำทาน 1 ทำ

บรรทัดที่ 3 ทานฮุง 1 รากผักหวานเปือ 1 ฝนใส่น้ำพังคากินหายอันฮ้ายแล ฯ ให้เอาเปลือกลิ้นไม้
แช่เป่าทางนอกแล

บรรทัดที่ 4 ให้กะล่ำกินดีแล ฯ ยาแก้ไข้ม้อดำอิด(วันแรก) ให้เอารากตุ๊กอึ่ง 1 รากตุ๊กใส 1 ราก
หมอน้อย 1 ย่านาง 1 รากแผ่นดิน

ลาน 15 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 เย็น 1 ให้เอาแผ่นดินเย็นแช่ไว้ม้อ 1 เอาออกเสียแล้วจึงเอายาผูกก่อนนั้นแช่ให้กินแล ฯ

ยาเย็นให้

บรรทัดที่ 2 เอาดินไซคา(ขายคา)ตก 1 ดินใต้โลกโก 1 นมผา 1 รากกล้วยดิบ 1 ขี้เหยื่อดิน 1 น้ำสำ
งนก 1 น้ำสำน้อย 1

บรรทัดที่ 3 เงินคำ 1 ลิ่นชะเล 1 จุมปากชะเล 1 ยาเย็นกินในแล ฯ ยาเจ็บคอให้เอารากหมากนาว
1 รากอี

บรรทัดที่ 4 เอียน 1 ฝนให้กินหายเจ็บคอแล ฯ ยาแก้หามกไม่ฮ้ายนัก ให้ถอดเอาแสง 1 สานหนู 1
รากป่าชาด 1 รากนม

ลาน 16 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 ราชสี 1 ตีนตังเปี้ย 1 รากพิพวน 1 รากตูโง 1 รากพันชาด 1 เปลือกแสง 1 แขนคันคาก
1 แขนทำทาน 1

บรรทัดที่ 2 ทำทานสูง 1 รากผักหวานเปือ 1 ให้ฝนใส่น้ำพังคาให้กินหายแล ฯ ให้เอาเปลือกลิ้นไม้
เป่าทาง

บรรทัดที่ 3 นอกหายแล ฯ ยาทั้งพิษทางใน ให้เอารากม่อนเฮือ 1 รากฝ้ายเฮือ 1 ผมกุด 3 เส้น
เฮือด 3 ตัว เม็น

บรรทัดที่ 4 3 ตัว แมงสาบปึก 3 ตัว แมงกะทอน 3 ตัว แมงมุมฮ้าง 7 ตัว ดอกกิ้วซ้าย ดอกกิ้วขวา 3
เส้น ทางยุง 3 เส้น มา คั่วให้

ลาน 16 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 ไหม้แล้วแช่น้ำจึงเอาบึงเกลือมาตัดให้กินหายแล ฯ ยาแก้ทั้งพิษให้เอาเห็ดตางแห 1
เห็ดขี้

บรรทัดที่ 2 ม้า 1 สานหนู 1 เลือดเอียน 1 ทองหว่า 1 น้ำเหล้าเด็ดเป็นน้ำตัดบึงเกลือมาตัดให้กินหาย
แล ฯ

บรรทัดที่ 3 ยาแก้บ้ำปวง ให้เอารากตุ้มมาฝนใส่น้ำแล้วให้เอาขี้เสื่อมาเผาไฟให้ไหม้แช่น้ำยา

บรรทัดที่ 4 อันฝนให้กินหายปวงแล ฯ ยาแก้ชะเออะ(สะอึก)ให้เอารากตาไก่ 1 รากนามราชสี 1
จันทน์แดง 1 หมากบ้ำลาย 1

ลาน 17 หน้า 1

- บรรทัดที่ 1 ฝนให้กินหายแล ฯ ยาใช้ทกตีนกำมือกำปากเปี้ยวตั้งนั้น ให้เอารากหมากมาย 1 ราก
หม้อน้อย 1 รากยา
- บรรทัดที่ 2 นาง 1 ฝนให้กินหายแล ฯ ยาย้อมตุ้มฮ้ายให้เป็นตุ้มดี ให้เอารากฮางขาว 1 รากนางแซง
1 นวล
- บรรทัดที่ 3 หมากขาม 1 ปิงเหลื่อม 1 มาฝนให้ชุ่มแล้วเอาปิงเหลื่อมตัดแล้วจึงทาเป็นตุ้มดีแล ฯ
- บรรทัดที่ 4 ยาแก้ตุ้มในตาให้เอาหอย 3 ตัว หัวหมากขาม 3 ใน หมากฝ้าย 7 ใน แมงวัน 7 ตัว ให้เอา
ไข่เปิด

ลาน 17 หน้า 2

- บรรทัดที่ 1 เอาแต่ไข่ขาวใส่ดอมกัน เงินคำแช่แล้วให้ถอดเอาขาปูเป็นฝอย จ้าหนีจากตาแล ให้ล้าง
เอา
- บรรทัดที่ 2 น้ำขี้เหยื่อดินตดสน้อย 1 หายแล ฯ ยาแก้เป็นขางไข้หมากสุก ให้เอาเครือเขาฮอ 1 ให้
เอาน้ำ
- บรรทัดที่ 3 ผอง 1 นมผาฝนตัด แสงเปือฝนตัด สีเสียดเขียวฝนตัด ขี้เมียงเหล็ก(สนิมเหล็ก)ฝนตัด ปิง
เหลื่อมฝน
- บรรทัดที่ 4 ตัด แล้วจึงทาดีแล ฯ พาก 1 ให้เอาเปลือกหมากหล่ำฝนใส่น้ำเหล้าแล้วให้เอาปิงเหลื่อม
ตัดแล้ว

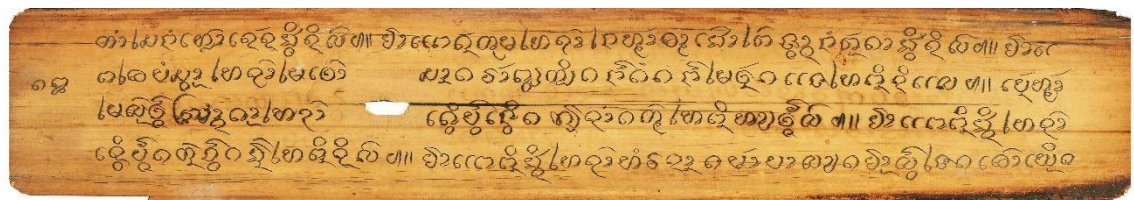
ลาน 18 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 จิ้งทาทายแล ฯ ยาทั้งพิษให้เอาลิ้นฟ้า 1 ถ่านไฟไม้ตุม 1 รากจีจ้อดิน 1 รากเสี้ยวเงิน
เลียง 1

บรรทัดที่ 2 ฝนใส่น้ำพังคทาใจตื่นใจมือพิษออกแล ฯ ยาโจกกันโจกปาก ให้เอารากบุรา 1 ราก

บรรทัดที่ 3 สัมพ้อหลวง 1 มาตัมกินในดีแล ฯ ยากินล้างทางในให้เอารากตุกใส 1 รากหม่อนน้อย 1
ย่า

บรรทัดที่ 4 นาง 1 ฝนให้กินดีแล ฯ ยาปวดตุม ให้เอาลำตันฝนแต่มดีแล ฯ ยาคันตุม ให้เอาพันธุ์
ผักกาด

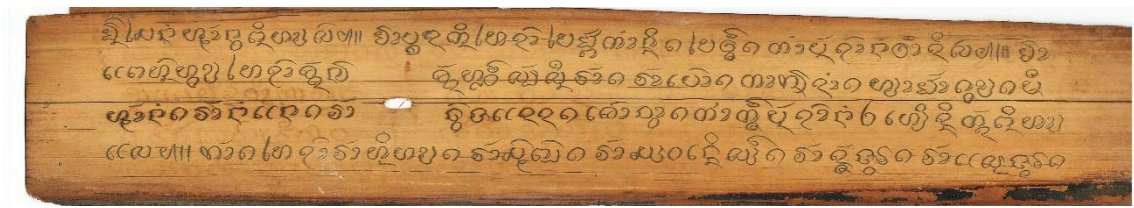
ลาน 18 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 ตำใส่น้ำเหล้าเด็ดผิวดีแล ฯ ยาแก้คันตุมให้เอาในหมากขามเผาไฟชวาด(จุ่ม)น้ำพังคาวี
ดี ฯ ยาแก้

บรรทัดที่ 2 ไข่บ่สวาง(สว่าง) ให้เอาไม้เท้าसान 1 รากก้วยตีบ 1 นางคอ(คำ) 1 นางไม้ทัน 1 แะให้กินดี
แล ฯ เป็นหมาก

บรรทัดที่ 3 ไม่ลงท้องพยาธิค่าง ให้เอาเครือบ่วงเนื้อ 1 อ้อยดำ 1 ต้มให้กินหายท้องแล ฯ ยาแก้กิน
ผิด ให้เอา

บรรทัดที่ 4 เตื่อป่อง 1 ต้นจวง 1 ฝนให้กินดีแล ฯ ยาแก้กินผิดให้เอาหระดาน 1 หมากบ้ำลาย 1
ยางหลวงไซ 1 เขาเยื่อง 1

ลาน 19 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 ฝนใส่น้ำหมากนาวกินหายแล ฯ ยาปวดตืน ให้เอาใบผักตำนิน 1 ใบทอง 1 ตำปั้นเอาน้ำทาดีแล ฯ ยา

บรรทัดที่ 2 แก้ก้นหอย ให้เอาขัณฑ์น้อย ขัดหลวง ลับสิ้นราก 1 รากเบา(เปล้า) 1 ตาอ้อยดำ 1 หนุ้าผากควาย 1 มีอ

บรรทัดที่ 3 หมากน้ำ 1 รากน้ำแน่ 1 รากถั่วชะแตก 1 เข้าจ้าว 1 ตำตองปั่นเอาน้ำ น้ำเหยื่อดินตัดกินหาย

บรรทัดที่ 4 แล ฯ พาก 1 ให้เอารากหิงหาย 1 รากส้มกบ 1 รากเสี้ยวเงินเลี้ยง 1 รากดอกซ้อน 1 รากแลงซอน 1

ลาน 19 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 หินขาว 3 ก้อน มาแช่แล้วให้เอาฮางจืดฝนกินหายแล ฯ ยาแก้ไข้คันตุ่มคันคิงฮ้ายนักเกาบ่เซา

บรรทัดที่ 2 มีอดังนั้น ให้เอาเตื่อเกี้ยง 1 เตื่อป่อง 1 รากคามเหื่อ 1 เครือหมากบ้า 1 รากค้อส้ม 1 ต้มอาบแล ฯ

บรรทัดที่ 3 ยาแก้พิษทั้งมวล ให้เอาเปลือกตาเสือ 1 รากหนุ้าผากควาย 1 อ้อยดำทั้งใบ 1 รากถั่วชะแตก 1 มีอ

บรรทัดที่ 4 หมากน้ำ 1 รากแพงคำฮ้อย 1 หัวถั่วพู 1 เข้าจ้าว 1 ตำตอง(กรอง)เอาน้ำ กินแก้พิษทั้งมวลแล ฯ ยาถอดพิษให้

ลาน 20 หน้า 1

- บรรทัดที่ 1 เอาเปลือกเตื่อเกี้ยงกำ 1 หัวหญ้าแห้วหมูกำ 1 รากหญ้าผากควายกำ 1 รากหญ้าโคยงกำ 1 ตั้วไม้บงกำ 1 ข้าวจ้าว
- บรรทัดที่ 2 อ้อยดำตำตองเอาน้ำกินดีแล ฯ ยาแก้กะแฉเวียน ให้เอารากแวง 1 ขมิ้นไซ 1 มา
- บรรทัดที่ 3 ตำใส่น้ำมากทาแต่ กินแต่ ดีแล ฯ ยาแก้แฉเวียน ให้เอารากแวง 1 ขมิ้นไซ 1 ราก
- บรรทัดที่ 4 หมากเชือขึ้น 1 ในหมากลับสิ้น 1 ในหมากฝ้าย 1 เผาให้ไหม้บดใส่น้ำหมากนาว 1 แชน้ำมันงาแต่ ทาหาย

ลาน 20 หน้า 2

- บรรทัดที่ 1 แล ฯ ยาแก้ชะเออะ ให้เอารากหมาก 1 ใบส้มพ้อ 1 หัวข่าตาแดง 1 มาตำใส่น้ำผึ้งแล้วเผาก่อน
- บรรทัดที่ 2 เกลือชวดน้ำกินดีแล ฯ ยาล่องแก้ว ให้เอาหมากบ้ำลาย 1 รากปาน 1 รากปวกเข้า 1 รากส้มจิ้น 1
- บรรทัดที่ 3 หัวโกโอก 1 รากตำแย 1 รากหิงหาย 1 รากชะเนาดูก 1 หัวดอกพันมหา 1 อันนี้ฝนให้
- บรรทัดที่ 4 กินแต่ไข้ดำอิด(ครั้งแรก)แล ฯ พาก 1 ให้เอาเข้ากำมาตำเป็นแป้งบดฝนแล้วเอาใบหมากยม 1 ใบหมาก

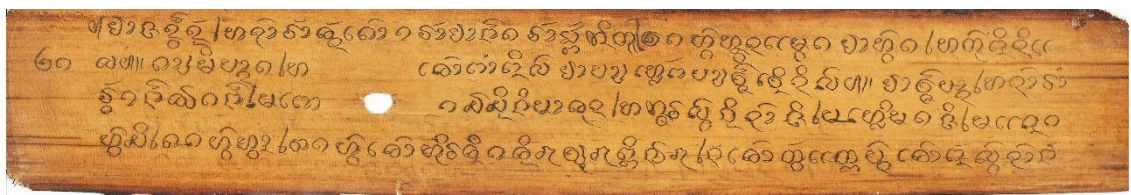
ลาน 21 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 เฟื่อง 1 ใบหมาก 1 ใบเครือเขาฮอ 1 ใบเครือหางหนู 1 ใบมูกน้อย 1 ใบทองพันชั่ง 1 ใบ
ขั้ตมอน 1 ใบหมากเขือบ้า

บรรทัดที่ 2 1 ใบผักบุงช้าง 1 รากพายสง 1 มาตำให้แหลกแล้วทาจะแฉะเวียนดีแล ฯ ยาเซอะ

บรรทัดที่ 3 ให้เอาเปลือกหมากคูน 1 เปลือกสมอ 1 เปลือกกะโดน 1 เปลือกหมากแตก 1 เปลือก
แพง 1 เปลือกกะเดา 1

บรรทัดที่ 4 เปลือกพันชาด 1 รากพายสง 1 ชุมนี่มาตำให้แหลกแล้วต้มเซอะชุ่มมือแล ฯ ยาเซอะกะ
แฉะเวียน

ลาน 21 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 ฯ ยาชะดวงดั่ง ให้เอารากคัตเค้า 1 รากย่านาง 1 รากผักอีตู 1 หัวหนวดแมว 1 ยาหัว 1
ให้ต้มกินดี

บรรทัดที่ 2 แล ฯ คายมีบาท 1 ให้เข้ากรรมกินแล อย่าบายเหล็กบายทองเทอญดีแล ฯ ยาท้อง
บาศ ให้เอาทำ

บรรทัดที่ 3 รอก 1 นางข่อย 1 นางไม้เก่า 1 3 สิ่งนี้มาชุบน้ำให้อ่อนแล้วจึงเอาชีไม้เหลื่อม 1 ชีไม้แคน 1

บรรทัดที่ 4 หัวสืโค 1 หัวว่านไฟ 1 หัวขมิ้นขึ้น 1 จิง 7 กระเทียม 7 พริกน้อย 7 ใน เข้าตอกแตกบด
เข้ากันแล้วเอาน้ำ

ลาน 22 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 เฝ็งเป็นน้ำปั้นลูกกอนไว้ตากแดดแห้งแล้วจึงแช่กินดีแล ฯ ยาไฟลามโกน ให้เอาฝุ่นไม้
บกแช่ตอง(กรอง)เอา

บรรทัดที่ 2 น้ำพอง(ตัก,ตวง) 1 แก่นบกแช่เอาน้ำพอง 1 เปลือกตูแช่เอาน้ำพอง 1 พองสมุทรฝนเอาน้ำ
พอง 1 ปิ้งเหลื่อมตัดกินดีแล

บรรทัดที่ 3 พาก 1 ให้เอาเครื่องผักตำนินเผาไฟแช่น้ำส้มป่อย จิ 2 ซ้อ(จีจ้อ 2 ซ้อ)แช่ตอมกันแล้วดินจุ
มปวกแช่น้ำแล้ว

บรรทัดที่ 4 จิ้งฝนเอาน้ำพองสมุทร 1 ลั่นชะเล 1 ซีกะบอง 1 ให้เอาน้ำซ้หม้อนินตัด ให้หย่องเอาใบ
หมากบวบแช่ให้กินดี ฯ

ลาน 22 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 แล ฯ ยาหัดกะยื่อ ให้เอาช้อยมารุกเอาให้ได้ 5 ฮ้อย ให้บดหอรระดานเอาเบ๊ย 1 หน้ง
ลิงลมเบ๊ย 1 ขนเจียน(ช้าง ภาษาส่วย) เบ๊ย

บรรทัดที่ 2 1 ยาแดงเบ๊ย 1 ให้ประสมกันแล้ว ให้สุบไฟกินคว้นหายแล ให้สุบเถิง 7 วันหายแล ฯ
กาย 5 บาทแล

บรรทัดที่ 3 ฯ ยาแก้ไข่ออกฮ้อน ให้เอาแก่นทองบ้าน 1 แก่นกำงของ 1 พืพ่วนเทิงโพน 1 รากชาติ
ขาว 1 ไม้ไผ่ป่า

บรรทัดที่ 4 1 แช่ให้กินหายฮ้อนแล ฯ ยาโม(คุตทะราด)แก้แอดขาดไฟ ให้เอาแก่นขาลิง 1 แก่น
เดื่อเกี้ยง 1 แก่นชุมแสง

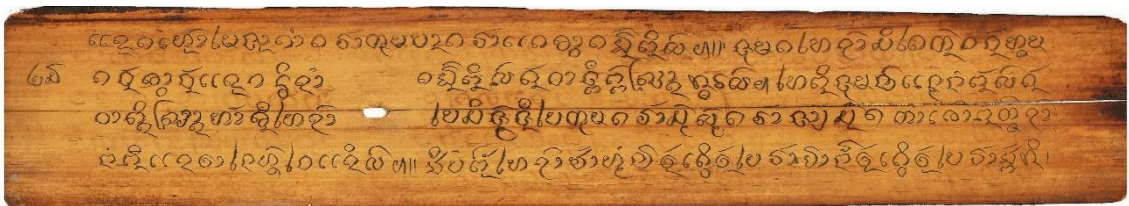
ลาน 23 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 1 แก่นหูลิง 1 รากเครือตาปลา 1 รากเสี้ยนน้อย 1 ยาหวับาท 1 เปี้ย 1 ก็ได้ ให้เข้ากรรม
กินยาได้ดื่มใน

บรรทัดที่ 2 ย่อมขายคาเหื่อน ให้ตั้งคายกิน เงินสลึงหนึ่ง เหล้ากอง ไข่หน่วย 4 ซวย(กระทง)แล ฯ ยา
พกดืบ ให้เอาปอเต่าให้

บรรทัดที่ 3 1 รากผง 1 รากโค(สีโค) 1 เปลือกเชือก 1 ไม้หุงแดง 1 ต้มเซอะต้มอาบแล ฯ ยากาน
(ใช้ตีนเย็นมือเย็น) ให้เอาปูนละคร หมา

บรรทัดที่ 4 เพื่องเป็นน้ำทากานแล ฯ ยาไข้ออกแฉนลม ให้เอารากขามป้อม 1 รากตูมตัง 1 รากต่าง
ไก่ 1 รากป๊ปปิ

ลาน 23 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 แดง 1 เหง้าไม้ขางคำ 1 รากตูมบ้าน 1 รากแคขาว 1 ฝนกินแล ฯ ชุม 1 ให้เอาสีไคตัน
1 จันทน์หอม

บรรทัดที่ 2 1 จันทน์ขาว 1 จี๋ดำ 1 ฝนกินแล ฯ คั้นว่าถึกกกพยาธิอ่อนแล ฯ ให้กินชุนน้อยแนม
(แซม)นำกันแล คั้น

บรรทัดที่ 3 ว่าพิษพยาธิหากขึ้นให้เอาใบสีชมขึ้น ใบตูม 1 รากส้มลม 1 รากขาย(พาย)สง 1 ตำเข้ากัน
ตองเอา

บรรทัดที่ 4 น้ำกินแต่ทาในหัวใจแต่ดีแล ฯ ผิบฟ้งให้เอารากหม่อนน้อยทั้งเครือทั้งใบ รากย่านางทั้ง
เครือทั้งใบ รากผักอี

ลาน 24 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 ตูไทย 1 ผักอีตุลลาวทั้งรากทั้งใบ สีโคทั้งรากทั้งใบ มาตำต้มสมให้เอาปีกไก่ดำมาฝนกิน

น้ำซุหม้อต้มหมั่น คั้น

บรรทัดที่ 2 ว่ามันหากบ่ฟังให้ปึงยาเสียก่อน ให้เอายาต้มหมแล้วจึงเอารากปึกไก่ดำต้มหมแต่ฝนกินแต่คั้นว่า

บรรทัดที่ 3 มันหากบ่ฟังให้เอายาซุมน้อยนั้นฝนกินแล ฯ ผีว่าเหื่อออกหลาย ยาห้ามเหื่อ ให้เอาฝางดิบฝนกินในทาทาง

บรรทัดที่ 4 นอกแล ฯ พาก 1 ให้เอาฝางดิบกับน้ำปูนใสกินแต่ ผีทางนอกแต่ ฯ พาก 1 ให้เอาน้ำปูนใส ปูนละคร ตัดน้ำเหล้า

ลาน 24 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 เต็ด ผีทางนอกแล ฯ ยาห้ามเหื่อบให้ออกหลาย ให้เอาฝนแสนห่า กับสีโคตัน 1 รากผักอีตูไทย อีตูลาว 1 ราก

บรรทัดที่ 2 หม้อน้อย ย่านาง 1 ฝนกินแล ฯ ยาทั้งพิษก็ดี เหื่อบออกก็ดี ให้เอาฝนแสนห่า กับสีโคตัน 1 รากพริกกันชน 1

บรรทัดที่ 3 ฝนกินแล ฯ ยาเหื่อบออกให้เอาแก่นเข้าโคดกับขี้ขี้ต้มกินแล ฯ บ่อก พาก 1 ให้เอากาบไหม้แช่

บรรทัดที่ 4 น้ำกินแล ฯ คั้นว่าหากบ่ฟังให้เอากาบหมี่หม้อ ห่อแพรแช่น้ำร้อนกินแล ฯ คั้นว่าพยาธิมันหาก้าม(แข็ง,กระด้าง)เสีย

ลาน 25 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 เหยี่ยวบ่อกก็ดี ให้เอาขึ้นดิบ 1 กวงกายะสิก(ค้อนกายสิทธี) มาต้มแล้วจึงเอาเข้าทั้งเปลือก 1 ใบข่อย 1 เกล็ดเต่าเพ็ก 1 มาคั่วแล้ว

บรรทัดที่ 2 ห่อแพรแช่น้ำต้มให้กิน เหยี่ยวบ่อกก็ดี เป็นหนิวหนองเลือดก็ดี อยู่บ่อยู่เหยี่ยวบ่อกก็ดีแล ฯ ยาเหือด

บรรทัดที่ 3 ชาง ให้เอาฝากจับไม้ลุ่มพุกดำให้แหลกแล้วเอาเหยี่ยวข้างเป็นน้ำทาทั้งกินแล ฯ ยาประดงเลือดให้

บรรทัดที่ 4 เอารากหมาก รากพรวัว รากส้มกบ รากแดงแซง 1 รากป่าน รากผักตำนิน 1 รากหมาก

แบบ 1 แซ่เป่าแล คั่นว่ามันเป็น

ลาน 25 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 หนอง ให้เอาเครื่องผักแวนทั้งใบ รากบั้งชัน 1 ให้เอามันปูดต่น้อยแซ่เป่า ฯ คั่นว่ายา
ปลักมันจักเปื่อยเป็นหนองให้

บรรทัดที่ 2 เอาเปลือกกาเราแซ่เป่า ฯ ประดงเลือดก็ว่า กะแจเวียนก็ว่า ไฟลามโกนก็ว่าแล ฯ ยา
กาง ให้เอาหมาก

บรรทัดที่ 3 หิงหายฝนอมแล ฯ ยาห่า ให้เอารากปอลมบม 1 รากผายายหลวง 1 เขากวางชี 1 ไม้
สัก 1 กำหลวง

บรรทัดที่ 4 1 ฝนอมแล ฯ ยาห่ายากาง ให้เอารากผักหวานบ้านก้านตง 1 แพงคำฮ้อย 1 ในหมากดู
กหิน 1 อวดอ

ลาน 26 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 งาช้าง 1 รากเตีอดิน 1 รากผักสาบ 1 มาฝนให้กินดีแล ฯ ยาห่า ให้เอาอวดอ งาช้าง 1
รากตีนต่งน้อย 1

บรรทัดที่ 2 คาบแมงมุม 7 คาบบดสมกันกินหายแล ฯ ยาห่าเติกน้อย ให้เอาฮ้อยดำทั้งใบมาเผาไฟ
บิตเอา

บรรทัดที่ 3 น้ำให้ได้ 2 ส่วน น้ำนมคนส่วน 1 จึงเอาสั้มป่อยมาเผาไฟให้ไหม้บดใส่หยิบ 1 เอากาบพวง
1 เผา

บรรทัดที่ 4 ไฟให้ไหม้บดใส่หยิบ 1 กินหายแล ฯ ยากางลงท้อง ให้เอารากหนามกะยา 1 รากหมาก
แขว้งค่อน 1 ใบผักหนอก

ลาน 26 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 1 เปี้ยผู้ 1 นองา 1 ในหมากสมอ...(ชำรุด)... หายแล ฯ ยาคันทมาลาขุน ให้เอารากชะ
คาม 1 ฝนใส่น้ำเหล้ากิน

บรรทัดที่ 2 ดีแล ฯ ยาคันทมาลาขุน ให้เอาหมากสมอดิน 1 รากหนามจั่วซัง 1 ฝนใส่น้ำเหล้าโทม
ทั้งกินดีแล ฯ ยา

บรรทัดที่ 3 เหือดซาง ให้เอารากตาปู 1 จันทน์แดง 1 หัวแฝก 1 ดอกคันทายพาย 1 ให้ฝนกินแต่
ทาใน

บรรทัดที่ 4 แล ฯ ยาทาทางนอกให้เอาหัวแฝก 1 ซีน 1 รากบัวหลวง 1 ไม้รวก 1 ฝนทาทางนอกแล
ฯ ยาเหือดซาง ให้เอา

ลาน 27 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 รากเสี้ยวเงินเสียง 1 แก่นส้มโลง 1 แก่นขี้หนู 1 แช่น้ำกินดีแล ฯ ยาฝีในหู ให้เอางาช้าง
1 ในหมาก

บรรทัดที่ 2 ฝ้าย 1 ใบหมากแปบ 1 ต้นขามด (ชะมัด) 1 ให้เอาหมากเชื่อบ้าเห็ดตาง(แทน)หม้อแล้ว
เอาน้ำมันงาติดเป็นน้ำ

บรรทัดที่ 3 หุงทาดีแล ฯ ยาขี้ฮาก ฮากล่อง ให้เอาขี้มอดในโกนไม้ไผ่ป่าเอาหยิบ 1 ขี้แมงไฟหยิบ 1
ตอกกั่ว

บรรทัดที่ 4 ซ้าย 3 เส้น คาบแมงมุม 7 ตัว แมงสาบปีก 7 ตัว ขี้มดง่ามหยิบ 1 ห่อแพรแช่น้ำแล้วจึง
เอาปิ้งเกลือ

ลาน 27 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 ตัดสน้อย เหล้าเด็ดตัดสน้อยดีแล ฯ ยาแก้ลม ให้เอาตาไม้ไผ่บ้าน 1 ตา(ไม้ไผ่)ซางไฟ ตา
(ไม้ไผ่)ซางคำ ตาอ้อยดำ

บรรทัดที่ 2 รากหมาก รากพร้าว รากชาตีขาว รากผักไล่ รากข่อย 1 ฝนกินดีแล ฯ ยาแก้พยาธิค้ำ
ให้เอารากหวดข้าเหิง

บรรทัดที่ 3 โพน 1 รากเข็มขาวเหิงโพน 1 ยา 2 สิ่งนี้ฝนกินแก้พยาธิมันค้ำมันกำม(แข็ง)แล ฯ ยา
แก้ยาเกิน ให้

บรรทัดที่ 4 เอาหมากแก่น 1 ขามัดสนาก 1 ทองสนาก (สุรนา) 1 3 อันนี้ฝนให้กินแล กินยาอันใดก็ดี โปดยาให้อาซุนนี้ฝนกิน

ลาน 28 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 แก่เสียดีแล ฯ ยาแก้ยาเกิน ให้เอารากหนามจั่วเสีย 1 รากขัดเค้า ให้เอาค่าข้อมือ 1 อ้อยดำข้อ

บรรทัดที่ 2 มือ 1 ยาหัวข้อมือ 1 ยา 4 อันนี้ต้มกินไล่ยาแล ฯ ยาจอตบาด ให้เอาเขากวางชีเผาไฟให้

บรรทัดที่ 3 ไหม้แล้วบดให้แหลกแล้วจึงชุดกะโหลกหมากพร้าวให้ได้ท่อนับตเข้ากันแล้วตองเอา

บรรทัดที่ 4 แล้วจึงโยยแล ฯ คั้นว่ามนเป็นหนอง ให้เอาใบบัวเผาะไฟบดให้แหลกแล้วเอาน้ำมันหมากพร้าวเป็นน้ำจึง

ลาน 28 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 ทาหายแล ฯ แล้วจึงเอายาอันก่อนอันลุนโฮมกันแล้วทาแล ฯ ยาใช้สั้นใช้ข้างใช้สำเหือให้เอาชี

บรรทัดที่ 2 แสดกำ 1 ให้ตัดท้ายเงินหัวเงินเสีย เอาอ้อยดำใส่แต่ ยาหัว ต้มกินดีแล ฯ ยาออกเพากันล่ง ให้

บรรทัดที่ 3 เอาก้าหลวง 1 แก่นขี้เหิน 1 เครือเบนน้ำ 1 ฝนกินแต่ทาแต่ เอาตุกงูเพากันล่งฝนใส่น้ำเหล้า

บรรทัดที่ 4 เต็ดทาแล ฯ ยาเจ็บแหว่ยาตั้งให้เอาใบไผ่บ้าน 1 ใบไผ่)ซางไฟ 1 หัวผักหนามโคก 1 เข้าจ้าวตำทั้ง

ลาน 29 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 เปลือกทั้งใน เข้าตอให้เอาแต่แถบดำสมกันห่อแพตังปากหม้ออุ่นตั้งหัวแล ฯ ยาเจ็บแหว่ให้

- บรรทัดที่ 2 เอาผักกะเตา 1 กะโหลกหมากพร้าว 1 ในหมากฝ้าย 1 ตาไม้ไผ่หนาม 1 เหมือดแอ 1
แก่นไม้ดีว 1
- บรรทัดที่ 3 แก่นไม้ดีว 1 ให้เอาใส่หม้อหุงเป็นซี่สี่แฉก แะ ๗ พาก 1 ให้เอาเปลือกจิก 1 เปลือกหว่า
บรรทัดที่ 4 ขี้มด 1 เปลือกหมากพอก 1 เปลือกหมากดุก 1 เปลือกกำแมด 1 มาต้มเคี่ยวใส่เกลือ
สน่อยอมหายแล ๗ ยาเจ็บแหว
- บรรทัดที่ 5 พาก 1 ให้เอาเครือเขาฮอ 1 รากส้มพ้อ 1 เครือไส้ไก่ 1 มาตำเข้ากันแหลก ๗ หมกไฟแล้ว
อมหายแล ๗

ลาน 29 หน้า 2

- บรรทัดที่ 1 ยากางกินแหวให้เอาเปลือกดุก 1 เปลือกแหน 1 เปลือกก้อม 1 รากคี่ฟนกลุ่ม 1 ราก
หนามแท่งเบี้ย 1 รากตังเสียน 1 ให้
- บรรทัดที่ 2 เคี้ยวอมดีแล ๗ ยากางเลือดกินแหว ให้เอาหมากเฟือง 1 เปลือกพันชาติ 1 มาต้มเคี่ยว
ให้ชุ่มอมหายแล ๗ ยากาง
- บรรทัดที่ 3 หนองกินแหว ให้เอาน้ำมันหมากพร้าวไฟ 1 ดินกะ(ประ)ลิวขาว 1 หมากพอกเผาไฟเอา
สน่อย เข้าเหนียวเผาไฟ
- บรรทัดที่ 4 เอาน้ำสน่อย น้ำมันงาเป็นน้ำหุงเข้ากัน เจียวแล ๗ ยากางหนองกินแหว ให้เอาหมากชา
ชะโกมา
- บรรทัดที่ 5 เผาไฟ ตั้งเอาซี่แล้วจึงเอาน้ำเครือเขาฮอ ขี้เจียว น้ำตาลขายมาสมกันทาต่อมแล ๗ พาก
1 ให้เอาเบี้ย

ลาน 30 หน้า 1

- บรรทัดที่ 1 น้ำหมากนาวอมแล ๗ พาก 1 เอาเปลือกไค่นุ่น กับอ้อยดำต้มอมแล ๗ พาก 1 เอาชา
ชะโก 1 เลือดแฮด หนึ่งแฮด เผา
- บรรทัดที่ 2 ไฟให้ไหม้แล้วบดแหลกแล้วจึงเอาน้ำมันงา 1 น้ำเปลือกแก 1 สมกัน หนึ่งแฮดละลายลง
สมกันแล้วปะ
- บรรทัดที่ 3 ไ่ว่ายแล ๗ ยาชะดวง ให้เอาซี่แฮดอีหลี 1 แก่นขามชูดเอา ใบเชือกบ้า 1 ใบบัวหลวง 1
ยาแดง
- บรรทัดที่ 4 1 แต่ บได้ยาแดงยาเฮาก็ได้ ขอยตากแห้ง สมกันดุดแล ๗ ยาชะดวง ให้เอาแอม(แฮน)

เผาไฟหมควันแล

ลาน 30 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 ให้เอาฝักวงช้างต้มเซอะแล ฯ ยาชะดวงเต๋อย ให้เอาใบหนาด ใบยา ใบหมากแคว่ง
ค่อน ใบหมากเขือขึ้น ใบหมาก

บรรทัดที่ 2 เว่อ ใบหมากนาว ใบชาโม่ง รากผักชีช้าง แก่นคู้ แก่นแดง แก่นสะแบง แก่นมันปา ยาหั่ว
ให้เอาเหล็กสุกเอา

บรรทัดที่ 3 ยาหั่ว ยาหั่วหนักแล้วสุบไฟกินควันแล ฯ คายฮ้อย 1 เหล้ากอง ไช้หน่วย 4 ชวย
(กระทง)แล ฯ ยากางเลือดกินดูก

บรรทัดที่ 4 กินแซ่ว ให้เอามันปู 1 รากแก 1 รากย่านาง 1 รากปืปขาว 1 ราก 30 กีบ 1 แดง 1
เปลือกแก่นอ้ม 1 ต้ม

บรรทัดที่ 5 เคี้ยวให้ชุ่มอมหายแล ฯ ยาเซอะเปลือกกาเฮา เปลือกเชือก 1 แซ่วเซอะ ยาตุลล้าง
กินแซ่ว ให้

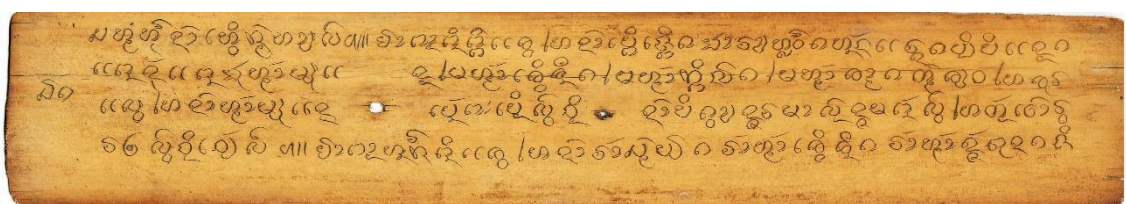
หน้า 31 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 เอาแก่นจำปา 1 หมากเกลือ 1 กะโหลกหมากพร้าว 1 ให้เอาสมกันแล้วตากแดด 7 แดด
7 หมอก แล้วตุ๋นไฟกิน

บรรทัดที่ 2 ควันหายแล ฯ ยาชะดวงกินในลำ ให้เอายาหั่ว 1 แสนคันคาก 1 เขากวางซี่ 1 ต้มกิน
ในแล ฯ ยา

บรรทัดที่ 3 กางหลวง ให้เอาผาฮายหลวง 1 ยาหั่วต้มอมแล ฯ ยากางเลือดแซ่วออก ให้เอาผักเสี้ยน
ผี 1 หญ้า

บรรทัดที่ 4 พวงโพะ 1 แก่นคูน 1 แก่นตูก 1 แก่นแดง 1 แก่นมันปลา 1 แก่นเหมือดคน 1 แก่น
ก้านเหลือง 1 เอามา

หน้า 31 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 ใส่หม้อหุงเอาเหว่อมหายแล ฯ ยากางกินข้าวให้เอาเปลือกเชือก 1 ผาฮายหลวง 1
หนังแฮด 1 ปับปีแดง 1

บรรทัดที่ 2 แก่นตูก แก่นผู้ หมากรมุแดง ใบหมากเขือขึ้น 1 ใบหมากพริกน้อย 1 ใบหมากขาม 1 ต้ม
เคี่ยวให้ขุ่น

บรรทัดที่ 3 แล้วให้เอาหมากรมุแดง เป็นกะเบี๋อง แล้วจึงเอาปีควายต่อนมาลงดอมกันแล้วให้ตั้งเฝ้า

บรรทัดที่ 4 ฮ้อน ฯ แล้วจึงเจียแล ฯ ยากางหนองกินข้าว ให้เอาส้มป่อย 1 ฮากหมากเขือขึ้น 1 ฮาก
หมากดอกพุท 1 ซี่

หน้า 32 หน้า 1

บรรทัดที่ 1 ไม้พอกเพีย ไม้ไผ่บ้าน 1 เปลือกพันชาด 1 เครือตาปลา 1 ข้าวช้าง 1 เครือลิ้นแฮด 1
เปลือกแคน 1 เปลือกถ่อน 1 หัว

บรรทัดที่ 2 หวานั่ง 1 ยาหัวมาโฮมกันแล้วเอาน้ำมวกใสเป็นน้ำเคี่ยวอมแล ฯ คาย 5 ฮ้อยแล ฯ
ยาผีทั้งหลาย

บรรทัดที่ 3 ให้เอาหนามจั่วเลีย 1 หัวปอเต่าไข่ 1 หัวชะมด 1 ฝนแล้วเอาปีเข้ากับน้ำเหล้าเด็ด ทา

บรรทัดที่ 4 ดีแล ฯ ยาออกเหลือง ให้เอาควง(คอง ?) 1 แก่นขาม 1 แก่นก้านเหลือง 1 แก่นชุมแสง
1 แก่นเข้าโคด(ข้าวโพด) 1

บรรทัดที่ 5 กุดรอก 1 ต้มกินดีแล ฯ ยาเลือดขึ้นให้เอาหัวสีโค 1 ฮากปับปีแดง 1 หมากพริกน้อย 1
พริกใหญ่

หน้า 32 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 1 ข่า 1 เคี่ยวให้ขุ่นแล้วบิ้วแดงแต่ใส่สมกันกินดีแล ฯ ยาใช้สันสาบบาด(สันนิบาต) 8
ประการ ให้เอาฮาก

บรรทัดที่ 2 หญ้าโคว(โคย)งูลวง 1 ฮากหญ้าโคว(โคย)งุน้อย 1 ฮากจีจ้อยน้อย 1 ฮากหญ้าขัด 1 ฮาก
หญ้าลับลิ้น(หลับมีน) 1 ฮากผักหม

บรรทัดที่ 3 แดง 1 หัวหญ้าแห้วหมู 1 ขมิ้นขึ้นมาโฮมกันตำใส่น้ำหมอนึ่งโพะดีแล ฯ เสียบหัว

บรรทัดที่ 4 ฝ่ายเดียว ให้เอาผีเสื้อ 1 ใบบุรา 1 ใบว่านไฟ 1 ใบส้มป่อย 1 ให้เอาชิง 7 เทียม(กระเทียม)
7 ตำเอาน้ำ

บรรทัดที่ 5 โปะหัวคั่นคิงหายแล ฯ ยาปวดหัวให้เอาเปลือกกำม 1 เปลือกตูม 1 เปลือกสัง 1 เปลือกลิ้นไม้(ลิ้นฟ้า) 1 หมากแห้ง 1 ตำ

หน้า 33 หน้า 1

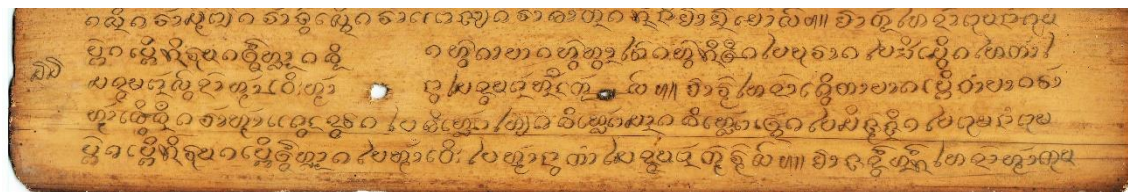
บรรทัดที่ 1 ใส่ น้ำเหล้าเต็ดทาหัวคั่นคิงดีแล ฯ ยาปัจจุลมคัดอก ให้เอาขมื่นขึ้น 1 หัวว่านไฟ 1 น้ำปลาแดกปลาน้อย

บรรทัดที่ 2 เป็นน้ำตำตอง(กรอง)ให้กินดีแล ฯ ยาแก้กระบुरเต่า ให้เอาฮากเอ็นอ้า 1 ฮากมุยแดง 1 ฮากตับเต่า 1 เปลือกม่วงกาสอ 1

บรรทัดที่ 4 เปลือกตอง(กระท้อน) 1 ฮากอีทก 1 ฮากหมากแตก 1 ฮากน้ำเต้าน้อย 1 ฮากมุกน้อย 1 ฮากมุกใหญ่ 1 ฮากนางแซง 1 ฮาก

บรรทัดที่ 5 ต่างไก่ 1 ฮากแลงซอน 1 หัวไก่โอก 1 ฮากก้างของ 1 ฮากหนามจั่วเลีย 1 ฮากเครือเขาคอน 1 ฮากชาย

บรรทัดที่ 6 สง(พายสง) 1 ฮากเล็บแมว 1 ฮากมวก 1 ฮากตูมตัง 1 ฮากสมอดิน 1 ขมิ้นนกงู 1 ฮากหมากดุก 1 ฮาก

หน้า 33 หน้า 2

บรรทัดที่ 1 ข่าลิง 1 ฮากสั้มกบ 1 ฮากถั่วเลือด 1 ฮากแกชวย 1 ฮากข่าตัน 1 อันนี้ยาฝนเป่าแล ฯ ยาตั้งให้เอากุ่มน้ำ กุ่ม

บรรทัดที่ 2 บก เปลือกอีฮูม 1 ทองกลาง 1 ชิง 1 หัวข่าป่า 1 หัวว่านไฟ 1 หัวอือทือ 1 ใบบุรา 1 ใบผีเสื้อ 1 ให้ตำ

บรรทัดที่ 3 ใส่ดอมกันแล้วเอาหมากเว่อ หมากนาว ใส่ดอมกันนี้ตั้งแล ฯ ยาอมให้เอาเครือตาปลา 1 เปลือกจำปา 1 ฮาก

บรรทัดที่ 4 หมากเขือขึ้น 1 ฮากหมากแคว่งต่อน 1 ใบขี้เหล็กใหญ่ 1 ขี้เหล็กसान 1 ขี้เหล็กเทศ 1 ใบสีชมขึ้น 1 ใบกุ่มน้ำ กุ่ม

บรรทัดที่ 5 บก เปลือกอีฮูม 1 เปลือกทองกลาง 1 ใบหมากเว่อ ใบหมากนาว ตำใส่ดอมกันต้มอมแล ฯ ยาชะดวงหนอง ให้เอาหมากตูม

ลานที่ 34 หน้าที่ 1

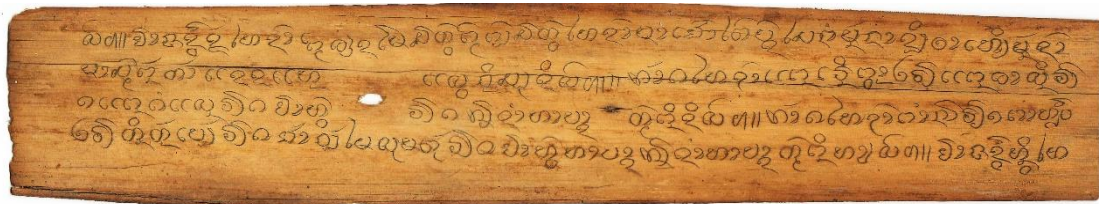
- บรรทัดที่ 1 อ่อน 1 หัวบอนเปี้ยว 1 ฮากเอ็นอ้า 1 ชิงตำลึง 1 เครือตาปลาตำลึง 1 ว่านไฟตำลึง 1 หัวผักเทียม 4 บาท หมากขุด
- บรรทัดที่ 2 ตำลึง 1 หมากนาว ตำลึง 1 ข้าวกำ ถั่ว 1 เกลือ ถั่ว 1 หมากเขือขึ้น ตำลึง 1 หมากแค้ว ตำลึง 1 ปิปปีแดง ตำลึง 1 เอ
- บรรทัดที่ 3 มาดองไว้ 7 วันจึงกิน น้ำข้าวหม่าเป็นน้ำกินดีแล ฯ ยาสูบล้างนิ้วให้อาชาชู เครือ 1 ใบ ชะมัด 1 ใบ
- บรรทัดที่ 4 บัวขี้แบ 1 ใบหมากขุด 1 ใบหมากนาว 1 ใบหมากชัก 1 ใบหมากชะมอดิน (สมอ) 1 ใบ ตุ่มตัง 1 ใบหนาด 1 ใบยา 1 ใบชะ
- บรรทัดที่ 5 โมง 1 ให้อาโฮมกันแล้วตากแห้งแล้วสูบกินหายแล ฯ ยานิ้วแม่ ให้อาฮากถั่วพุดมกินดีแล

ลานที่ 34 หน้าที่ 2

- บรรทัดที่ 1 ยาผีปลาค่อให้อาฮากกลางเค็ดฝนทาดีแล ยาผีในท้องให้อาให้อาฮากนางแข่งกับอวดองงาข้าง น้ำมันงาฝนทา
- บรรทัดที่ 2 ทางนอกกินในหายแล ฯ ยาผีหัวเอียนให้อาหัวบงเลน หัวแดงหนู หัวตางไก่ (ตาไก่) หัวเข้ามันขึ้น (ขมันชัน) ฝนใส่น้ำมันหมากฝ้าย
- บรรทัดที่ 3 ทาทางนอกแล ฯ ยาเป่าให้อาแก่นทองบ้าน 1 ฮากชาติขาว 1 ฮากพิพวน (ผีผวน) เทิงโพน 1 แก่นกางของ (ก้านของ) 1
- บรรทัดที่ 4 ไม้ฮวก (ไม้รวก) ขึ้นกสักลิงค์ 1 ไรปลาฝา 1 ลิ่นชะเล 1 จูมปลวกชะเล 1 ยั่งสมุทร 1 หมากบ่าลาย 1 เขา
- บรรทัดที่ 5 กวางซี่ 1 ฮากแลงซอน 1 ฮากคาคัน 1 อ้อยดำทั้งใบ 1 หัวข่าป่า 1 หัวข่าบ้าน 1 จัน

แดง 1 จันทอม 1 อันนี้ฝนเป่า

ลานที่ 34 หน้าที่ 1

บรรทัดที่ 1 แล ฯ ยาชะดวงดั่งให้เอา แก้มเขียดไม้ 3 ตัว แก้มกบ 3 ตัวให้เอามาเผาไฟบดใส่น้ำมันงาดิบทาเหยื่อมันเอาเอา

บรรทัดที่ 2 มาสมกันตากแดดแห้งแล้วจึงสูบตีแล ฯ พาก 1 ให้เอาแก่นเหียนกวาง 2 อ้อยแก่น ข่าลิง อ้อย

บรรทัดที่ 3 1 แก่นค้อแลน อ้อย 1 ยาหัว อ้อย 1 อ้อยดำ 5 บาท ต้มกินดีแล ฯ พาก 1 ให้เอาก้าน้อย อ้อย 1 กำหลวง

บรรทัดที่ 4 2 อ้อย ตีนตังเปี้ย อ้อย 1 ผากจับไม้ลุ่มพุก อ้อย 1 ยาหัว 5 บาท อ้อยดำ 5 บาท ต้มกินหายแล ฯ ยาชะดวงนี้ให้

ลานที่ 34 หน้าที่ 2

บรรทัดที่ 1 เอาฮากหวดข่า 1 ฮากมอนเฮื้อ 1 ฮากอ้อยป่า 1 ต้มกินดีแล ฯ พาก 1 เอาฮากหมากมาย 1 ฮากผาฮ้ายน้อย 1 ฮาก

บรรทัดที่ 2 เข้มขาว 1 ฮากน้ำเต้าน้อย 1 ฮากอ้อ 1 ฮากไค่นุ่น 1 ฮากสีโค 1 ให้เอาอันแลอ้อย ยาหัว 5 บาท อ้อยดำ

บรรทัดที่ 3 5 บาท ต้มกินดีแล ฯ ยาตอง ขี้เหล็ก 1 ขี้เหล็กसान 1 เกลือ คะนาร 1 หมากยอ 33 ลูก

บรรทัดที่ 4 ยากะบุรยาง 1 ใบหมากนาว 1 หอม 1 เสกสัพพาสี ฯ แก่นตะเคียน คะนาร 1 ข้าวเหนียว คะนาร

บรรทัดที่ 5 1 แป้ง 33 ดองกินแล ฯ อันนี้หะดัง รร

การสังคายนา และวิเคราะห์องค์ความรู้ในตำรายาสมุนไพรจังหวัดบุรีรัมย์

ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนหลังจากการปริวรรตถอดแปลตำรายาโบราณจากคัมภีร์ใบลาน เป็นการสังคายนาจัดกลุ่มโรค ชื่อ และลักษณะอาการที่ปรากฏในตำรายาสมุนไพรบุรีรัมย์ โดยการจัดประชุมเสวนาหมอยาพื้นบ้านจำนวน 10 คน เพื่อวิเคราะห์และถอดองค์ความรู้จากคัมภีร์ใบลานโดยหมอยา

พื้บ้านผู้เ้ี่ยวชาญที่ไ้รับการรับรองและขึ้นทะเบียนหมอยาพื้บ้านจากกลุ่มงานแพทยแผนไทยและทางเลือก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์ ประเด็นในการนำเสนอต่อไปนี้

การสังคายนาจัดกลุ่มโรค และอาการที่ปรากฏ

จากการสังคายนาตำรายาโบราณจากคัมภีร์โบลาน ปรากฏว่ามีจำนวนโรค/อาการทั้งหมด 104 โรค โดยแบ่งตามอาการและกลุ่มโรคได้ 14 กลุ่มโรค คือ 1. กลุ่มโรคเกี่ยวกับไข้ 2. กลุ่มโรคที่เกิดในปากและลำคอ 3. โรคเกี่ยวกับผิวหนัง/ฝี 4. โรคเกี่ยวกับมะเร็ง 5. โรคและอาการในลำไส้ส่วนล่างและทวารหนัก 6. โรคและอาการที่เกิดในท้อง 7. โรคและอาการที่เกิดกับผู้หญิง 8. โรคและอาการของศีรษะสมอง และระบบประสาท 9. โรคและอาการเกี่ยวกับ หู ตา จมูก 10. กลุ่มโรคและอาการเกี่ยวกับลม 11. กลุ่มอาการเกี่ยวกับการบาดเจ็บภายนอก 12. กลุ่มโรคและอาการเกี่ยวกับเลือด 13. กลุ่มโรคและอาการเกี่ยวกับทางเดินหายใจ 14. กลุ่มโรคและอาการกินผิดสำแดง นำเสนอในรูปแบบตารางแยกกลุ่มโรคต่อไปนี้

ตารางที่ 1 กลุ่มโรคเกี่ยวกับไข้

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
1	ไข้สัน	มีอาการตัวร้อน อาการคล้ายหวัด ปวดเมื่อยตามตัว อาจเบื่ออาหาร คลื่นไส้ หนาวสั่น ไข้สูง ตามด้วยเหงื่อออก ไข้ป่า ไข้จับสั่น ไข้มาลาเลียก็ว่า
2	ไข้ปาง	มีอาการตัวร้อน อาการคล้ายหวัด ปวดเมื่อยตามตัว อาจเบื่ออาหาร คลื่นไส้ หนาวสั่น ไข้สูง เป็นไข้จับสั่นมาก่อนแล้วลงปอด ม้ามอักเสบ ม้ามหย่อน
3	ไข้ชำเฮื้อ	มีอาการตัวร้อนเป็นไข้ไม่หายสักที พอหายแล้วกลับมาเป็นใหม่ เดี่ยวร้อนเดี๋ยวหนาว เหงื่อออก (ไข้เรื้อรัง)
4	ไข้สาระบาด 7 ประการ	สาระบาด สันนิบาตก็ว่า คือไข้ชนิดหนึ่งมีอาการสั่นเทิ้มและเพื่อ โรคชนิดนี้ลมตีขึ้นเบื้องบน น้ำลายแตกปาก หาวนอนแน่นิ่งไปโดยไม่รู้สึกตัว อุษา กลิ่นหอม (2552 : 56 – 57) ได้จัดระบบโรคและอาการไข้สันนิบาตได้ 9 ลักษณะดังต่อไปนี้ 1. สาระบาดกุมพัน อาการ เป็นไข้ไม่ยอมพูดจา ไม่ลืมตา หลับตาเหมือนคนนอน

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
		หลับตลอดเวลา 2. สาระบาดจม อาการ มีไข้แล้วอน นิ่ง ๆ ไม่รู้สึกตัว ไม่รับรู้ใด ๆ 3. สาระบาดตัวผู้ อาการ ไข้ที่มีอาการ ปวดหัว เฉพาะข้างขวา 4. สาระบาดตัวแม่ อาการ ไข้ที่มีอาการ ปวดหัว เฉพาะข้างซ้าย 5. สาระบาดปวง อาการ ไข้ที่มีอาการ ชัก ผุดลุกผุดนั่ง หัวเราะ วิ่งไปวิ่งมา 6. สาระบาดไฟ อาการ ไข้ที่มีอาการ ร้อนตามร่างกาย เหงื่อออก ชอบไปอาบน้ำ 7. สาระบาดเลือด อาการ ไข้ที่มี อาการปวดหัวหนัก ลุกไปมาไม่ได้ ไม่อยากข้าว อยากน้ำ หูตาลาย เห็นอะไรจำไม่ได้ ลักษณะ เหมือนคนฝันแล้วตื่นขึ้นมา 8. สาระบาดวิน อาการ เป็นไข้แล้วมี อาการวิงเวียน ปวดหัว มัวตา นอนกระดิกไป กระดิกมา 9. สาระบาดส่อง อาการ เป็นไข้แล้วมี อาการตื่นตัว มองไป มองมา ใครพูดใครทำ อะไรเอาแต่จ้องมอง
5	ไข้หามกไม้บ่มีตุ่ม	ไข้หามกไม้ เป็นโรคที่พบเห็นได้ทั่วไปในภาค อีสาน โดยเฉพาะในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลง ของฤดูกาล หรือในช่วงที่มีผลไม้ออกมาก ๆ หมอยาพื้นเชื่อว่าโรคนี้เกิดจากเชื้อโรคที่อยู่ใน ดินฟุ้งกระจายขึ้นสู่อากาศในช่วงที่ฝนตกใหม่ ๆ หรือในช่วงที่กำลังจะหมดฝน เชื้อเหล่านี้จะ ทำงานร่วมกับพิษที่เกิดจากละอองเกสรดอกไม้ นอกจากนี้ยังเชื่อว่าผลไม้ที่ออกมาเมื่อตกลง สู่พื้นและเน่าอยู่ตามพื้น จะมีเชื้อโรคที่ทำให้ เกิดไข้หามกไม้ ไข้หามกไม้มี 2 แบบ คือ ไข้ หามกไม้น้อย และไข้หามกไม้ใหญ่ ไข้หามกไม้ แต่ละแบบมีอาการของโรคแตกต่างกันออกไป เช่น ไข้ที่มีอาการร้อนจัด ออกตุ่มสีแดง ปลาย ตุ่มเป็นยอดแหลม หรือไม่ออกตุ่ม ไข้ที่มีอาการ

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
		เท้าเย็นมือเย็น ชักตื้นชักมือ เป็นต้น
5.1	ไข้หามกไม้ลงท้อง	ไข้ที่มีอาการร้อนจัด ออกตุ่มสีแดง ปลายตุ่มเป็นยอดแหลม หรือไม่ออกตุ่ม ไข้ที่มีอาการเท้าเย็นมือเย็น ชักตื้นชักมือ และบกพร่องในท้องมีปัญหาในลำไส้
5.2	ออกเหลือง	ออกซางเหลือง อาการและลักษณะของไข้หามกไม้ ไข้ที่มีอาการกระวนกระวาย นอนไม่รู้สึกตัว แข็งขาดันไปมา ตาแดง ตาไวกลอกกลิ้ง แก้มเหลือง หน้าผากเหลือง ตีนผมเหลือง เล็บเท้าเล็บมือเหลือง กินข้าวกินน้ำแล้วอาเจียน ออกมาหมด อุจจาระเป็นสีเหลือง ปัสสาวะเป็นสีแดง
5.3	ออกปานดำ ไข่ออกฮ้อน	เป็นชนิดของไข้หามกไม้ที่ไม่มีตุ่ม
5.4	ออกเหือด	เป็นชนิดของไข้หามกไม้ที่ไม่มีตุ่ม ลักษณะคนไข้กระวนกระวาย
5.5	ออกมุ่นม่านน้ำ	เป็นชนิดของไข้หามกไม้ที่ไม่มีตุ่ม ไข้ผาเท้าเย็น หนาวเป็นป่วง เป็นสับสน
5.6	ออกเถาเลือด	เป็นชนิดของไข้หามกไม้ที่ไม่มีตุ่ม มีอาการไข้และไอ
5.7	ออกปานดำ	เป็นชนิดของไข้หามกไม้ที่ไม่มีตุ่ม มีอาการไข่ออกร้อนทั้งตัว บ่นพึมพำ
5.8	ออกสลาเลือด	เป็นชนิดของไข้หามกไม้ที่ไม่มีตุ่ม มีอาการไข้แล้วกระดูกที่เท้า
5.9	ออกลาเลือด	เป็นชนิดของไข้หามกไม้ที่ไม่มีตุ่ม มีอาการไข้แล้วเลือดออกทุกรูขุมขน
5.10	ออกลาดแก้ว	เป็นชนิดของไข้หามกไม้ที่มีตุ่ม มีอาการไข้แล้วเลือดออกที่ตุ่มและรูขุมขน
5.11	ออกเกี้ยวดำ	เป็นชนิดของไข้หามกไม้ที่ไม่มีตุ่ม มีอาการไข้ร้อน ตีนดำ มือดำ
5.12	ออกสางสีเส้า	เป็นชนิดของไข้หามกไม้ที่ไม่มีตุ่ม มีอาการไข้ขยับตัว คอ แขน ไม้ได้ ร้ายแรงมาก
5.13	ออกแฮดนอนซำ	เป็นชนิดของไข้หามกไม้ที่ไม่มีตุ่ม มีอาการไข้เจ็บตามร่างกาย ไม่พูดไม่จา ร้ายแรงมาก
5.14	ออกซางเหลือง/ออก	เป็นชนิดของไข้หามกไม้ที่ไม่มีตุ่ม มีอาการไข้

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
	แซงเห่า	เจ็บท้อง และไอ ร้ายแรงมาก
	5.15 ออกแปว	เป็นชนิดของไข้หามกไม้ที่มีตุ่ม ลักษณะและอาการมีไข้และกัดฟันไม่หยุด มีลมออกหู ร้ายแรงมาก
	5.16 ออกเม็ดดำเม็ดแดง	เป็นชนิดของไข้หามกไม้ที่มีตุ่ม ลักษณะและอาการไข้ร้อนจัด ออกตุ่มสีแดง สีดำ ปลายตุ่มเป็นยอดแหลม เรียกอีกอย่างว่าออกดำออกแดง ร้ายแรงมาก
	5.17 ออกเห่า	ลักษณะและอาการของไข้หามกไม้ ไข้ที่มีอาการตาเหลือก ตาขึ้น ปากบิต ปากเปี้ยว ผลุดลูก ผลุดนั้ง กัดฟันเคี้ยวฟันอยู่ตลอดเวลา ร้ายแรงมาก
	5.18 ออกมิกดำ ออกมิกแดง	ลักษณะและอาการของไข้หามกไม้ ไข้ที่มีอาการทำเย็นแต่ไม่คืนทุนทุราย ร้ายแรงมาก
	5.19 ออกแงน	ลักษณะและอาการของไข้หามกไม้ ไข้ที่มีอาการพอรู้สึกว่าร้อนรุ่ม สะบัดแข้งไปมา ปากบิตเปี้ยว ชีแตก ชักแอ่นชักแงน (ชักแล้วล้มตัวไปด้านหลัง) เวลาไข้มีอาการสะอื้น เเท้และมือชักเข้าหากัน
	5.20 ออกเพากันลง	เป็นชนิดของไข้หามกไม้
	5.21 ออกเหือด	เป็นชนิดของไข้หามกไม้
6	ไข้ลมคัดอก	มีอาการไข้แล้วธาตุลมทำงานไม่ปกติ ลมตีขึ้นแน่นหน้าอก อืดอืด จุกเสียด มีลมเป็นก้อนในหน้าอก
7	ไข้คางแข็งปากบ่ออก	เป็นอาการไข้มีลักษณะกรามแข็ง ขยับไม่ได้ พูดไม่ได้
8	ไข้แล้วฮา	มีอาการไข้แล้วอาเจียน
9	ไข้ทกตีนกำมือกำปากเปี้ยว	มีอาการไข้แล้วเกร็ง กำมือ กำเท้า ปากเปี้ยว (สันนิษฐานว่าเกิดจากลมปฏิกษัต หรือเรียกว่าลมชัก)
10	ไข้คันตุ่มคันคิง	มีอาการไข้แล้วคันตามร่างกายที่ตุ่มขึ้น (สันนิษฐานว่าเป็นอีสุกอีใส)
11	ประดงเลือด, กระแจะเวียน, ไฟลามโกน	ประดงเลือด กระแจะเวียนก็ว่า ไฟลามโกนก็ว่า ส่วนใหญ่เกิดกับคนที่มีอายุกลางคนขึ้นไป เมื่อเป็นแล้วมักกลับมาเป็นใหม่ อาการมีไข้พร้อม

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
		กับเป็นตุ่มหรือจุดเล็ก ๆ สีแดง ตามแขนขา หู ตา จมูก ประดงเลือดเป็นหนึ่งในอาการของโรค ประดง ซึ่งมี 17 อาการ ได้แก่ ประดงข้อ ประดงคันคากหรือประดงคัน ประดงไค้หรือ ประดงฟก ประดงช้ำแฉกหรือช้ำแดง ประดงถลอกหรือ ประดงไฟ ประดงมดรีน ประดงเมื่อย ประดง ร้อยแปด ประดงลม ประดงลอย ประดงลำไส้ ประดงเลือด ประดงวิน ประดงเส้นประดงเอ็น ประดงเหลือง ประดงเอ็น
12	ออกเหือดขาว	-

ตารางที่ 2 กลุ่มโรคที่เกิดในปากและลำคอ

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
1	ยากาง	สาเหตุเกิดจากการติดเชื้อรา ลักษณะอาการ เป็นแผลหรือดวงสีขาวในปากและลิ้น
2	ยากางลงท้อง	สาเหตุเกิดจากการติดเชื้อรา ลักษณะอาการ เป็นแผลหรือดวงสีขาวในปากและลิ้น และมี อาการท้องเสียร่วมด้วย
3	ยาห่า	ชื่อโรคชนิดหนึ่ง ชอบเกิดที่ปากหรือลิ้น กิน อาหารรสจัดไม่ได้
4	ยาห่ากุมค่อ	ชื่อโรคชนิดหนึ่ง ชอบเกิดที่ปากหรือลิ้น กิน อาหารรสจัดไม่ได้ มีอาการเจ็บคอร่วมด้วย
5	เจ็บแหว่	การติดเชื้อและอักเสบ มีอาการปวดฟัน
6	กางกินแหว่	สาเหตุเกิดจากการติดเชื้อในช่องปาก แล้วเชื้อ ลงไปที่ฟันทำให้ปวด
7	กางกินตุ๊กกินแหว่	สาเหตุเกิดจากการติดเชื้อในช่องปาก ฟัน อักเสบมาก เรื้อรังทำให้เชื้อไปทำลายกระดูก รongรับฟัน
8	กางเลือดแหว่ออก	สาเหตุเกิดจากการติดเชื้อในช่องปาก แล้วมี

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
		เลือดออกตามไรฟัน
9	กางกิ้นกกแหว่	สาเหตุเกิดจากการติดเชื้อในช่องปาก ฟัน อักเสบมาก รวมไปถึงรอบ ๆ ฟัน เช่น โคนราก ฟัน
10	เจ็บคอ	กลืนลำบาก กลืนน้ำลายแล้วมีอาการเจ็บในคอ อาจเกิดจากการติดเชื้อรา เชื้อไวรัส หรือเชื้อ แบคทีเรียในลำคอ

ตารางที่ 3 โรคเกี่ยวกับผิวหนัง/ฝี

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
1	ฝีในหู	มีอาการหูอื้อ เริ่มปวดหูตามมา รูหูบวมแดง อาจมีไข้ เมื่อฝีในหูแตกอาการปวดลดลง และมี หนองไหลออกหู
2	ฝีทั้งหลาย	น้ำเหลืองผิดปกติทำให้เกิดฝีตามที่ต่าง ๆ ของ ร่างกาย
3	ฝีปลาค่อ	อาการ ผิวหนังของผู้ป่วยนั้นมีลักษณะคล้าย เอาไม้มาสอดหรือดันไว้ ถ้าเป็นตามแนวขวาง ของร่างกายสามารถรักษาให้หายง่าย ถ้าเป็น ตามแนวตั้งรักษายากและอันตราย
4	ฝีในท้อง	สาเหตุเกิดจากอวัยวะภายในอักเสบเนื่องจาก เป็นฝีหนองเพราะมีการติดเชื้อ อาการ จะเจ็บ และปวดท้องเวลาสัมผัส อาเจียนท้องแข็งเป็น ดาน
5	ฝีหัวเอียน	เป็นฝีที่เมื่อหายจากที่หนึ่งแล้วไปเป็นอีกที่หนึ่ง หายยาก
6	ฝีหัวคว่ำภายใน	เป็นฝีที่ฝังอยู่ในเนื้อ หัวฝีคว่ำลงด้านใน ไม่ ปรากฏออกมาให้เห็น
7	ฝีจุมบาน	โรคฝีที่มีลักษณะตุ่มฝีกระจุกกันอยู่หรือตุ่มฝี

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
		กระจายกันอยู่
8	ยาโม้ค้ำ	สาเหตุเกิดจากการไม่รักษาความสะอาด ติดเชื้อราที่ผิวหนัง มีลักษณะอาการเป็นผื่นแดงที่ผิวหนังหรือมีอาการคันร่วมด้วย มีการลอกที่ผิวหนัง
9	ขี้เึอน	พบความผิดปกติของผิวหนังที่ติดเชื้อกระดํากระด้าง เป็นดวง ๆ ไม่มีขนขึ้น ไม่มีเหงื่อออก ไม่มีอาการคัน อาจมีอาการปวดศีรษะ มีไข้ เลือดกำเดาไหล
10	โม้แกดแฮด(เกล็ดแฮด) ชาติไฟ	สาเหตุเกิดจากการไม่รักษาความสะอาด ติดเชื้อราที่ผิวหนัง มีลักษณะอาการเป็นผื่นแดงที่ผิวหนังหรือมีอาการคันร่วมด้วย มีการลอกที่ผิวหนัง ส่วนแกดแฮดชาติไฟเป็นอาการที่เกิดขึ้นร่วมด้วย คือใช้ที่มีอาการเจ็บเนื้อเจ็บตัว แสบร้อนเหมือนถูกคนตี
11	ล่องแก้ว	ล่องแก้ว รวงแก้ว หรือลงแก้ว คือ โรคผิวหนังชนิดหนึ่งติดจากเชื้อรา เริ่มแรกจากเป็นตุ่มขนาดเล็กสีแดง ๆ เท่าตุ่มมดแดงก้น จากนั้นจะมีตุ่มเล็ก ๆ ขึ้นล้อมรอบเป็นวง มีอาการคันร่วมกับอาการเจ็บ เมื่อเป็นนาน ๆ จะเปื่อยเป็นแผลลักษณะแผลขึ้นเป็นสีแดง น้ำเหลืองไหลออกมาทำให้แผลแฉะและมีกลิ่นคาว ถ้าอาการแบบที่เป็นแล้วสามารถเคลื่อนที่ไปยังบริเวณอื่นได้นั้นเรียกว่า ล่องแก้วเดิน
12	คันทมาลาเตื่อยไก่อ	ชื่อฝัชนิดหนึ่งที่เกิดในลำคอ
13	คันทมาลาซุน	-

ตารางที่ 4 โรคเกี่ยวกับมะเร็ง

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
1	แม่เฮ้ง	ในการสังคายนา คำว่า มะเฮ้ง มี 2 ความเห็นดังนี้ 1. เกิดจากการกินอาหารและการใช้

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
		ชีวิตประจำวันไม่เหมาะสม อาการ มีหลายอาการร่วมกัน ถ้าเป็นมะเร็งที่อวัยวะส่วนไหน จะรู้สึกเจ็บปวดที่ส่วนนั้น 2. เป็นกลุ่มโรค เกี่ยวกับโรคผิวหนังที่มีอาการคันร่วมด้วย
2	แม่แข็งเลือด	เหนียว หอบ ตัวเหลืองซีดไม่มีแรง
3	แม่แข็งไฟ	เลือดเสียไปผสมกับตัวโรคที่อยู่ภายใน ออกแสบออกร้อนในบริเวณที่เป็น
4	แม่แข็งसान	-
5	แม่แข็งดุก	มะเร็งที่เกิดกับกระดูก
6	แม่แข็งเอ็น	มะเร็งที่เกิดกับเส้นเอ็น
7	แม่แข็งตัน	-
8	แม่แข็งซ็อน	-
9	แม่แข็งปีกไก่ดำ	-
10	แม่แข็งต๋อง	-
11	แม่แข็งหวานเป็นสำน เซียมือ	สันนิษฐานว่าเป็นเบาหวาน มีอาการมือชา

ตารางที่ 5 โรคและอาการในลำไส้ส่วนล่างและทวารหนัก

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
1	ซะดวง	เรียกอีกอย่างว่า ริดสีดวง สาเหตุจากเลือดลมบริเวณทวารเดินไม่สะดวก ถ้าเป็นมากจะปรากฏมีก้อนเนื้อยื่นออกมาบริเวณทวาร มี 3 ระยะ 1. มีติ่งเนื้อในทวารหนักแต่ยังไม่โผล่ออกมา 2. มีติ่งเนื้อในทวารหนักโผล่ออกมาแต่สามารถกลับเข้าไปในทวารหนักได้

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
		3. ตึงเนื้อในทวารหนักโผล่ออกมาไม่สามารถกลับเข้าไปในทวารหนักได้
2	ชะดวงเดียว	ยาชะดวง สะดวง สาเหตุจากเลือดลมบริเวณทวารเดินไม่สะดวก ถ้าเป็นมากจะปรากฏมีก้อนเนื้อมันยื่นออกมาบริเวณทวาร ชาวบ้านเรียกอาการดังกล่าวว่า “ดากออก” หรือ “ชะดวงเดียว” โดยก้อนหรือตึงเนื้อนั้น จะยื่นออกมาเรื่อย ๆ คล้ายกันของไก่พันธุ์ไข่วางหรือเดินลำบาก เพราะจะเจ็บตรงบริเวณที่เป็นริดสีดวงทวารมาก เวลาถ่ายอุจจาระจะมีอาการเจ็บปวดมาก ถ่ายไม่สะดวก ถ้าเป็นนาน ๆ บางทีอาจมีเลือดออกมาหลังถ่ายอุจจาระ
3	ชะดวงกินในลำไส้	สาเหตุจากการทำงานของลำไส้ผิดปกติ มีอาการคันทวาร ปวด เนื้อบริเวณทวารมีลักษณะนูนออกมาเห็นได้ชัด ขับถ่ายลำบาก มีเลือดออกเวลาขับถ่าย
4	ชะดวงกินลำกุด	เป็นริดสีดวงที่เกิดในลำไส้ใหญ่ส่วนล่าง เป็นแผลที่ลำไส้ การขับถ่ายไม่สะดวกท้องผูกเป็นประจำ
5	ชะดวงนิ้ว	เกิดจากการดื่มน้ำที่ไม่สะอาด มีดิน มีทราย ละลายปน หรือเกิดจากการดื่มน้ำที่มีตะกอน หินปูนมากทำให้เกิดการสะสมตัวของหินปูน หรือการกินข้าวที่แม่เคี้ยวให้ลูกกินไม่ละเอียด ตั้งแต่ตอนเด็ก อาการ ถ้าเป็นนิ้วจะทำให้เจ็บแสบเวลาปัสสาวะ ปัสสาวะขัด หรือปัสสาวะเป็นเลือด สามารถเกิดได้ทั้งชายและหญิง

ตารางที่ 6 โรคและอาการที่เกิดในท้อง

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
1	นิ่วมีแม่	มีตะกอนหินปูนมากทำให้เกิดการสะสมตัวของหินปูน เป็นลักษณะนิ่วมีหลายเม็ดเป็นพวง ถ้าเป็นนิ่วจะทำให้เจ็บแสบเวลาปัสสาวะ ปัสสาวะขุ่น หรือปัสสาวะเป็นเลือด สามารถเกิดได้ทั้งชายและหญิง
2	ฮาน ขี้หนู	เป็นไปตามวัย มักเกิดกับผู้สูงอายุ ในผู้หญิงเกิดจากการยกของหนักเกินกำลัง อาการ ผอมแห้งแรงน้อย กินยาก ถ่ายยาก โดยเฉพาะปัสสาวะมีสีเหลือง ขุ่นข้นและขุ่น ในผู้หญิงปัสสาวะมีสีเหลือง ปวดตามตัว
3	ฮาน เยี่ยวเป็นเลือด	เป็นไปตามวัย มักเกิดกับผู้สูงอายุ ในผู้หญิงเกิดจากการยกของหนักเกินกำลัง อาการ ผอมแห้งแรงน้อย กินยาก ถ่ายยาก โดยเฉพาะปัสสาวะเป็นเลือด และขุ่น
4	ยาแก้ปวดใน	มีอาการร้อนภายในร่างกาย กระหายน้ำอยู่ตลอดเวลา
5	ยาขี้ฮาก	เป็นลักษณะของการกินอาหารแสลง แล้วเกิดอาการปวดมวนท้องแล้วอาเจียน
6	ยาแก้พิษทั้งมวล	การกินอาหารมีพิษหรือผิดสำแดงแล้วเกิดพิษในร่างกาย

ตารางที่ 7 โรคและอาการที่เกิดกับผู้หญิง

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
1	กระบวนเต่า	กระบวน มี 4 ประเภท ได้แก่ 1. กระบวนเลือด 2.กระบวนลม 3. กระบวนท้อง 4.

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
		กระสุนตำ เกิดได้ทั้งผู้หญิงผู้ชาย สาเหตุในผู้หญิงเกิดจากการเอาเลือดเสียออกไม่หมด เวลาคลอดลูก หรือกินอาหารที่แสลงต่อโรค สาเหตุในผู้ชายเกิดจากการตกต้นไม้ ควายชน หรือทุบต่อยตีกัน อาการ วิงเวียน หน้ามืด หายใจไม่เต็มอิ่ม
2	มูตกิด	หรือมูตกิด เป็นโรคที่เกิดขึ้นเฉพาะกับสตรี เป็นลักษณะที่น้ำปัสสาวะมีความผิดปกติ มี 4 ประการ 1. ปัสสาวะออกมาดูละเอียดดำ และดั่งน้ำปลาเน่า 2. ปัสสาวะออกมาเป็นโลหิตจาง ดุจน้ำขานหมาก 3. ปัสสาวะออกมาเป็นน้ำหนองจาง ๆ ดุจน้ำขาวขำ 4. ปัสสาวะออกมาเป็นเมือกคล่อง ๆ ชัดๆ หดย้อย ดุจน้ำมูกไหลเลือกออกมา

ตารางที่ 8 โรคและอาการของศิระะ สมอง และระบบประสาท

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
1	เสียหัวข้างฝ่ายเดียว/ปวดหัวฝ่ายเดียว	มีอาการปวดศีรษะข้างเดียว อาจเป็นข้างใดข้างหนึ่งสลับกันไป โรคนี้มักจะมีอาการอื่นร่วมด้วย เช่น คลื่นไส้ อาเจียน เป็นต้น อาการปวดมักจะเกิดขึ้นเป็นชั่วโมง หรืออาจปวด

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
		นานหลายวัน
2	ปวดหัว	อาการปวดศีรษะมีลักษณะเหมือนถูกกด บีบ หรือรัดที่ศีรษะทั้งสองข้าง มักมีอาการเริ่มที่ท้ายทอย ร้าวไปขมับทั้งสองข้าง แล้วจึงปวดร้าวทั้งศีรษะ
3	เป็นเปลือก	แขนขาชาหรืออ่อนแรง พูดไม่ชัด พูดไม่ออก การมองเห็นผิดปกติ เวียนศีรษะ เดินเซ ซึมลง หรือปวดศีรษะรุนแรงแบบที่ไม่เคยเป็นมาก่อน
4	แก้หนหาย	อาการกังวล กระวนกระวายใจขึ้นมาเฉียบพลัน กลัว ไม่มีสมาธิ กระวนกระวาย

ตารางที่ 9 โรคและอาการเกี่ยวกับ หู ตา จมูก

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
1	ฝีในหู	เริ่มแรก พบว่าจะมีอาการหูอื้อ และเริ่มมีปวดหู พบมีช่องหูบวมแดง การได้ยินผิดปกติไป อาจพบว่ามีไข่ออกด้วย เมื่อตุ่มหนองในช่องหูมีการแตกออก อาการปวดจะลดหายไปพบมีน้ำหรือหนองไหลออกจากหู

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
2	ตาเข้าฝ้า	ปวดในลูกตา มองไม่ชัด ตาพร่ามัว การมองเห็นแย่งลง ในลูกตามีสีขุ่นมัว
3	หูหนวก	ได้ยินเสียงต่าง ๆ ไม่ถนัดชัดเจน เอามือป้องหูไปด้วยในขณะที่ฟังคนอื่นพูด รู้สึกเวียนได้ยินเสียงกริ่ง หรือเสียงหึ่ง ๆ อยู่ในหู
4	เอ็นขึ้นปวดหัวมัวตา	เกิดจากการทำงานหนัก หรือนั่งท่าเดิมนาน ๆ ทำให้เส้นเอ็นและกล้ามเนื้อบริเวณบ่าตึงไปจนถึงท้ายทอย ทำให้ปวดหัว และสายตาทาพร่ามัว
5	เลือดแลเอ็นขึ้นถือตา	กล้ามเนื้อบริเวณบ่าตึงไปจนถึงท้ายทอย ทำให้ปวดหัว และสายตาทาพร่ามัวตาแดงจากเส้นเลือดฝอยในตาแตก สายตาทาพร่ามัว
6	แก้ตุ่มในตา	การอักเสบบริเวณขอบเปลือกตา เป็นตุ่มนูน บวมเล็ก ๆ คล้ายสิ่ว ทำให้เกิดความเจ็บปวด เกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรีย และสามารถเป็นได้มากกว่าหนึ่งจุด ทั้งในตาข้างเดียว หรือทั้ง 2 ข้าง
7	ชะดวงดัง	คือ รีดสีดวงจุมก ปัจจุบันเรียกไซนัส จะมีอาการหายใจไม่สะดวก เจ็บ คั้น คล้ายจะเป็นหวัด ในช่องจุมกเหมือนมีเสลดมาติดอยู่ที่จุมกหรือลำคอ

ตารางที่ 10 กลุ่มโรคและอาการเกี่ยวกับลม

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
1	ออกลมพุทพุกข์	ชื่อโรคลมชนิดหนึ่ง มีอาการให้เสียตชยโครง เจ็บกระดูกสันหลัง ลูกนั่งไม่ได้ ทำให้เป็นรำมะนาดและตามืด
2	ประจุลมกลัดอก	เวียนศรีษะ วูบเหมือนจะเป็นลม ปวดไหลซ่าย และด้านหลังข้างซ่ายไปจนถึงต้นคอ ปวดตึงคอ บ่า จุกแน่นลิ้นปี่ หายใจไม่สะดวก
3	ชะเออะ	พิษในกระเพาะมีมากจนเกิดลม แล้วลมในกระ

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
		บ่งลมเดินไม่สะดวก รวมถึงกล้ามเนื้อบริเวณ นั้นหดเกร็ง

ตารางที่ 11 กลุ่มอาการเกี่ยวกับการบาดเจ็บภายนอก

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
1	บาดมันเป็นเหิง	บาดแผลเรื้อรังจนทำให้ติดเชื้อ ปวดบวม บริเวณบาดแผล อาจมีอาการไข้ร่วมด้วย
2	ยาไค้	ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเมื่อถูกกระแทก ทำให้ มีเลือดออกใต้ผิวหนังทำให้มีสีเขียวช้ำ
3	ฟกแล้วคนไข้	มีปัญหาเกี่ยวกับน้ำหรือน้ำเหลืองในร่างกาย ผิดปกติ มีอาการบวมในอวัยวะส่วนใดส่วน หนึ่ง เช่น มือ แขน ขา ข้อเท้า และเท้า แล้วมี อาการไข้ร่วมด้วย
4	ฟกดิบ	มีปัญหาเกี่ยวกับน้ำหรือน้ำเหลืองในร่างกาย ผิดปกติ มีอาการบวมในอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง เช่น มือ แขน ขา ข้อเท้า และเท้า
5	ปวดตืน	ปวดบริเวณเท้า

ตารางที่ 12 กลุ่มโรคและอาการเกี่ยวกับเลือด

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
1	เลือดขึ้น	อาการเลือดดีขึ้นบน หรืออาการความดันโลหิต สูง

ตารางที่ 13 กลุ่มโรคและอาการเกี่ยวกับทางเดินหายใจ

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
1	หืดกะยือ	เป็นอาการหอบหืด สาเหตุมาจากการแพ้ ละอองเกสร ขนสัตว์ หรือฝุ่นต่าง ๆ มีอาการ

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
		เหนื่อย แน่นหน้าอก หายใจไม่ถนัด หายใจหอบและมีเสียงดัง มีเสมหะติดคอ ระดับการหอบตามความรุนแรงมี 5 ระดับดังนี้ คะเยื่อแมว คะเยื่อหมา คะเยื่อเสือ และกะเยื่อช้าง

ตารางที่ 14 กลุ่มโรคและอาการกินผิดสำแดง

ลำดับที่	ชื่อโรค/อาการ	ลักษณะของโรคหรืออาการ
1	กินผิดออกฮ้อนดังไฟ	กินอาหารผิดสำแดงแล้วร่างกายภายในร้อนทุรนทุราย

วิธีการปรุงยาและใช้ยา

จากการปริวรรตตำรายาโบราณในจังหวัดบุรีรัมย์ ทำให้เห็นอัตลักษณ์ของผู้คนอีสานในอดีต ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการรักษาโรค มีการนำใช้สิ่งที่มีอยู่รอบตัว เช่น พืชสมุนไพรที่ท้องถิ่น สัตว์วัตถุธาตุวิญญู สิ่งเหล่านี้ปรากฏในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมอีสานอยู่เนือง ๆ ผู้คนเรียนรู้ ลองผิดลองถูก เผาสังเกตและจดจำ จนกลายมาเป็นมรดกทางภูมิปัญญาในการรักษาโรค ในการนำใช้พืชสมุนไพรนั้นต้องมีผู้รู้ หรือหมอชาวบ้านเป็นผู้ทำการรักษา และมีขั้นตอนกระบวนการที่เป็นแบบเฉพาะ นั่นคือวิธีการนำใช้พืชสมุนไพรด้วยกระบวนการใดถึงจะมีประสิทธิภาพในการรักษามากที่สุด จากการสังคายนาทำให้เห็นวิธีการนำพืชสมุนไพรมาปรุงเพื่อรักษา 15 วิธี และวิธีการใช้ยา 13 วิธีดังต่อไปนี้

วิธีการปรุงยา มีทั้งหมด 15 วิธีดังนี้

ตารางที่ 15 วิธีการปรุงยา

ลำดับ	วิธีการปรุงยา	รายละเอียด	ตัวอย่าง
1.	แช่	เป็นการนำสมุนไพรเป็นชิ้นเป็นท่อนไปแช่ในตัวทำละลายเช่น น้ำ เหล้า น้ำข้าวข้าว หรือห่อผ้าขาวแช่ก่อนนำน้ำนั้นไปดื่มรักษาโรค	ยาประดงเลือด ให้เอา รากหมาก รากพร้าว รากส้มกบ แดงแซง รากป่าน รากผักตำนิบ รากหมากแปบ แช่ เป่าแล
2.	เคี้ยว	การนำเอาสมุนไพรตามตำรับมา	พืชบาดมันเป็นเหิง บดจักเทื่อ

ลำดับ	วิธีการปรุ งยา	รายละเอียด	ตัวอย่าง
		เคี้ยวกับน้ำ โดยปกติแล้วจะเคี้ยว กับน้ำ 3 ส่วนเอา 1 ส่วน หรือ น้ำ 2 ส่วนเอา 1 ส่วน หรือถ้ายาตัว ไหนแรงก็จะเคี้ยวกับน้ำ 7 ส่วน เอา 1 ส่วน เป็นต้น	พิษพรับาด มีดบาด ขวานฟัน ยาหุงน้ำมัน ยาให้เอาขี้ขี้ไม้จิก ขี้ขี้ไม้แคน สีเสียด เคี้ยว บด ดอม (ด้วย) กันให้แหลก
3.	หุง	เป็นการนำสมุนไพรเป็นชิ้น/ท่อนไป แช่ในตัวทำละลาย เช่น น้ำ เหล้า น้ำข้าวข้าว หรือห่อผ้าขาวแช่ก่อน นํานํ้านั้นไปดื่มรักษาโรค	พิษพรับาด มีดบาด ขวานฟัน ยาหุงน้ำมัน ยาให้เอาขี้ขี้ ไม้จิก ขี้ขี้ไม้แคน สีเสียด เคี้ยว บดดอม (ด้วย) กันให้แหลกแล้ว ให้เอาน้ำมันยางกับน้ำมันงาฝน เท่อกันใส่ในถ้วยหุงเอาเผิง (ขี้ผึ้ง) ใส่ลงหน่อยหนึ่งแล้วหุงให้ มันฟด (เดือด) แล้วจึงทาที่เจ็บที่ ปวดแล
4.	บด	การทำตัวยาให้แหลก อาจใช้หินใน การบดยา	ยาหา ให้เอาอ้อยดำเผาไฟบด เอาน้ำ 2 ส่วน น้ำมันส่วน 1 จึงเอาสั้มป่อยมาเผาให้ไหม้บด ใส่หยิบ 1 ให้เอาพายพวง (พวย พวง)เผาไฟให้ไหม้ บดใส่หยิบ 1 กินหายแล
5.	ฝน	เป็นการนำสมุนไพรนั้นไปฝนบนหิน ทราย หรือหินบดยา อาจใช้ น้ำเปล่า หรือน้ำกระสายยามาช่วย ในการฝนเพื่อให้ฤทธิ์ยาออก	ยากางลงท้อง ให้เอา รากหนาม พระยา รากหมากแคว้งด่อน ใบผักหนอก เปี้ยผู้ นองา หมาก สมอดิน ฝนกินแล
6.	ต้ม	นำสมุนไพรไปต้มในน้ำพอเดือด ถ้าเดือดมากฤทธิ์ยาจะออกมา	ใช้สัน ใช้ป้าง ใช้ชำเอื้อ ให้เอา รากขี้แฮดกำ 1 ให้ตัดหัวตัดท้ายเสีย เอาอ้อยดำใส่แต่ ยาหัวแต่ ต้ม กินดี

ลำดับ	วิธีการปรุ งยา	รายละเอียด	ตัวอย่าง
7.	ตำแล้วห่อตั้ง ปากหม้อ	นำสมุนไพรไปตำให้แหลกแล้วห่อ ผ้าขาวบางนำไปตั้งบนปากหม้อให้ ไอร้อนทำให้ฤทธิ์ยาออกมา แล้ว นำมาประคบหรือตั้งบริเวณที่มี อาการ	ยาตั้ง ให้เอาใบไผ่บ้าน 1 ใบซาง ไฟ 1 ผักหวาน 1 ข้าวเจ้าตำทั้ง เปลือกทั้งใน ข้าวตอกให้เอาแต่ กลีบตำสมกันห่อตั้งปากหม้อ ให้อุ่น ตั้งหัวแล
8.	บดปั่น ลูกกลอน	นำสมุนไพรไปตากให้แห้งสนิท จากนั้นบดสมุนไพรให้แหลกเป็นผง จากนั้นใช้น้ำจากตำรับสมุนไพรนั้น ปั่นลูกกลอน การปั่นลูกกลอนมี 4 ขนาด คือ เท้าผลมะขามป้อม เท้า เม็ดพุทราอ่อน เท้าผลพริก และเท้า ผลมะแว้ง	ยาตาเข้าฝ่า ให้เอา หญ้าแห้ว หมู 1 กับน้ำเยี่ยว คือน้อย 3 หน่วย ชิง 3 ฝาน เกลือใส่ดอมให้แหลกจึงปั่น ลูกกลอนไว้ ใส่ดีแล
9.	คั่ว	หั่นสมุนไพรให้เป็นชิ้นเล็ก แล้วนำไปคั่วให้แห้งจนเกือบไหม้	ยาขับเอียนให้เอา เห็ดขี้ม้า 1 ในหมากหุ้งบ้าน 1 ในหมากพัน ชาติ 1 จอกหูช้าง 1 เห็ดแสง 1 คั่วให้ไหม้แล้วเอาน้ำมันปลาโพ เป็นน้ำทาดีแล
10.	เผา	นำสมุนไพรไปเผา โดยระดับการ เผามี 2 ระดับ คือ เผาให้สุก และ เผาให้ไหม้	ยาแก้สะอื้น (สะอึก?) ให้เอา หมากนัตมาเผาไฟบิดเอาน้ำให้ กินหายแล
11.	สุก	นำวัสดุ อาจเป็นเหล็กไปถูกับตัวยา สมุนไพรจนยานั้นออกมา	ยาหีดกะยือ ให้เอาข่อยมาสุก เอาให้ได้ 5 ฮ้อย ให้บดหระ- ดานเอาเบี้ย 1 หนึ่งลิงลมเบี้ย 1 ขนเจียน(ข้าง) เบี้ย 1 ยาแดง เบี้ย 1 ให้ประสมกันแล้ว ให้สุบ ไฟกินคว้นหายแล
12.	สุบไฟ	นำสมุนไพรไปตากแห้งพอประมาณ แล้วนำสมุนไพรนั้นไปใส่ในกองไฟ จนเกิดควัน	ยาชะดวงเด้อย ให้เอา ใบหนาด ใบยา ใบหมากแคว้ง ด่อน ใบหมากเขือขึ้น ใบหมาก

ลำดับ	วิธีการปรุงยา	รายละเอียด	ตัวอย่าง
			เว่อ ใบหมากนาว ใบชาโม่ง รากผักชีช้าง แก่นตู๋ แก่นแดง แก่นสะแบง แก่นมันปลา ยาหัวให้เอา เหล็กชุก (ถู) เอายาหัว ยาหัวหนักแล้วสุบไฟกิน ควันแล
13.	ชวาด	นำสมุนไพรมานำไปผ่านความร้อน เช่น การเผา แล้วนำสมุนไพรมานำที่เผาแล้วไปจุ่มในน้ำกระสายยา	ยาคันตุ้ม ให้เอา พันธุ์ผักกาด ตำใส่น้ำเหล้าเด็ดผิวดีแล ฯ ยาแก้คันตุ้มให้เอา ในหมากขาม เผาไฟชวาด น้ำพังคาวดี
14.	ตำ	นำสมุนไพรมานำไปตำหรือทุบให้แหลก	ยาปวดหัวฝ่ายเดียว ให้เอา ใบผีเสื้อ ใบบุรา ใบว่านไฟ ใบส้มป่อย ให้เอาชิง 7 เทียม 7 ตำ เข้ากันปั้นเอาน้ำโพะหัว คั้นคิงหายแล
15.	ตำตอง (กรอง)	นำสมุนไพรมานำไปตำหรือทุบให้แหลก แล้วกรองเอาส่วนที่เป็นน้ำมาใช้ในการรักษา	ยาปัจจุลม (ประจุลม) คัดอก ให้เอา ขมิ้นขึ้น 1 หัวว่านไฟ 1 น้ำปลาแตกปลาน้อยเป็นน้ำตำตอง(กรอง)ให้กินดีแล

วิธีการใช้ยา มีทั้งหมด 13 วิธีดังนี้

ตารางที่ 16 วิธีการใช้ยา

ลำดับ	วิธีการใช้ยา	รายละเอียด	ตัวอย่าง
-------	--------------	------------	----------

ลำดับ	วิธีการใช้ยา	รายละเอียด	ตัวอย่าง
1.	อม	เป็นการนำสมุนไพรไปผ่านความร้อนจนเกิดเป็นควัน หรือไอน้ำ แล้วคนไข้ไปในกระโจมเพื่อรมควัน	ยาชะดวง พาก 1 ให้เอา แอ้มเผาไฟ อมควันแล ให้เอาฝักงวงข้างต้มเซอะ
2.	สูบ	นำสมุนไพรมาทำให้แห้งแล้วมวนเป็นบุหรี่ยสูบกินควันเข้าไป	ยาสูบล้างนิ้วให้เอา ซาซุเครือ 1 ใบชะมัด 1 ใบบัวขี้แบ้ 1 ใบหมากขุด (กรูด) 1 ใบหมากนาว 1
3.	แปะ	นำสมุนไพรมาแกะพอประมาณในบริเวณที่มีอาการ	ยากาง ให้เอา ซ้าชะโก 1 ให้เอาเลือดแรด หนึ่งแรด เผาให้ไหม้ แล้วบดให้แหลกแล้วจึงเอาน้ำมันงา 1 น้ำเปลือกแก 1 สมกัน หนึ่งแรดละลายลงสมกันแปะไว้
4.	กิน	นำสมุนไพรไปผ่านกระบวนการปรุงยาแล้วนำมากิน เช่น ตำบั่น น้ำมากิน ฝนยาแล้วกิน เป็นต้น	ยาทั้งพิษ กิติ เพื่อบ่อกกิติ ให้เอาฝนแส่นท่า กับสีโคตัน 1 รากพริกกันชั้น 1 ฝนกินแล
5.	กินควัน	นำสมุนไพรมาทำให้แห้ง นำมาเผาไฟจนเกิดควันแล้วกินควันเข้าไป	ยาชะดวงเดียว ยาหัวให้เอา เหล็กฮุก (ญ) เอายาหัว ยาหัวหนักแล้วสูบไฟกินควันแล
6.	เซอะ	นำสมุนไพรไปต้มแล้วนำน้ำตมนั้นมาประพรมหรือล้างบริเวณที่มีอาการ	ยาชะดวง พาก 1 ให้เอา แอ้มเผาไฟ อม ควันแล ให้เอาฝักงวงข้างต้มเซอะ
7.	โพะ	นำสมุนไพรนั้นไปวางปิดบริเวณที่มีอาการในปริมาณที่มากพอสมควร	ยาเสียบหัวข้างฝ่ายเดียว ให้เอาใบผีเสื้อ 1 ใบบูรา 1 ใบว่านไฟ 1 ใบส้มป่อย 1 ให้เอาชิง 7 กระเทียม 7 ตำเอาน้ำโพะหัวคั่นคิง หายปวดหัว
8.	โฮย	การทำให้ตัวยาสมุนไพรที่ใช้นั้นเป็นผงแล้วนำมาโฮยบริเวณที่มีอาการ	ยาจอดบาด ให้เอา เขากวางชีเผาไฟให้ไหม้แล้วบดให้แหลกแล้วจึงขุดเอากะโหลกหมากพร้าวให้ได้

ลำดับ	วิธีการใช้ยา	รายละเอียด	ตัวอย่าง
			เท่ากัน บดเข้ากันแล้วกรองแล้วจึง โหยแล
9.	อาบ	การนำสมุนไพรไปต้มแล้วนำมา อาบทั่วทั้งร่างกาย	ยาแก้ไข้คันตุ่มคันคั่งฮ้ายนักเกាប់ เซามือดงนั้น ให้เอา เตื่อเกี้ยง 1 เตื่อป่อง 1 รากคามเื้ออ 1 เครือ หมากบ้า 1 รากค้อส้ม 1 ต้มอาบ แล
10.	เจีย	การนำสมุนไพรมาผ่านวิธีการ ปรงยาแล้วเอามาขัดหรือถู บริเวณช่องปากหรือฟัน	ยากางหนองกินแซ่ว ให้เอา น้ำมัน หมากพร้าวไฟ 1 ดินกะ(ประ)สิ่ว ขาว 1 หมากพอกเผาไฟเอาสน้อย เข้าเหนียวเผาไฟเอาน้ำสน้อย น้ำมันงาเป็นน้ำหุงเข้ากันเจียแล
11.	อม	การนำสมุนไพรมาผ่านวิธีการ ปรงยาแล้วมาอมไว้ในปาก	ยาหนองกินแซ่ว พาก 1 ให้เอา หมากข้าชะโกมาเผาไฟตั้งเอาซี่ แล้วจึงเอาน้ำเครือเขาฮอ ชี้เจีย น้ำตาลทรายมาสมกันทาแต่่อมแล
12.	เป่า	การนำสมุนไพรไปแช่ในน้ำ กระสายยา แล้วนำน้ำยานั้นมา พ่นให้เป็นละอองฝอยตรง บริเวณที่มีอาการ	ยาประดงเลือด ให้เอา รากหมาก รากพร้าว รากส้มกบ รากแดงแซง 1 รากปาน รากผักตำนิ 1 ราก หมากแปบ 1 แซ่เป่าแล
13.	ทา	การนำสมุนไพรไปผ่าน กระบวนการปรงยา ส่วนมากจะ เป็นการหุงแล้วนำไปทาบริเวณที่ มีอาการ	ยาฝีในหู ให้เอา งาช้าง 1 ใน หมากฝ้าย 1 ใบหมากแปบ 1 ต้น ชะมัด 1 ให้เอา หมากเขือบ้าเียด ตำหม้อแล้วเอาน้ำมันงาดิบเป็น น้ำหุงทาดีแล

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

โครงการสังคายนาตำรายาโบราณจากคัมภีร์ใบลานในจังหวัดบุรีรัมย์ (ฉบับสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และ วัดอิสานทะเมนชัย อำเภอลำปลายมาศจังหวัดบุรีรัมย์) ได้ทำการสังคายนาตำรายาโบราณจากคัมภีร์ใบลานในจังหวัดบุรีรัมย์ ที่ได้จากการปริวรรตและจัดระบบเอกสารใบลานเรื่องตำรายาโบราณที่มีการบันทึกลงในใบลานในรูปแบบอักษรธรรม และภาษาที่ใช้ในการบันทึกเป็นภาษาอีสาน ซึ่งได้ใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาในการปริวรรต (แปล) ให้เป็นอักษรไทยปัจจุบัน เพื่อให้บุคคลทั่วไปสามารถอ่านทำความเข้าใจได้ และได้มีการจัดประชุมผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา หมอยาสมุนไพรพื้นบ้าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการปริวรรต รายชื่อสมุนไพร การรักษาและอาการของโรคต่าง ๆ ในเอกสารโบราณประเภทคัมภีร์ใบลานที่จารด้วยอักษรธรรมอีสานจำนวน 2 ฉบับ คือ ตำรายาฉบับที่ 1 ฉบับสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ตำรายาฉบับที่ 2 ฉบับวัดอิสานทะเมนชัย ตำบลทะเมนชัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 1 ผูก ซึ่งพบว่ามีพืชมากกว่า 200 ชนิด ที่สามารถนำมาปรุงเป็นยารักษาโรคหรืออาการต่าง ๆ ได้ 86 ตำรับ ซึ่งตำรายาเหล่านี้ล้วนเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ทรัพย์สินทางภูมิปัญญาของบรรพชน ที่ได้บันทึกองค์ความรู้ภูมิปัญญาชาติด้านการแพทย์พื้นบ้านไทยโบราณในภาคอีสาน คณะผู้ดำเนินงานได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาด้านนี้จึงได้จัดทำต้นฉบับพิมพ์ขึ้น เพื่อให้ภูมิปัญญาดังกล่าวเกิดประโยชน์ต่อบุคคลทั่วไปในแวดวงวิชาการ ตลอดจนเป็นการสืบทอดมรดกทางภูมิปัญญาของบรรพชนในคงอยู่อีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการจัดทำเป็นฐานข้อมูลสำหรับสืบค้นตำรายาโบราณที่ผ่านการสังคายนาแบบออนไลน์ได้ เพื่อให้เกิดความสะดวกและง่ายต่อการสืบค้นข้อมูล

การนำไปใช้ประโยชน์และขยายผล

ด้านวิชาการ

จากการสังคายนาตำรายาโบราณจากคัมภีร์ใบลานในจังหวัดบุรีรัมย์ (ฉบับสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และ วัดอโศกมะเหม็นชัย อำเภอลำปลายมาศจังหวัดบุรีรัมย์) ทำให้ได้ข้อมูลด้านตำรายาที่ใช้ในการรักษาโรค อาการ และทราบชนิดของพืชสมุนไพร รวมทั้งส่วนประกอบอื่นๆ ที่นำมาใช้ในการปรุงยา โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาโบราณ และหมอยาสมุนไพรพื้นบ้านตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการปริวรรต ซึ่งจัดทำเป็นต้นฉบับพิมพ์สีเพื่อให้บุคคลที่สนใจได้ศึกษาหาความรู้ได้และยังใช้เป็นฐานข้อมูลให้กับแพทย์แผนไทยเพื่อนำสมุนไพรไปใช้ในการทำยารักษาโรคในอนาคตได้

ด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

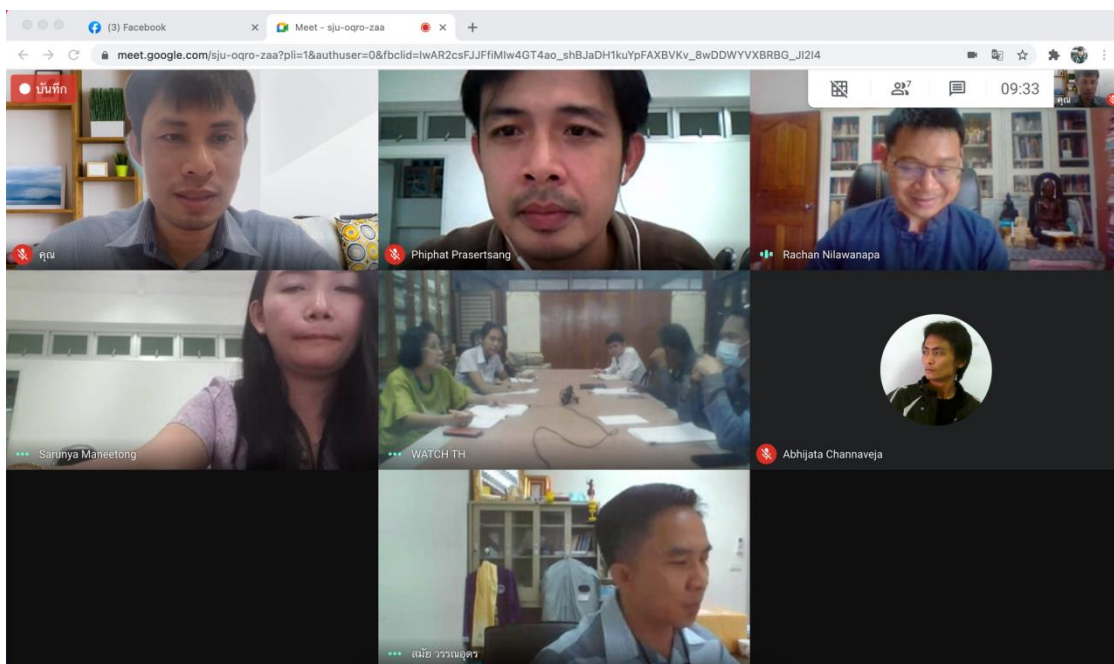
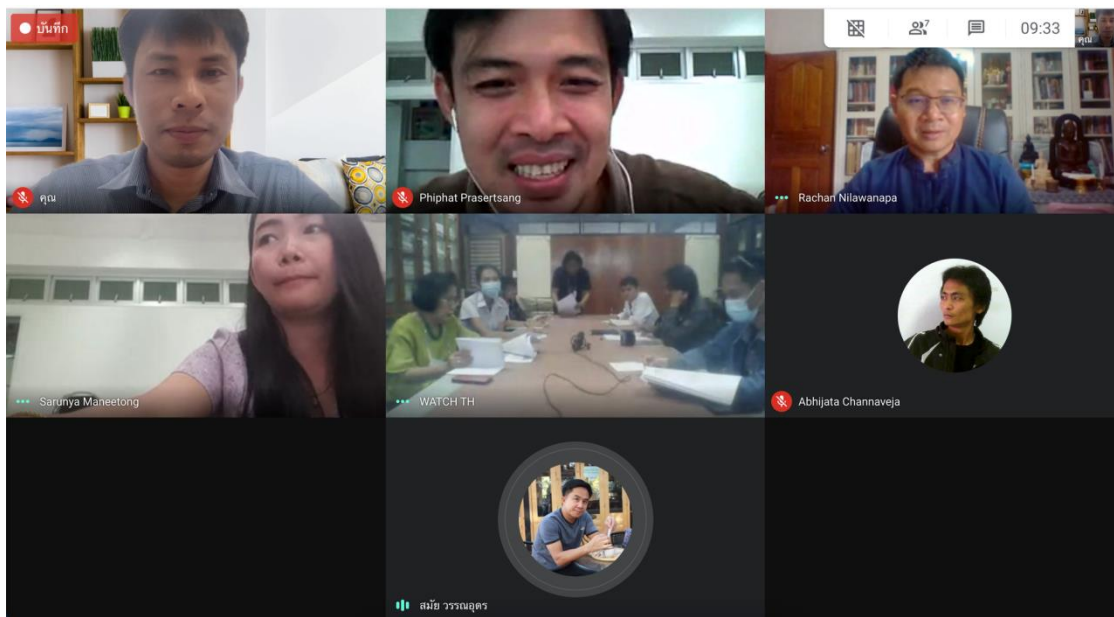
ตำรายาโบราณถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ แต่ปัจจุบันชนรุ่นหลังเริ่มให้ความสำคัญน้อยลงเนื่องจากไม่สามารถอ่านและทำความเข้าใจได้ด้วยตนเองเพราะอักษรและภาษาที่ใช้ในการจารึกข้อมูลเป็นอักษรโบราณ บ้างก็นำไปเผาทำเป็นวัตถุมงคล ดังนั้นจากผลการดำเนินงานของโครงการทำให้ค้นพบตำรายาโบราณอย่างน้อย 2 ผูก ที่มีสภาพสมบูรณ์ ซึ่งได้มีการบันทึกภาพถ่ายดิจิทัลเอกสารใบลานที่จารึกตำราไว้ เนื่องจากใบลานนี้มีอายุการเก็บมานานับ 100 ปี ทำให้มีการแตกหัก ผุพัง ตามกาลเวลา อย่างน้อยก็มีภาพถ่ายของจริงไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาหาความรู้ได้

ภาคผนวก

ภาพประกอบกิจกรรมโครงการ

ภาพที่ ก1 ลงพื้นที่เชิญหมอยาสมุนไพรพื้นบ้านเข้าร่วมการสังคายนา

ภาพที่ ก2 ประชุมผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาโบราณ

ภาพที่ ก3 ประชุมหมอยาสมุนไพรพื้นบ้าน